

6 Status for danske vildtarter

6.1 Datagrundlag

6.1.1 Oplysninger om udbyttet

Oplysninger om udbyttet af vildt i Danmark er baseret på de oplysninger som hver enkelt jæger har pligt til at give efter hver jagtsæson. For en del vildtarter rummer statistikken data, der dækker perioden fra 1941 og frem, mens andre arter først er kommet med i statistikken senere, og nogle rubrikker er gået ud efter, at arter eller hele grupper er blevet fredet.

I jagtsæsonerne 1996/1997-2000/2001 var der i gennemsnit 170.300 jagttegnsløsere pr. sæson. Heraf indleverede 133.300 (78,3%) jægere de lovpligtige oplysninger om nedlagt vildt. Der mangler således oplysninger fra godt hver femte jæger. Den andel af jægerne, der ikke indleverer oplysninger har været stigende gennem de seneste 30 år, idet indberetningsprocenten i første halvdel af 1970'erne var over 90.

Ved udarbejdelsen af statistikken over udbyttet er der korrigeret for de manglende indberetninger ved at antage, at de jægere, der ikke indleverer oplysninger, har samme gennemsnitlige jagtudbytte som de, der afleverer oplysninger. Men en stikprøve i jagtsæsonen 1993/94 viste imidlertid, at en stor del af de jægere, der ikke indleverede oplysninger, havde et meget lille udbytte. For denne sæson gav korrektionen for ikke afleverede oplysninger et skøn, der lå ca. 14% for højt i forhold til, hvad der reelt var nedlagt.

I den officielle vildtudbyttestatistik er en række fuglearter slået sammen i grupper. Det betyder, at man kun får kendskab til det samlede udbytte af gruppens arter, men ikke hvor mange der er nedlagt af de enkelte arter. For disse artsgrupper anvendes så vidt muligt oplysninger fra vingeindsamlinger til at estimere, hvor mange individer der nedlægges af de enkelte arter (se nedenfor).

6.1.2 Brug af data fra indsendte vinger

DMU's indsamlinger af vinger fra andefugle blev påbegyndt i 1982. Formålet var at belyse arts sammensætningen i udbyttestatistikens rubrikker 'Andre svømmeænder' og 'Andre dykænder', samt udbyttets køns- og alderssammensætning m.v. I 1984-1985 blev indsamlingerne udvidet til også at omfatte gæs, måger og blishøns. Det betyder, at alle arter, der tilhører samlegupper i vildtudbyttestatistikken, siden 1985 har været inkluderet i vingeundersøgelserne.

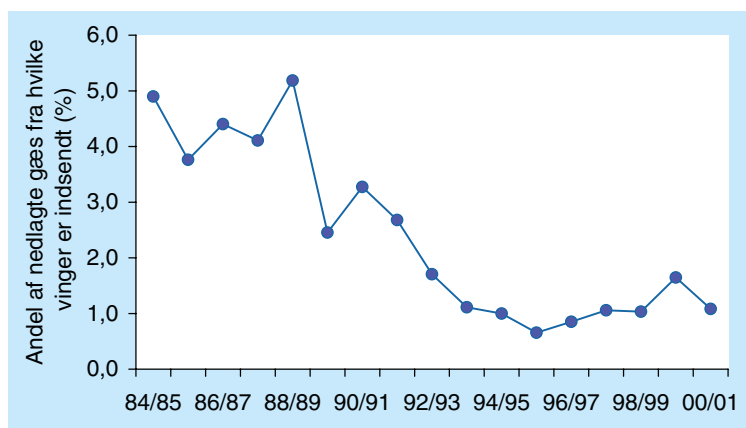
Indsamlingen er baseret på frivillig deltagelse fra jægerside. Jægerne forsyner de indsendte vinger med oplysning om nedlæggelsesdato og lokalitet samt anvendt jagtform. For ænder kan det afgøres, om vin-

gerne stammer fra unge eller gamle fugle hhv. fra hanner eller hunner. For de øvrige arter kan kun alderen bestemmes. Sammen med den nøjagtige dato og lokalitet kan den geografiske og tidsmæssige fordeling af jagtudbyttet belyses, og man får detaljerede oplysninger om arternes ynglesucces og jagtudbyttets alders- og kønsmæssige sammensætning gennem jagtsæsonen samt hvilke jagtformer, jægerne anvender.

Oplysningerne fra vingeundersøgelserne er uundværlige, hvis viden skal tilvejebringes som grundlag for vildtforvaltningen. Men det kræver mange vinger og derfor også en bred opbakning fra jægerne. Ifølge vildtudbyttestatistikken nedlægger omkring 75.000 jægere én eller flere eksemplarer af de arter der indgår i vingeundersøgelsen. Men kun 400-500 jægere, dvs. under 1%, sender vinger ind. Derfor er det også kun en beskedent andel af det samlede udbytte, der undersøges. I forhold til udbyttet modtager DMU flest vinger af ænder (undtagen gråand), bekasiner og skovsnepe (2,5% af de der nedlægges), hvorimod andelen er 1% eller mindre for gæs og måger. For de talmæssigt større arter er vingematerialet tilstrækkeligt stort til at beskrive jagten på disse arter. Men for de mere fåtallige arter er vingematerialet ofte så begrænset, at det ikke er muligt at vurdere årets yngleresultat eller belyse udbyttets geografiske og tidsmæssige fordeling. I jagtsæsonen 2001/02, hvor DMU modtog 11.202 vinger var 19 af de 29 arter, der indgår i vingeundersøgelsen, repræsenteret med færre end 100 vinger (heraf fem med færre end 10 vinger).

Sammenlagt er der tale om 25 arter, der indgår i udbyttestatistikken samlerubrikker 'gæs', 'andre svømmeænder', 'andre dykænder', 'bekasiner' og 'måger', - dvs. over halvdelen af de i alt 45 jagtbare arter. En videnbaseret vildtforvaltning må nødvendigvis finde sted på artsniveau, og selv en udvidelse af vildtudbyttestatistikken vil ikke kunne erstatte vingeundersøgelseernes oplysninger om køns- og alderssammensætning af udbyttet samt jagtformer mm. Det vil derfor i de kommende år være nødvendigt at styrke jægerne interesse for at indsende vinger til undersøgelserne.

I Figur 18 er givet et eksempel på en udvikling, der i stigende grad gør det vanskeligt at følge ændringer i vildtudbyttet af enkeltarter. Det frem-

Figur 18. Indsendte gåsevingers procentvise andel af det samlede gåseudbytte i perioden 1984/85-2000/01.

går, at der for gæssene er sket et fald i andelen af nedlagte gæs, hvorfra vinger indsendes.

6.1.3 Viden om bestandsudvikling

Vurderingen af bestandenes bevaringsstatus og jagtens bæredygtighed bygger på viden om bestandsudviklingen. For de fleste jagtbare arters vedkommende findes et nogenlunde kendskab til bestandenes udviklingstendens, enten direkte ud fra bestandsovervågning eller indirekte ud fra vildtudbyttestatistikken. For de trækkende vandfugle hidrører viden om bestandsstørrelser og -udvikling først og fremmest fra de internationalt koordinerede vandfugletællinger. Overalt i Europa foretages hvert år i midten af januar en internationalt koordineret optælling af vandfugle på størstedelen af de vigtige rastepladser. Derudover udføres særlige totaloptællinger af udvalgte arter på andre tidspunkter af året, f.eks. bramgås i marts og knortegås i maj. Optællingerne samles i nationale databaser, der videresendes til Wetlands International, som samler og behandler de indsendte data. Dette netværk har fungeret siden 1967, og giver for mange arter en solid basis for at vurdere bestandenes status.

Den internationale afrapportering har imidlertid været forsinket i de seneste år. I denne rapport har det derfor kun været muligt at benytte data til og med vinteren 1995/96. For enkelte arter har DMU dog adgang til mere opdaterede data. For de enkelte arter af gæs præsenteres resultater af totaloptællinger, fordi man for denne gruppe har en næsten total dækning af alle rastepladser. For de øvrige arter dækker optællingsprogrammerne ikke nødvendigvis alle lokaliteter, hvor arterne forekommer, men udvalgte lokaliteter dækkes årligt i hvert land. Resultaterne af disse optællinger benyttes til at beregne indeks, som udtrykker udviklingen i forhold til et valgt basisår; i dette tilfælde 1989. I basisåret er det optalte antal sat til indeks 1. En udvikling fra indeks 1 til 2 udtrykker således en fordobling i bestandsstørrelsen, og en udvikling fra indeks 1 til 0,5 en halvering af bestanden.

6.2 Opbygning af artsbeskrivelserne

I det følgende gennemgås de 45 arter, som i øjeblikket har en jagttid. Desuden er medtaget grævling, knortegås, hjejle og stor regnspove, – hvor genindførelse af en jagttid overvejes. For sædgås og ederfugl er der på grund af behovet for overvejelser om ændringer i henholdsvis særfredning og jagttid givet en mere udførlig beskrivelse end for de øvrige arter.

Hver artsbeskrivelse (med undtagelse af muflon og vildsvin) indledes med en oversigt i tabelform over udviklingen i bestanden, bevaringsstatus og jagtens indvirkning på bestanden. Derefter følger en nærmere beskrivelse af de i tabellen anførte oplysninger samt andre forhold af

betydning for en vurdering af, om den gældende jagttid er forsvarlig ud fra en biologisk synsvinkel.

Forekomst: En kort præsentation af artens forekomst som ynglende og/eller som trækfuglest.

Bestandsudvikling: En oversigt over den nuværende bestandsstørrelse og udvikling inden for de seneste par årtier (kortere eller længere periode afhængigt af datagrundlaget). For trækfuglearterne vurderes udviklingen for den samlede trækvejsbestand (omtalt som 'flyway-bestanden'), som trækfuglene i Danmark tilhører. For standvildt angives kun udviklingen i den danske bestand. Hvor intet andet er anført, refereres der til antal individer af arten.

For arter, der yngler i Danmark, gives en beskrivelse af udviklingen i antallet af ynglepar i Danmark.

For pattedyrene er bestandsudviklingen primært vurderet indirekte ud fra vildtudbyttestatistikken. For vandfuglene er udviklingen primært baseret på internationale optællinger af overvintrende bestande, koordineret af Wetlands International (se afsnit 6.1.3). For standfuglene er benyttet vildtudbyttestatistikken samt Dansk Ornitologisk Forenings årlige punkttællinger til overvågning af danske ynglefugle (siden 1976) og atlas-undersøgelserne af danske ynglefugle, der gennemførtes i begyndelsen af 1970'erne og midten af 1990'erne.

I indledningstabellen til hver art angives bestandsudviklingen enten som stabil, stigende, aftagende eller en kombination af disse. I de tilfælde, hvor udviklingen i bestanden har ændret sig inden for de seneste par årtier, er ændringen angivet, f.eks. beskriver betegnelsen 'Aftagende-stabil', at bestanden først var aftagende, hvorefter den stabiliserede sig. For arter, hvor der er usikkerhed, markeres den angivne udvikling med '?'.

I tabellen angives artens *bevaringsstatus*, der er en kombineret vurdering af udviklingstendensen i artens bestande og disse bestandes mulighed for at overleve på langt sigt. De generelle principper for vurdering af bevaringsstatus er hentet fra EF-habitatdirektivet. For standvildtarterne er status angivet for den danske bestand. For de trækkende fuglearter vurderes status på grundlag af den samlede trækvejsbestand (omtalt som 'flyway-bestanden'). For fuglene er der udarbejdet retningslinier og opstillet kriterier for, hvordan bevaringsstatus skal opgøres. Disse er:

1. **Günstig.** Bestandens størrelse er stabil eller voksende og stor nok til at sikre dens overlevelse. Bestandens udbredelse er stabil eller voksende.
2. **Usikker.** Data er ikke tilstrækkelige til at bedømme bevaringsstatus eller data fra forskellige områder tyder på modsatrettet udvikling.
3. **Ugünstig.** Bestanden er enten så lille, at der kan være en risiko for, at den forsvinder, eller bestandens størrelse og/eller dens udbredelse er aftagende og har været det gennem en vis periode. Ugünstig

bevaringsstatus kan underopdeles i f.eks. 'ugunstig-tiltagende' og 'ugunstig-aftagende'.

I henhold til definitionerne kan der være visse grænsetilfælde, der kræver en særlig vurdering. F.eks. svinger mange bestande lidt i størrelse, uden at denne ændrer sig meget over tid. Det indebærer, at en bestand der i virkeligheden har en nogenlunde konstant størrelse, kunne veksle mellem gunstig og ugunstig bevaringsstatus, og afhængigt af om den aktuelt går lidt frem eller tilbage. For at undgå at en i øvrigt stor og sund bestand tillægges bedømmelsen 'ugunstig bevaringsstatus', er der i denne rapport anvendt den regel, at en stor bestand i svag tilbagegang skal have været i tilbagegang i en vis årrække (10-20 år), inden bevaringsstatus kan ændres fra gunstig til ugunstig. Dette krav har f.eks. haft betydning for vurderingen af mørkbuget knortegås i kapitel 6. Hvis tilbagegangen er kraftigere, vil bevaringsstatus kunne ændres fra gunstig til ugunstig efter en kortere periode (se ederfugl i kapitel 6).

For arter, hvor der ikke foreligger tilstrækkelig gode informationer, er den angivne bevaringsstatus efterfulgt af et '?'.

Nugældende jagttid: Angiver den jagttid som var gældende for arten i Danmark i jagtsæsonen 2002/03. For de fleste trækkende fuglearter er det angivet, i hvilke øvrige europæiske lande arten har en jagttid.

Tidligere jagttid: For de fire arter, der er fredet i jagtsæsonen 2002/03, men hvor det overvejes at genindføre en jagttid, er angivet de jagttider, som var gældende i de sidste 5-15 år før arten blev fredet.

Jagtudbytte i Danmark: En oversigt over vildtudbyttet i Danmark og dets udvikling siden 1941 (for en række arter først senere) baseret på vildtudbyttestatistikken, spørgebrevsanalyser og vingeindsamlinger (se afsnit 6.1). Hvor det er relevant og hvor data foreligger, angives også udbyttets geografiske og tidsmæssige fordeling samt dets køns- og aldersmæssige sammensætning.

Jagtudbytte i andre lande: Hvor det er relevant, og der foreligger data, angives de nyeste udbyttetal i andre europæiske lande. Det har ikke været muligt at tilvejebringe oplysninger om udbyttet i Rusland. Hvor det er muligt, angives størrelsen af det samlede udbytte.

Jagtens indflydelse på bestanden: En vurdering af hvorvidt jagten påvirker bestandens størrelse eller udvikling. For trækfuglearterne gælder vurderingen ikke kun den danske jagts indflydelse, men den samlede jagtlig udnyttelse inden for flyway-bestanden. Det vil dog (så vidt muligt) fremgå, hvor stor en andel af det samlede europæiske udbytte der tages ved jagt i Danmark.

I indledningstabellen til hver art er indflydelsen af jagten i Danmark på bestanden vurderet med hensyn til jagtens bæredygtighed:

1. Jagten i Danmark er vurderet bæredygtig, hvor den ikke menes at være årsag til tilbagegang i bestanden.

2. Jagten er ikke bæredygtig, hvis den vurderes til at være en medvirkende årsag til bestandstilbagegang.
3. For enkelte arter er den eksisterende viden om bestandsforholdene og de faktorer, som indvirker på bestandsudviklingen, begrænsede, og da er angivelserne 'sandsynligvis bæredygtig', 'sandsynligvis ikke bæredygtig' eller 'uvis' anvendt.

Forvaltningsproblemer: For nogle af arterne, der kan forvolde skade, er anført muligheder for regulering, som kan medvirke til at afhjælpe eller reducere skadesomfanget.

Beskyttelsesmæssige problemer i forbindelse med jagt: For to arter beskrives jagtens mulige side-effekter, som kan give beskyttelsesmæssige problemer, såsom forstyrrelse eller at ikke alle unger er flyvefærdige før jagtstart.

Anbefalet jagttid: DMU's anbefaling til kommende jagttid, baseret på den ovennævnte redegørelse og de generelle principper, som gælder for fastsættelse af jagttider ifølge Lov om jagt- og vildtforvaltning samt ifølge Fuglebeskyttelsesdirektivet (se afsnit 3.3).

Bemærkninger: DMU's bemærkninger til de anbefalede jagttider og/eller til mulighederne for og effekterne af at udvide jagttiden ud over den anbefalede periode.

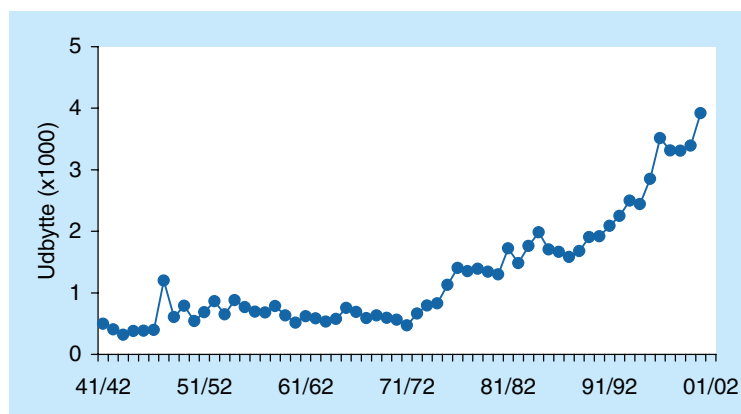
Klovdyr

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

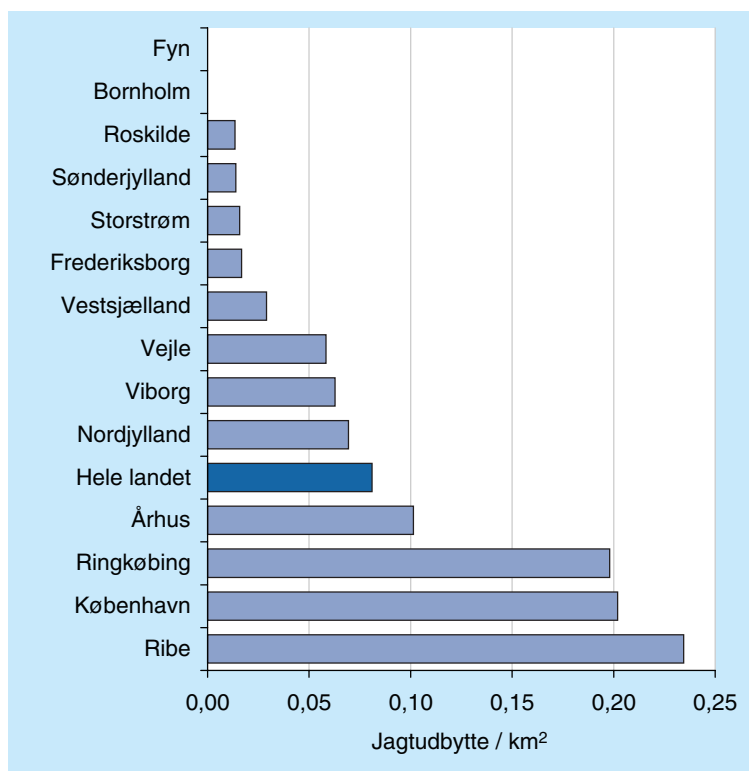
Forekomst: Fritlevende krondyr forekom indtil midten af 1970'erne kun almindeligt i dele af Jylland, men siden har udsatte dyr, samt undslupne dyr fra dyrehaver og hjortefarme, opbygget et par små bestande på Sjælland.

Bestandsudvikling: Indtil begyndelsen af 1970'erne fandtes fritlevende krondyr kun i Øst-, Midt- og Vestjylland. Siden har arten bredt sig dels til Sønderjylland, dels til Nordjylland nord for Limfjorden. Den sønderjyske bestand er opstået ved naturlig spredning. Det gælder også for den nordjyske bestand, men den er siden suppleret med udsatte dyr. Der er store regionale forskelle i tætheden af krondyr, og der skønnes at være levesteder til et væsentligt større antal krondyr, end der er i dag. Størrelsen af den samlede, fritlevende bestand kendes ikke med sikkerhed. Der foreligger to aktuelle skøn over forårsbestandens størrelse: 5.800 ifølge Hjortevildtoversigten 2002 og 12.000-14.000 ifølge Skov- og Naturstyrelsens udkast til plan for forvaltning af krondyr. Tallene i Hjortevildtoversigten må betragtes som minimumsskøn, mens forvaltningsplanens skøn, der er baseret på afskydningstal, forekommer mest realistisk. Den største fritlevende bestand, der tæller omkring 1.200 dyr, findes i klitplantagerne i Oxbøl-området. Krondyr blev udryddet som fritlevende på Sjælland i 1854, men etablerede i 1971 igen en fritlevende bestand, startende med ni undslupne dyr og senere suppleret med udsatte dyr fra Jægersborg Dyrehave. I dag findes mindre bestande i Nordsjælland og på Midsjælland.

Nugældende jagttid: Hjorte må jages i perioden 1. september - 31. januar, hinde og kalve i perioden 1. oktober - 31. januar. Derudover må krondyr reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, som er forsvarligt indhegnede.

Figur 19. Det årlige jagtudbytte af krondyr i Danmark, 1941/42-2000/01.

Figur 20. Jagtudbytte af kronstyr i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte lå indtil begyndelsen af 1970'erne på 500-1.000 dyr (Fig. 19). Herefter steg udbyttet og nåede et niveau på omkring 3.500 i midten af 1990'erne. Det må formodes, at en del dyr skudt i hjortefarme fejlagtigt indrapporteres som jagtudbytte, men omfanget kendes ikke. Men der er ikke tvivl om, at den store stigning i udbyttet efter 1970 afspejler en kraftig vækst i de fritlevende bestande. Det samlede udbytte af kronstyr er så lille, at omlægning af afskydningspolitikken på enkelte, større distrikter afspejles i landsudbyttet. Det gælder f.eks. i 1983/84, hvor der blev gennemført en kraftig reduktion af bestanden i Ribe Amt. Over 90% af det totale kronstyrudbytte nedlægges i Jylland. De største udbytter tages i Ribe og Ringkøbing Amter samt i Københavns Amt (inkl. Jægersborg Dyrehave; Fig. 20).

Jagtens indflydelse på bestanden: Den nuværende bestand er lokalt og nationalt begrænset af jagten, men ikke truet. Bestanden vil kunne øges kraftigt ved et formindsket jagttryk, ligesom spredning og etablering af nye bestande vil kunne reguleres gennem lokale aftaler om afskydningen. På grund af hårdt jagttryk på hjortene er der en skæv køns- og aldersfordeling med kun få gamle, veludviklede hjorte i bestandene.

Forvaltningsproblemer: Kronstyr forvolder skader på landbrugsafgrøder og skrælleskader på nåletræer. Det har hidtil været muligt at opnå den ønskede begrænsning af de fritlevende bestande gennem den jagt og regulering, som loven pt. giver mulighed for. Jagtmuligheden tjener på mange arealer som en form for kompensation for de skader, som kronstyrene forvolder.

Anbefalet jagttid: Hjort: 1. september - 31. januar. Hind og kalv: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: En senere jagtstart for hjorte vil formentlig resultere i en større andel af gamle hjorte i bestanden. En senere jagtstart for hinde vil give kalvene den bedst mulige chance for at overleve deres første vinter.

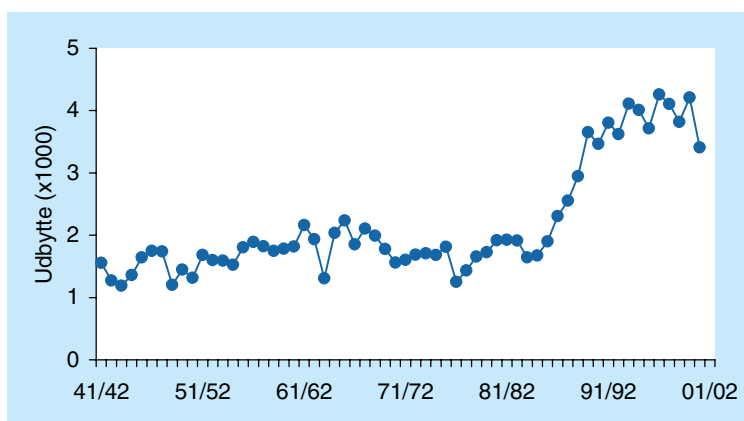
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Dådyr er indført, antagelig i vikingetiden, og findes i dag i alle danske landsdele.

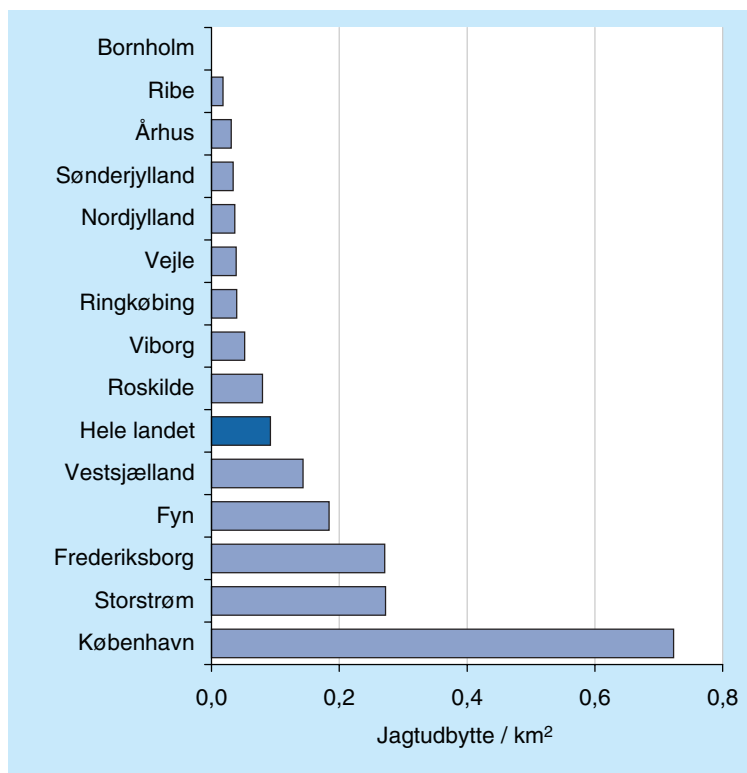
Bestandsudvikling: Indtil slutningen af 1970'erne fandtes dådyr overvejende på Øerne og i det østlige Jylland. I 1980'erne blev der etableret et betydeligt antal hjortefarme. Undslupne dyr har gennem årene spredt sig, så arten i dag findes i fritlevende småbestande i alle landsdele, også i Vest- og Nordjylland, hvor der umiddelbart synes at være ringere levilkår for dådyr end andre steder i landet. Ifølge den seneste Hjortevildtoversigt er den fritlevende, jyske bestand fordoblet i perioden 1997-2002 og tæller i dag mere end 1.000 dyr. Bestanden er ligeledes steget på landsplan og vurderes nu at være på ca. 5.800 dyr. Tendensen i tallene er formentlig rigtig, men set i forhold til den samlede afskydning må der være tale om absolutte minimumstal. Den største dyrehavebestand, ca. 1.600 dyr, findes i Jægersborg Dyrehave.

Nugældende jagttid: Hjorte må jages i perioden 1. september - 31. januar, dåer og kalve i perioden 1. oktober - 31. januar. Derudover må dådyr reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, som er forsvarligt indhegnede.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var indtil midt i 1980'erne i størrelsesordenen 1.500 dyr (Fig. 21). Derefter steg udbyttet kraftigt til omkring 4.000 i begyndelsen af 1990'erne, og det har siden holdt sig på dette niveau. Omkring 75% af det totale udbytte bliver nedlagt på Øerne, flest i Storstrøms og Frederiksborg Amter samt i Københavns Amt (inkl. Jægersborg Dyrehave; Fig. 22). En stor del af stigningen i udbyttet skyldes formentlig vækst i den samlede bestand og jagtens større udbredelse, men som for kronodyrenes vedkommende må det formodes, at en

Figur 21. Det årlige jagtudbytte af dådyr i Danmark, 1941/42-2000/01.

Figur 22. Jagtudbytte af dådyr i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

del jægere fejlagtigt har indrapporteret dyr, der er nedlagt i hjortefarme. Hvor mange, det drejer sig om, vides ikke, men antallet er formentlig større end hos krondyr.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagten anses for at være en væsentlig begrænsende faktor for dådyrbestandens størrelse og udbredelse.

Anbefalet jagttid: Hjort: 1. september - 31. januar. Då og kalv: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: En senere jagtstart for dåer vil give kalvene den bedst mulige chance for at overleve deres første vinter.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stigende?
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stigende?
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Sika er indført i år 1900 til Svendstrup på Sjælland og er ret sjældent forekommende i de fleste landsdele.

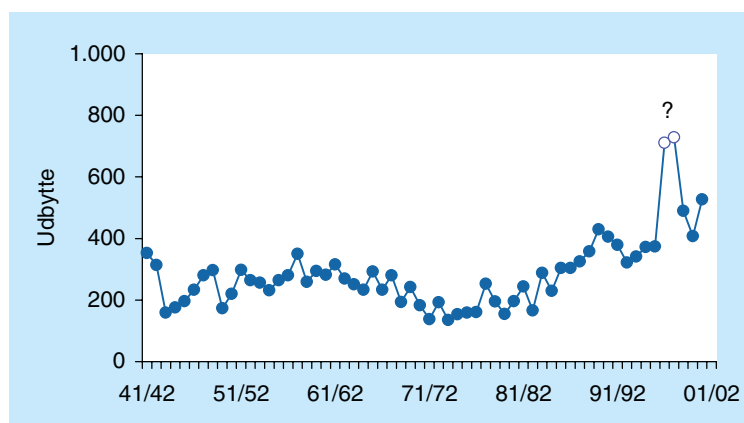
Bestandsudvikling: De største fritlevende bestande findes på Frijsenborg i Østjylland og i Gribskov. Derudover holdes sika i en række dyrehaver. Ifølge den seneste Hjortevildtoversigt vurderes den samlede fritlevende bestand til ca. 500 dyr.

Nugældende jagttid: Hjorte må jages i perioden 1. september - 31. januar, hinder og kalve i perioden 1. oktober - 31. januar. Derudover må sikavildt reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, som er forsvarligt indhegnede.

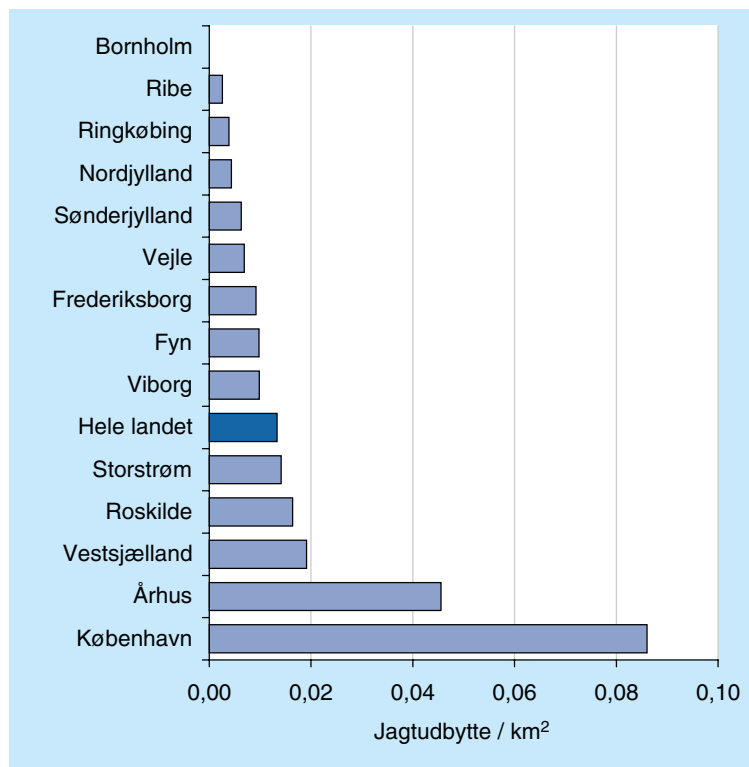
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har siden vildtudbyttestatistikens start i 1941 ligget mellem 200 og 500 (Fig. 23). Det registrerede udbytte på godt 700 dyr i sæsonerne 1996/97 og 1997/98 er formentlig for højt pga. usikkerhed i vildtudbyttestatistikken. Som for kron dyr og dådyr kan udbyttet fejlagtigt indeholde dyr, der er nedlagt i hjortefarme. Det største udbytte på den frie vildtbane tages i Århus Amt (Fig. 24).

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagten anses for at være en væsentlig begrænsende faktor for sikabestandens størrelse og udbredelse.

Forvaltningsproblemer: Sika og kron dyr er i stand til at bastardere, men det er hidtil ikke med sikkerhed konstateret i Danmark, muligvis fordi det næsten udelukkende er den japanske race af sika, der indtil nu er indført. Denne race er mindre end andre og er samtidig den, der er fjernest beslægtet med kron dyr. I forbindelse med etablering af hjorte-

Figur 23. Det årlige jagtudbytte af sika i Danmark, 1941/42-2000/01.

Figur 24. Jagtudbytte af sika i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

farme, er der indført enkelte sika af andre og større racer. Det kan på længere sigt øge risikoen for opblanding. Den sikreste måde at imødegå bastardering vil være bortskydning af sika i alle egne, hvor der forekommer krondyr.

Anbefalet jagttid: Hjort: 1. september - 31. januar. Hind og kalv: 1. oktober – 31. januar.

Bemærkninger: En senere jagtstart for hinder vil give kalvene den bedst mulige chance for at overleve deres første vinter.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stigende-stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt-stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

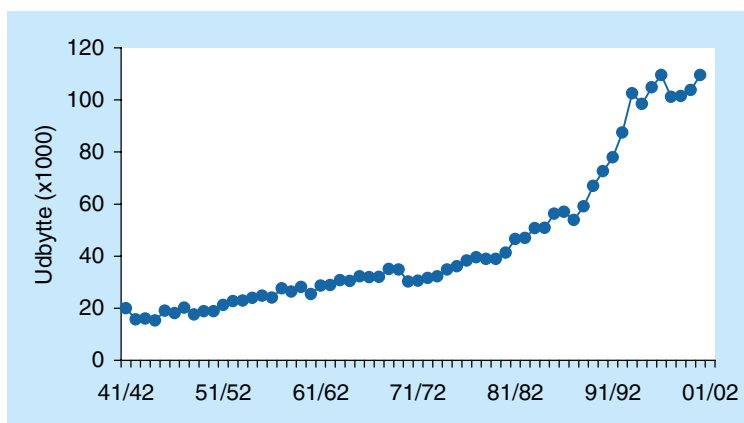
Forekomst: Rådyr er almindeligt forekommende over hele landet.

Bestandsudvikling: I slutningen af 1800-tallet var rådyret udryddet i mange egne af landet. Efter år 1900 begyndte arten igen at brede sig, men omkring 1940 var der stadigvæk landsdele, hvor rådyret ikke fandtes. I dag forekommer rådyret over hele landet, de fleste steder talstærkt. Stigningen har været særlig kraftig efter 1970, og den har været ved indtil begyndelsen af 1990'erne. I sidste halvdel af 1990'erne er stigningen i udbyttekurven for flere amter fladet ud, og det må tages som et tegn på, at bestandene er ved at nå områdernes bæreevne.

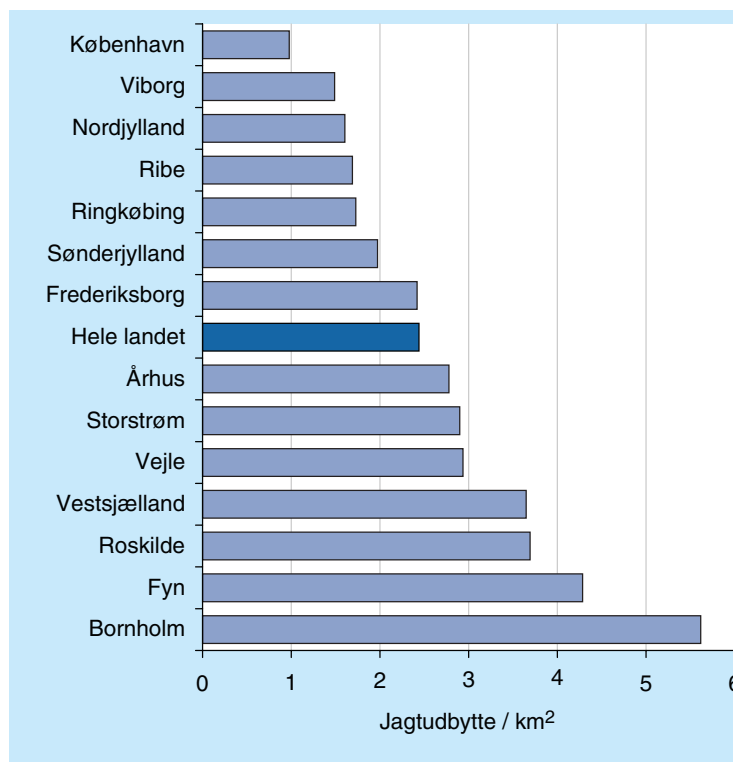
Fremgangen kan delvis forklares med et forbedret fødeudbud i kraft af det stigende areal med vintergrønne marker, en række milde vintre og en faldende prædation, især på grund af udbrud af ræveskab i Jylland og på Bornholm i midten af 1980'erne. De jyske rævebestande blev mærkbart reduceret i perioden 1985-1995, og den bornholmske bestand forsvandt – muligvis med undtagelse af nogle få dyr – efter 1990. Det har formentlig også spillet en væsentlig rolle for udviklingen i antallet af rådyr, at jægerne i stigende grad har udvist forståelse for, at jagtudbyttet ikke må overstige, hvad der er grundlag for i den årlige produktion af lam, og fordi der har været en generel tilbageholdenhed hos de fleste jægere med hensyn til at nedlægge voksne råer.

Nugældende jagttid: Bukke må jages i perioden 16. maj - 15. juli, og bukke, råer og lam i perioden 1. oktober - 15. januar. Derudover må rådyr reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, som er forsvarligt indhegnede.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har været jævnt stigende

Figur 25. Det årlige jagtudbytte af rådyr i Danmark, 1941/42-2000/01.

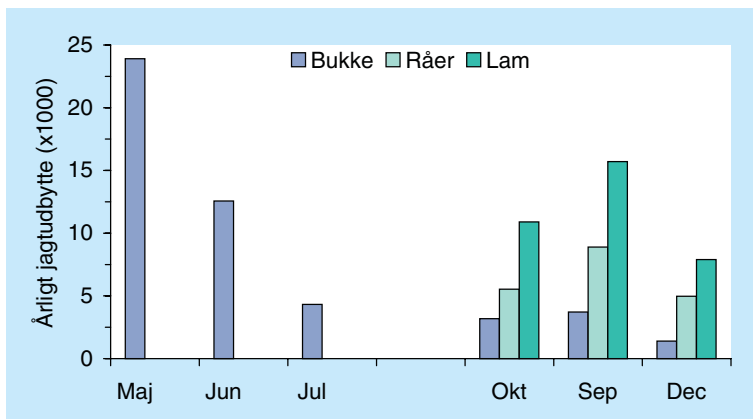

Figur 26. Jagtudbytte af rådyr i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

fra ca. 20.000 i begyndelsen af 1940'erne til ca. 100.000 i dag (Fig. 25). Stigningen har været særlig kraftig efter 1970. Den gennemsnitlige, årlige vækstrate i udbyttet var f.eks. 15% i Ringkøbing Amt og 14% på Bornholm i perioden 1987-1993. Selv om der er store geografiske forskelle mellem landsdelene med hensyn til landskabstyper, arealanvendelse, udbyttelniveau og jagtlig traditioner, er stigningen i udbyttet forløbet meget parallelt på Øerne og i Jylland. Næsten 60% af det samlede udbytte nedlægges i Jylland. Udbyttet pr. ha er størst på Bornholm og Fyn samt i Roskilde og Vestsjællands Amter og mindst i Nord- og Vestjylland samt Københavns Amt (Fig. 26). De geografiske forskelle i udbyttestørrelse afspejler formentlig forskelle i tætheden af rådyr.

I sæsonen 1993/94 var der 48% bukke, 18% råer og 34% lam i jagtudbyttet. Mere end 80% af bukkene blev nedlagt under sommerjagten, og knap 60% af sommerbukkene blev nedlagt i maj måned. Det samlede efterårsudbytte var fordelt med 32% i oktober, 41% i november og 27% i december (Fig. 27). Alle sommerbukkene og en tredjedel af det samlede efterårsudbytte blev nedlagt med riffel, resten med haglgevær.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den fremgang, som rådyrbestanden har udvist gennem det 20. århundrede, tyder ikke på, at jagttrykket generelt har været for højt. Men rådyrbestandens fremtidige udvikling vil bl.a. afhænge af jagtudbyttets køns- og aldersmæssige sammensætning. Bæreevnen vil formentlig snart være nået i alle amter, og derefter vil opretholdelsen af det høje bestandsniveau og dermed det høje jagtudbytte formentlig afhænge af, at der bliver en bedre balance mellem

Figur 27. Jagtudbyttet af bukke, råer og lam af rådyr i jagtsæsonen 1993/94 fordelt på måneder.

køns- og aldersklasserne i jagtudbyttet, især gennem en forøget afskydning af gamle råer. Men der findes stadig revirer, hvor jagten drives så hårdt, at opretholdelsen af den lokale bestand er afhængig af indvandring fra naborevirerne. Endelig er det sandsynligt, at det hæmmer lammenes udvikling og forringer deres chancer for at overleve deres første vinter, hvis råen skydes bort i begyndelsen af jagtsæsonen, men det er ikke undersøgt i detaljer.

Anbefalet jagttid: Buk: 16. maj - 15. juli og 1. oktober - 15. januar. Rå og lam: 1. oktober - 15. januar.

Bemærkninger: En senere jagtstart for råer vil formentlig give lammene større chance for at overleve deres første vinter.

Forekomst: Muflon er indført omkring 1950 og har siden været holdt i en række dyrehaver samt på enkelte øer.

Bestandsudvikling: De fleste bestande er skudt bort efter et som regel kortere åremål. Den eneste nuværende, større bestand (ca. 150 dyr) findes på Vejrø ved Samsø. Herudover findes kun ganske få dyr på Æbelø og i enkelte dyrehaver.

Nugældende jagttid: Væddere må jages i perioden 1. september - 31. januar, får og lam i perioden 1. oktober - 31. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Der indsamles ikke oplysninger om jagtudbyttet af muflon.

Forvaltningsproblemer: Muflon er i stand til at bastardere med tamfår, men med muflonens begrænsede udbredelse er det ikke noget problem i praksis.

Anbefalet jagttid: Vædder: 1. september - 31. januar. Får og lam: 1. oktober - 31. januar.

Forekomst: De sidste rester af den oprindelige, fritlevende vildsvinebestand blev udryddet i begyndelsen af 1800-tallet. Derefter har der næsten til stadighed været holdt vildsvin i dyrehaver, hvorfra der lejlighedsvis er undsluppet dyr.

Bestandsudvikling: I dag findes der vildsvin i en række dyrehaver med Tofte Skov i Lille Vildmose, Frijsenborg og Stubberkloster som de største (25-150 dyr). Desuden holder enkelte svineavlere få vildsvin, som benyttes til krydsningsavl med tamsvin. Selv om Danmark ligger på grænsen af vildsvinets naturlige udbredelsesområde, vurderes der at være biologisk og biotopmæssigt grundlag for, at vildsvin kan leve i de fleste landsdele.

Det sker fra tid til anden at enkelte vildsvin bryder ud af en indhegning, men antallet af fritlevende vildsvin er ganske lavt, og etablering af egentlige bestande søges forhindret. Efter en vurdering af risikoen for at vildtlevende vildsvin kan overføre smitsomme sygdomme til besætninger af tamsvin udsendte Fødevareministeriet i 1996 en opfordring til at lade vildsvin indhegne eller nedlægge. Under henvisning til denne opfordring udsteder Skov- og Naturstyrelsen påbud om bortskydning af vildtlevende vildsvin. Vildsvin kan forventes at indvandre til Danmark fra Nordtyskland, hvis konsekvent bortskydning i Sønderjylland ophører.

Nugældende jagttid: Orner må jages i perioden 1. september - 31. januar, søer og grise i perioden 1. oktober - 31. januar. Derudover må vildsvin reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, som er forsvarligt indhegnede.

Jagtudbytte i Danmark: Der indsamles ikke oplysninger om jagtudbyttet af vildsvin. Det årlige udbytte på den frie vildtbane overstiger næppe 25 dyr.

Jagtens indflydelse på bestanden: Det har hidtil gennem jagt og regulering været muligt at forhindre etableringen af vildtlevende bestande.

Anbefalet jagttid: Orne: 1. september - 31. januar. So og grise: 1. oktober - 31. januar.

Rovdyr

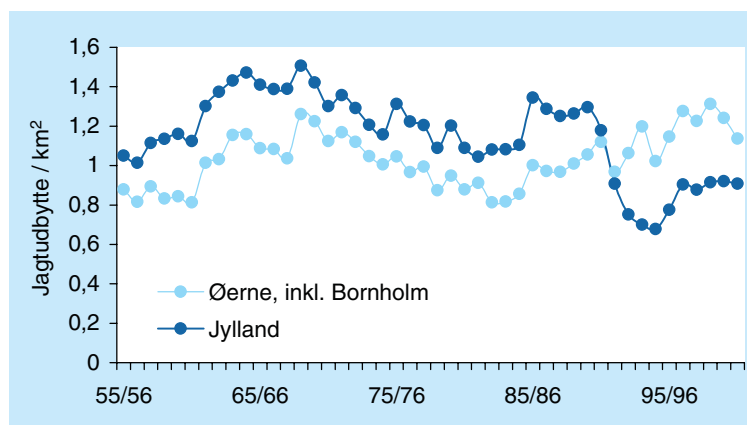
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stigende-stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Ræv er almindeligt forekommende over hele landet med undtagelse af enkelte mindre øer.

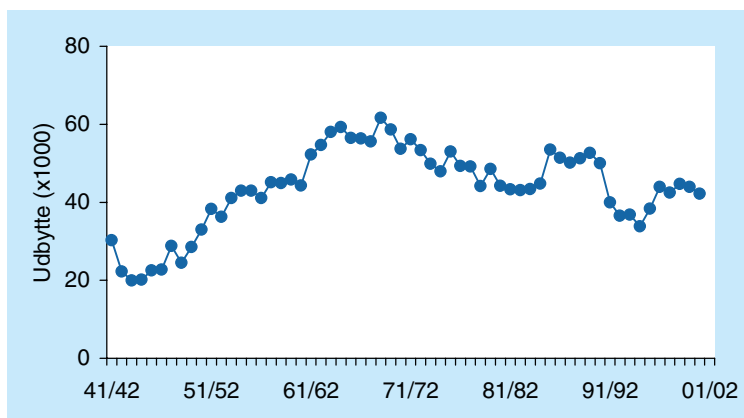
Bestandsudvikling: Set på landsbasis steg antallet af ræve fra begyndelsen af 1940'erne til omkring 1970, hvorefter det faldt. Gennem de seneste årtier er der såvel i Danmark som mange andre steder i Europa etableret egentlige rævebestande i bymæssige og bynære områder, herunder også i storbyer som Århus og København. Det vides ikke, om disse bestande producerer et overskud, og i hvilket omfang der sker udveksling med bestandene uden for disse områder, men der er konstateret en vis genetisk forskel mellem ræve fra Storkøbenhavn og ræve fra det øvrige Sjælland.

I forbindelse med udbrud af rabies blev der i årene 1964-1974 og 1978-1982 gennemført en række kampagner i Syd- og Sønderjylland for at reducere antallet af ræve mest muligt i et forsøg på at begrænse risikoen for yderligere spredning af sygdommen. Selv om bestanden i bekæmpelsesområderne formentlig faldt til under 20% af niveauet før rabiesudbruddet, var den efter bekæmpelsens afslutning i stand til at genetablere sig i bekæmpelsesområdet i løbet af få år.

I efteråret 1984 blev der konstateret ræveskab i Sønderjylland og på Bornholm. Der er ikke gennemført egentlige undersøgelser af skabens effekt på rævebestanden, men udviklingen har kunnet følges gennem vildtudbyttestatistikken. På Bornholm blev rævebestanden i løbet af få år reduceret til ganske få dyr, og siden 1990 har ræven været fredet på øen. I Jylland bredte skaben sig først til Vest- og Midtjylland, derefter til Nord- og Østjylland og sidst til Djursland. I de jyske amter er udbruddet af skab næsten overalt blevet fulgt af en mærkbar nedgang i ræve-

Figur 28. Det årlige jagtudbytte af ræv i Jylland og på Øerne inkl. Bornholm, 1955/56-2000/01.

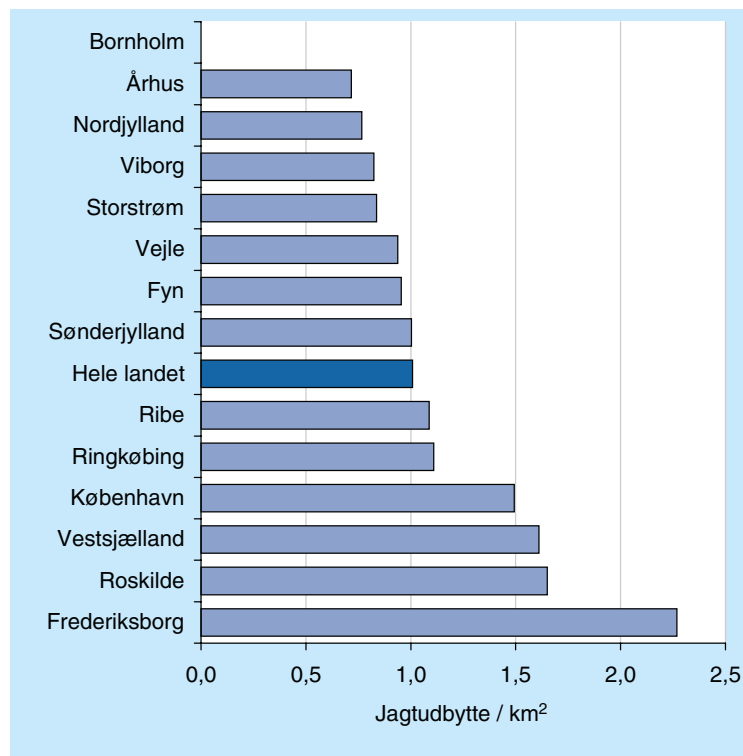
Figur 29. Det årlige jagtudbytte af ræv i Danmark, 1941/42-2000/01.

bestandene; en nedgang som lokalt kan have været lige så stærk som på Bornholm. Men nedgangen er i nogen grad blevet sløret af, at der til stadighed har kunnet vandre ræve ind fra tilstødende områder. I de fleste amter begyndte antallet af ræve igen at vokse i første halvdel af 1990'erne, men i Nordjyllands Amt fortsatte nedgangen helt frem mod år 2000. Det gennemsnitlige bestandsniveau i Jylland ligger i dag formentlig på omkring 75% af niveauet forud for det første udbrud af skab. Siden 1990 har udbyttet pr. km² i modsætning til tidligere været højere på Øerne end i Jylland (Fig. 28). Der er ikke konstateret skab på Øerne, men her har der tilsyneladende været en betydelig vækst i bestanden, sandsynligvis på mere end 30%, siden begyndelsen af 1980'erne. Årsagerne til bestandens fremgang kendes ikke, men mindre intensiv rævejagt anses for at være en medvirkende faktor.

Nugældende jagttid: Ræv må jages i perioden 1. september - 31. januar og må derudover reguleres hele året i og ved bebyggelse, forsvarlige indhegninger med fjerkræ, indhegnede haver og pelsdyrfarme.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte steg fra ca. 20.000 midt i 1940'erne til ca. 60.000 i sidste halvdel af 1960'erne, hvorefter det faldt til ca. 45.000 i begyndelsen af 1980'erne. I sidste halvdel af 1980'erne lå udbyttet omkring 50.000 og faldt så til omkring 34.000 i 1994, men har efter 1995 ligget på godt 42.000 (Fig. 29). Svingningerne i jagtudbyttet afspejler formodentlig ændringer i rævebestandens størrelse, men bortset fra de åbenbare effekter af rabies og ræveskab, er det ikke muligt at pege på en enkelt faktor som ansvarlig for ændringerne. Jagtudbyttet er størst i Frederiksborg, Roskilde, Vestsjællands og Københavns Amter og mindst i Århus Amt (Fig. 30). De fleste ræve skydes enten på specielle rævejagter, især ved gravjagt i vintermånederne, eller under klap-, driv- og trykjakter i efterårsmånederne.

Jagtens indflydelse på bestanden: Et materiale indsamlet i forbindelse med rabiesbekæmpelsen i Sønderjylland viser, at omsætningen i en rævebestand kan være meget hurtig. Omkring 60% af individerne i ynglebestanden var 1-års dyr, dvs. hvalpe fra det foregående år. Det vides ikke, om omsætningen i det øvrige land ligger på samme niveau, men det generelle indtryk er, at ræven er udsat for et højt jagttryk i de

Figur 30. Jagtudbytte af ræv i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

fleste egne af landet. Der foreligger ikke undersøgelser af jagtens indflydelse på bestandsstørrelsen. Erfaringer fra rabieskampagnerne viser, at det kræver en særdeles intensiv indsats at reducere bestanden væsentligt gennem jagt. Men det er sandsynligt, at jagten på de fleste revirer har en vis bestandsbegrænsende effekt.

Forvaltningsproblemer: Ræven kan forvolde skade ved at tage fjerkræ, bl.a. fasaner, agerhøns og ænder, i hønsehuse og på opdrætspladser. Den eksisterende lovgivning giver mulighed for regulering i disse tilfælde. De stadig stigende bestande af byræve udgør flere steder et forvaltningsmæssigt problem, fordi det er vanskeligt at gennemføre en effektiv regulering i bymæssige områder.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Rævehvalpenes naturlige udvandring fra det område, hvor de er født, starter omkring 1. september. På dette tidspunkt, og sandsynligvis nogle uger tidligere, må hvalpene derfor være uafhængige af moderen. Rævejagt i februar blev afskaffet i 1994, fordi de tidligste ræve-kuld bliver født i februar.

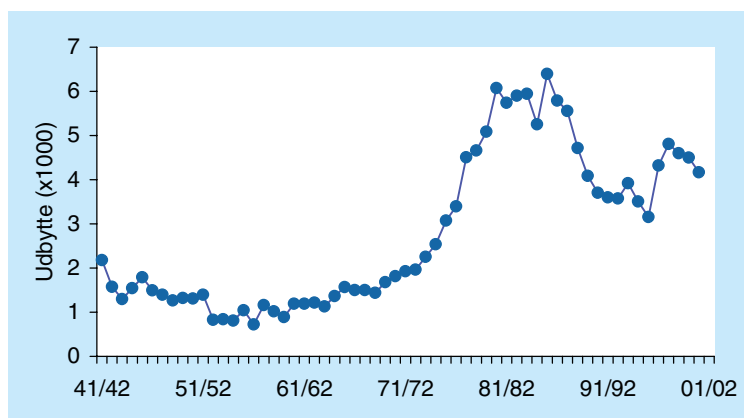
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt-faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Husmår forekommer almindeligt over hele landet med undtagelse af Bornholm, Læsø, Anholt og Fanø samt de fleste mindre øer.

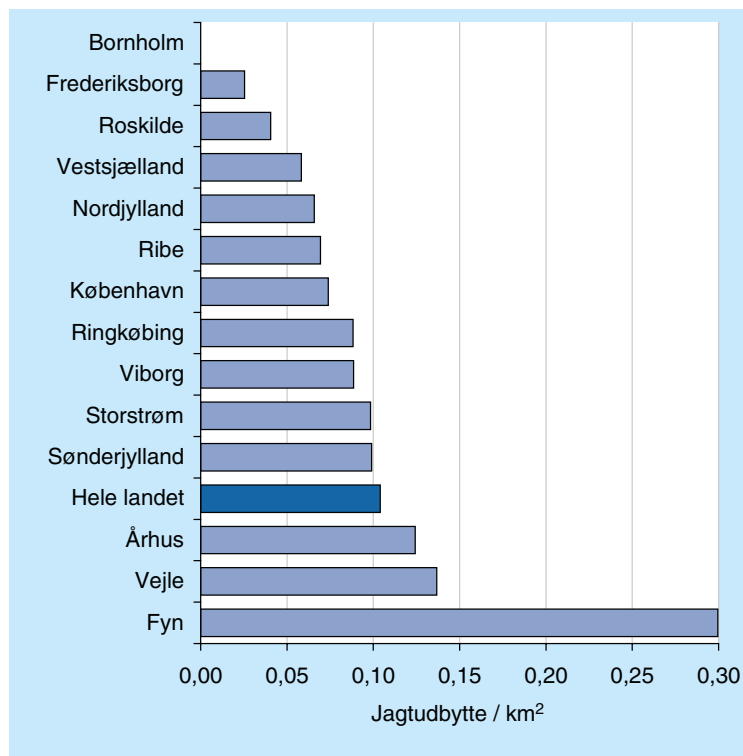
Bestandsudvikling: Husmårbestanden faldt i 1940'erne og i første halvdel af 1950'erne, formentlig på grund af en særdeles intensiv jagt. Derefter vendte udviklingen, og gennem 1960'erne og 1970'erne var der en stigning i bestanden. Husmåren bredte sig i denne periode fra sine traditionelle biotoper, dvs. skov og åbent land, til tæt bebyggede områder, især parcelhuskvarterer og sommerhusområder, men også til egentlig bymæssig bebyggelse.

Nugældende jagttid: Husmår må jages i perioden 1. september - 31. januar, og må derudover reguleres (også ved brug af fælder) hele året i og ved bebyggelse, forsvarlige indhegninger med fjerkræ, indhegnede haver og pelsdyrfarme.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte faldt fra begyndelsen af 1940'erne til midt i 1950'erne fra omkring 1.500 til ca. det halve. Derefter steg udbyttet jævnt gennem 1960'erne og kraftigt i 1970'erne. I første halvdel af 1980'erne lå udbyttet på ca. 6.000, hvorefter der frem til 1995 skete et fald til 3.200, og derefter en stigning til godt 4.000 i sidste halvdel af 1990'erne (Fig. 31). Stigningen i udbyttet op gennem 1970'erne skyldes formentlig en kombination af en stigende bestand og en forøget direkte jagt på mår, især ved brug af fælder. Derimod skyldes faldet efter 1985 næppe en tilbagegang i bestanden, men nok snarere forringede jagtmuligheder efter 1982 som følge af forbudet mod at bruge fælder til jagt. Jagtudbyttet er størst på Fyn og i Østjylland, dvs. i Vejle og Århus Amter (Fig. 32). De mindste udbytter tages i Frederiksborg Amt. Den geografiske fordeling i udbyttet afspejler formentlig i grove

Figur 31. Det årlige jagtudbytte af husmår i Danmark, 1941/42-2000/01.

Figur 32. Jagtudbytte af husmår i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

træk relative forskelle i bestandstæthed, men er formentlig stærkt præget af, at tre fjerdedele af udbyttet tages i og ved bebyggelse. Næsten 80% af udbyttet tages i fælder, hovedsageligt i efterårs- og vintermånederne.

Jagtens indflydelse på bestanden: Tilbagegangen i mårbestanden i 1940'erne og første halvdel af 1950'erne skyldes sandsynligvis en meget intensiv jagt. Indtil forbudet i 1967 blev der udlagt fosforæg til bekæmpelse af krager og skader. Det er uvist, i hvilket omfang husmåreren tog disse æg, men forbudet og måske en aftagende udlægning af æg i perioden op mod forbudet kan have været medvirkende årsag til bestandsfremgangen og dermed til artens spredning til nye biotoper. Efter forbudet mod at bruge fælder til mårjagt ude i terrænet er det næppe muligt at drive husmårjagt i et omfang, der påvirker bestanden. Regulering efter de gældende bestemmelser vil formentlig højst kunne have en begrænset lokal effekt.

Forvaltningsproblemer: Husmåreren kan forvolde skade ved at ødelægge isoleringsmaterialer i beboelseshuse og ved at tage fjerkræ, herunder fasaner, agerhøns og ænder, i hønsehuse og på opdrætspladser. Den eksisterende lovgivning giver mulighed for regulering i disse tilfælde.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Jagttidens start blev i 1994 udsat fra 16. juni til 1. september med den begrundelse, at ungerne sandsynligvis først bliver helt uafhængige af moderen i løbet af eftersommeren (august).

Hare og vildkanin

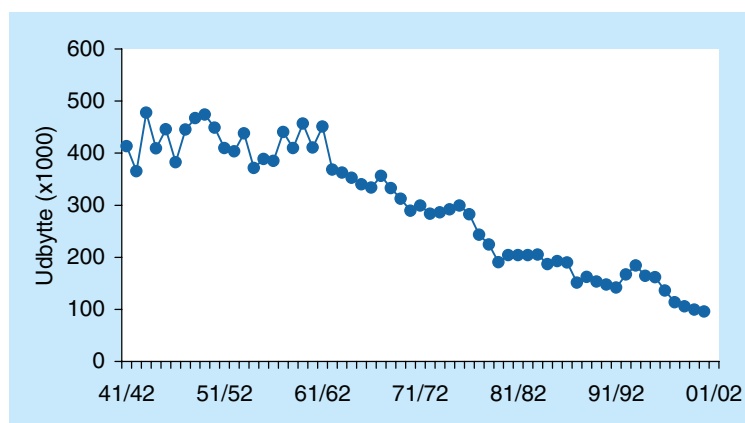
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Hare er almindeligt forekommende over hele landet.

Bestandsudvikling: Antallet af harer er stærkt reduceret siden 1960. Nedgangen skyldes forringede levevilkår i det åbne land, formentlig især på grund af intensiveringen af landbrugsdriften med stigende mekanisering, stigende anvendelse af bekæmpelsesmidler og stigende markstørrelse samt mere ensartet afgrødevalg. Lokalt kan en faktor som trafikdødelighed og stort jagttryk også have spillet en rolle. Harens ynglesucces er faldet betydeligt inden for den periode, hvor udbyttet er gået ned. Andelen af unge harer i jagtudbyttet faldt fra 57% først i 1950'erne til 44% omkring 1990. Endvidere er der konstateret en lavere killingeproduktion og en større killingedødelighed i Danmark end i vore nabolande.

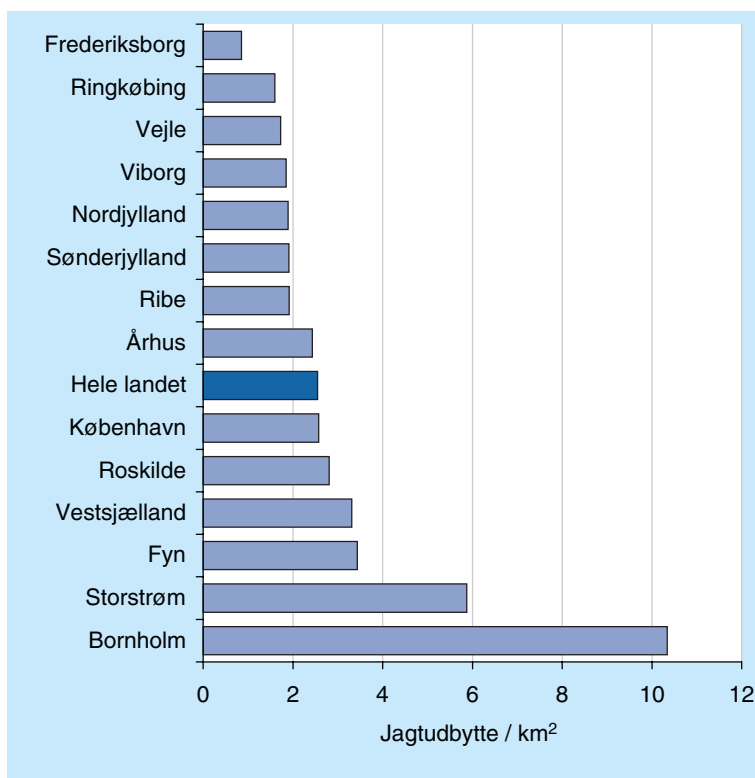
Nugældende jagttid: Hare må jages i perioden 1. oktober - 31. december og må derudover reguleres hele året i erhvervsmæssigt drevne gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler, som er forsvarligt indhegnede.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var omkring 430.000 fra begyndelsen af 1940'erne til slutningen af 1950'erne. Siden 1960 har udbyttet været jævnt faldende, og i 1999 og 2000 var det under 100.000, i alt en tilbagegang på ca. 75% i løbet af de seneste 40 år (Fig. 33). Frem til 1984 viste udviklingen i udbyttet samme tendens i de enkelte landsdele med undtagelse af Sønderjylland, hvor hareudbyttet steg midlertidigt efter intensiv rævebekæmpelse på grund af rabies i årene 1964-74 og 1978-82. Efter 1984 steg hareudbyttet betydeligt på Bornholm, hvor rævebestanden blev reduceret til et minimum på grund af skab, og det ligger fortsat på mere end det dobbelte af niveauet forud for udbruddet

Figur 33. Det årlige jagtudbytte af hare i Danmark, 1941/42-2000/01.

af skab. I de jyske amter steg udbyttet i de første år efter udbruddet af skab, men siden begyndelsen af 1990'erne har der med en enkelt undtagelse (Nordjyllands Amt) været en faldende tendens i udbyttet. Det største udbytte pr. arealenhed findes på Bornholm og i Storstrøms Amt, og udbyttet er generelt lavt i Jylland og mindst i Frederiksborg Amt (Fig. 34).

Figur 34. Jagtudbytte af hare i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Jagtens indflydelse på bestanden: Det vides ikke om jagt har været en medvirkende årsag til antalsmæssig nedgang af hare siden 1960. Antallet om efteråret er tilsyneladende faldet relativt mere end antallet om foråret. I en undersøgelse af danske harer i 1980'erne blev det konstateret, at andelen af ikke-ynglende hunharer var 14-21%, og at der var en stor sommerdødelighed på 69-81% hos killingerne. Jagttrykket er meget varierende fra revir til revir, og jagt-dødeligheden er formentlig additiv i nogle områder. Men det er meget sandsynligt, at også andre faktorer har afgørende betydning for bestandsniveauet, især areal-anvendelse, landbrugsdrift og prædation.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. december.

Bemærkning: Det vil være relevant at få afklaret, hvorvidt en afkortning af jagttiden kan forhindre en fortsat tilbagegang i bestanden.

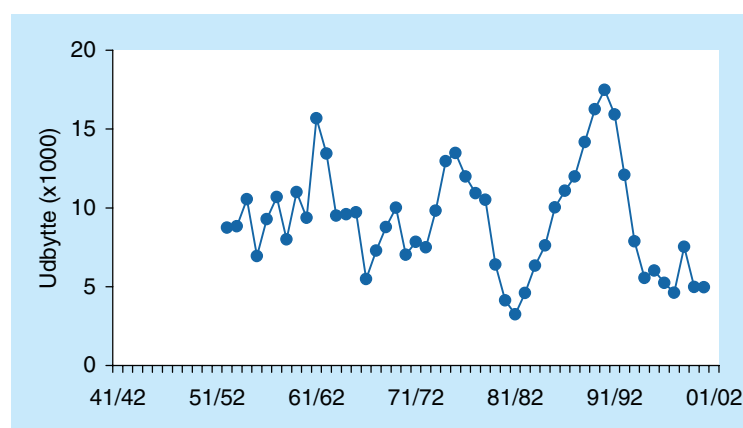
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand i Danmark	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Vildkanin forekommer talrigt i Sønderjylland og på en del mindre øer, bl.a. Fanø og Endelave samt lokalt på Lolland og Bornholm. De fleste ø-bestande stammer fra udsatte dyr, mens den sønderjyske bestand er etableret ved indvandring fra Tyskland i 1920'erne.

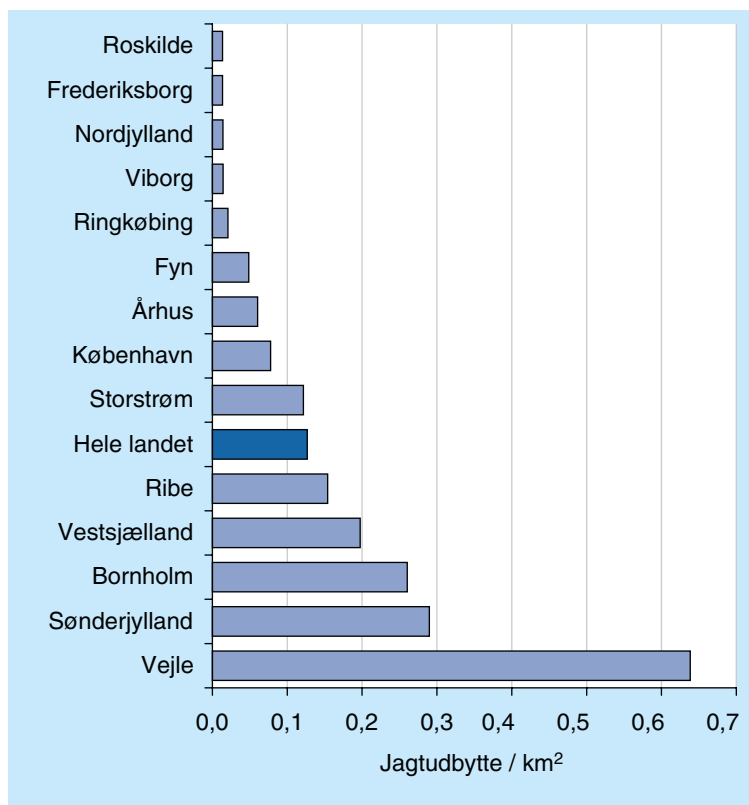
Bestandsudvikling: I de første 30 år efter indvandringen bredte vildkaninen sig især i det østlige Sønderjylland. For at forhindre yderligere spredning blev der fra 1952 til 1962 foretaget en intensiv bekæmpelse i Sønderjylland. Bekæmpelsen blev opgivet i 1964, og siden er der sket en vis spredning, men ikke nær så kraftig som ventet. Det skyldes formentlig, at nordgrænsen for vildkaninens naturlige udbredelse går gennem Danmark, så bestanden er forholdsvis følsom overfor strenge vintrere og virussygdommen myxomatose. Myxomatosen rammer især, når tætheden i bestanden bliver høj, så op- og nedgange på de enkelte lokaliteter følges ikke nødvendigvis ad.

Nugældende jagttid: Vildkaninen må jages i perioden 1. september - 31. januar og må derudover reguleres hele året i egne, hvor den forvolder skade.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har gennem tiden varieret betydeligt omkring 10.000, med 3.200 i 1981/82 som laveste værdi og 17.500 i 1990/91 som højeste (Fig. 35). Variationerne i jagtudbyttet afspejler de store, naturlige vejr- og sygdomsbetingede svingninger i bestandene, som er nævnt ovenfor. I sidste halvdel af 1990'erne har udbyttet ligget omkring 5.000. Det meste af udbyttet (57-95%), nedlægges i Sønderjylland samt på Fanø og Endelave beliggende i hhv. Ribe Amt og Vejle Amt (Fig. 36).

Figur 35. Det årlige jagtudbytte af vildkanin i Danmark, 1952/53-2000/01.

Figur 36. Jagtudbytte af vildkanin i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Jagtens indflydelse på bestanden: Sygdomme, vejrforhold, landbrugsaktiviteter og afgrødevalg er formentlig de mest afgørende bestandsregulerende faktorer for vildkanin. En lokal bestand kan måske reduceres gennem intensiv jagt, men generelt spiller jagten næppe nogen rolle i forhold til etablerede bestande.

Ifølge gældende lovgivning er det muligt at regulere vildkaniner i yngletiden. Det vides ikke, i hvor stort omfang denne mulighed benyttes, men det sker formentlig kun i ringe omfang og vurderes at være uden betydning for bestanden.

Forvaltningsproblemer: Behovet for at regulere vildkaniner synes at være størst i områder, hvor der ikke kan drives egentlig jagt, f.eks. i bynære omgivelser og sommerhusområder. Det sker fra tid til anden, at kaniner (ulovligt) bliver sat ud på lokaliteter, hvor de ikke forekommer i forvejen, som det f.eks. er sket på Bornholm og Lolland. I sådanne situationer kan de forvaltende myndigheder vælge at sætte ind med regulære udryddelseskampagner.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

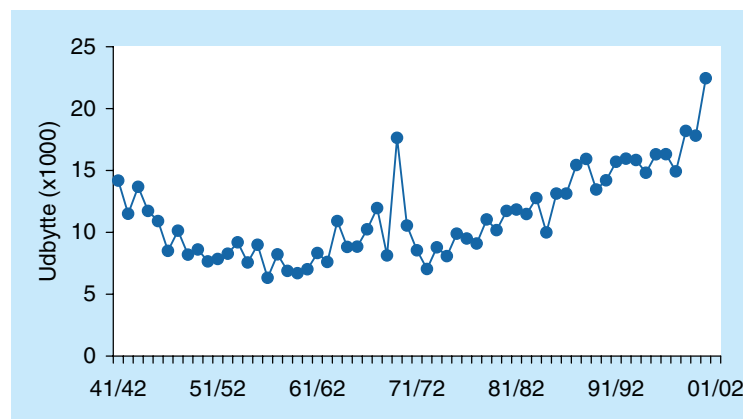
Bemærkninger: Der bliver født kaninunger i august, som først bliver uafhængige i sidste halvdel af september.

Gæs

Gåsejagt og -forvaltning i Danmark

Danmark ligger centralt på flere gåsearters trækveje, og om efteråret forekommer i Danmark regelmæssigt syv arter af gæs, hvoraf to udelukkende forekommer i enkelte regioner af landet: kortnæbbet gås i Vestjylland og blisgås i landets sydlige halvdel. De fleste gæs trækker videre mod syd og vest i løbet af oktober og især i november, mens andre forbliver i landet til det sætter ind med kulde, og da vil der ofte ske et tiltræk af især sædgæs og canadagæs fra Syd- og Vestsverige. Siden 1972 har fem af de syv arter haft jagttid i Danmark. Alle fem arter forekommer i Danmark i stigende antal, og interessen blandt danske jægere for at udøve gåsejagt har været stigende gennem 1990'erne.

I vildtudbyttestatistikken er de fem jagtbare gåsearter slået sammen til én gruppe. Det samlede gåseudbytte faldt fra 12.000-14.000 fugle i begyndelsen af 1940'erne til 6.000-8.000 i slutningen af 1950'erne. I løbet af 1960'erne steg udbyttet til 9.000-12.000, med et rekordstort antal i 1969/70, som skyldtes et særlig stort udbytte af mørkbuget knortegås, der dette år havde en usædvanlig god ynglesæson. Fra 1972, hvor knortegåsen blev fredet, har udbyttet været jævnt stigende, og i jagtsæsonen 2000/01 blev det hidtil største udbytte på 22.500 fugle registreret (Fig. 37).

Figur 37. Det årlige jagtudbytte af gæs (alle arter samlet) i Danmark, 1941/42-2000/01. Det ekceptionelt høje udbytte i 1969/70 skyldtes et særligt stort udbytte af knortegæs i denne jagtsæson.

Artsfordelingen i gåseudbyttet er under stadig forandring. Det gennemsnitlige udbytte var i perioden 1961/62-1966/67 9.100 gæs, hvoraf 2.200 (24%) var knortegæs. Udelades denne art fra materialet med henblik på sammenligning med nyere tal, fås et gennemsnitligt udbytte på 6.900 gæs i perioden 1961/62-1966/67, fordelt med 59% grågæs, 20% kortnæbbede gæs, 17% sædgæs, 2% canadagæs og 2% blisgæs. I jagtsæsonerne 1989/90-1993/94 var det gennemsnitlige udbytte 15.000 gæs, fordelt med 74% grågæs, 14% kortnæbbede gæs, 7% canadagæs, 3% sædgæs og 2% blisgæs. Fra første til anden periode er antallet af nedlagte grågæs næsten tredoblet, af kortnæbbede gæs og blisgæs næsten fordoblet, af canadagæs nidoblet, mens udbyttet af sædgæs er blevet halveret.

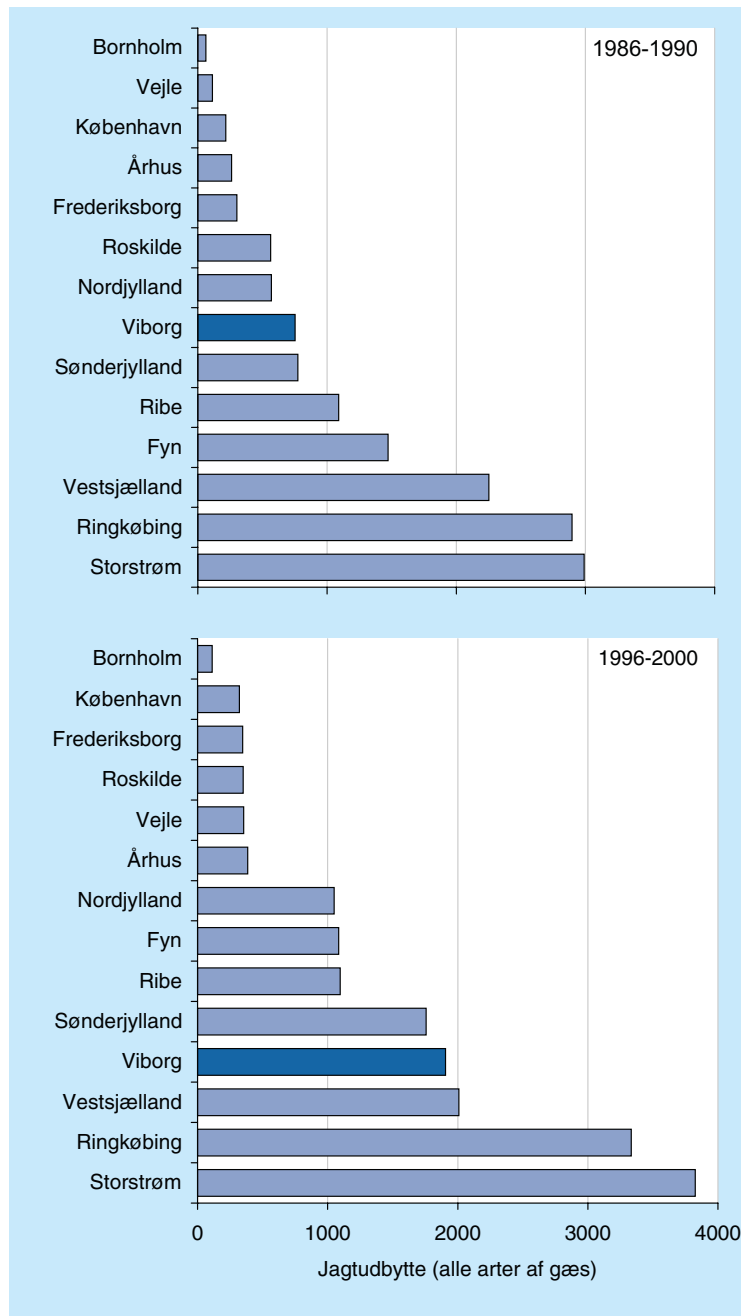
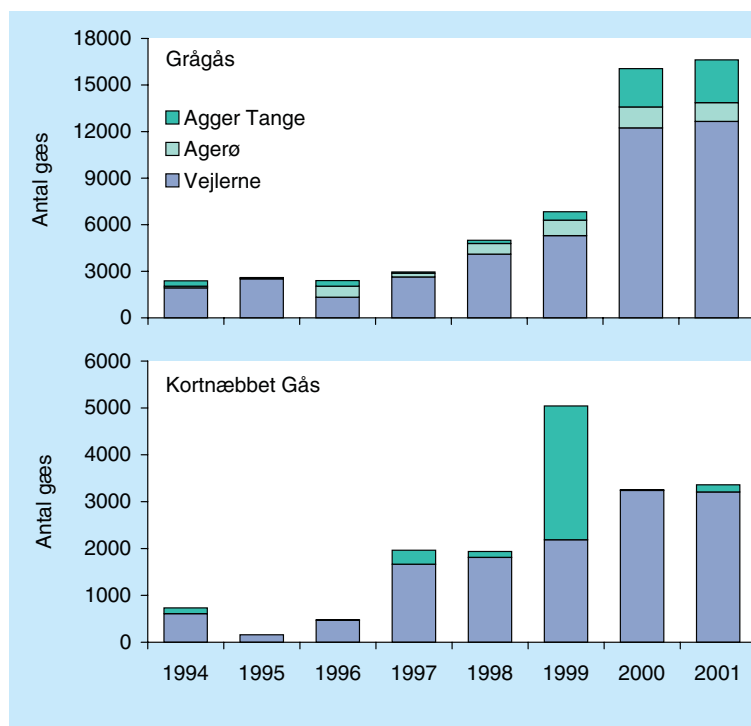

Fig. 38. Udbyttet af gæs (alle arter samlet) fordelt på amter. Den øverste figur viser det gennemsnitlige udbytte i de fem jagtsæsoner 1986/87-1990/91, den nederste tilsvarende for 1996/97-2000/01. Viborg Amt, hvor udbyttet er steget mest markant, er fremhævet.

Den amtsvise fordeling af gåseudbyttet (Fig. 38) viser, at udbyttet er faldende i Fyns, Vestsjællands og Roskilde Amter. Til gengæld er udbyttet i Viborg og Sønderjyllands Amter fordoblet inden for de sidste 10 år. Stigningen i Viborg Amt skyldes en markant fremgang i antallet af efterårsrastende grågæs og kortnæbbede gæs i området (Fig. 39). Denne forandring giver forvaltningsmæssige problemer, fordi Viborg Amt og de tilgrænsende dele af Nordjyllands Amt er det vigtigste forekomstområde for én eller flere mindre grupper af sædgæs tilhø-

Figur 39. Udviklingen i antallet af rastende grågæs og kortnæbbede gæs på tre lokaliteter i Viborg Amt. Søjlerne viser efterårsmaksimum for perioden 1994-2001 ved Agger Tange, Agerø og i Vejlerne - summeret, da maksima forekommer samtidigt, og der derfor må formodes at være et begrænset overlap mellem lokaliteterne. Kortnæbbet gås er ikke set ved Agerø.

rende ynglebestande, hvis status er vurderet som ugunstig-aftagende (se nærmere under afsnittet om sædgås).

Gåsejagten er blevet mere bæredygtig end den var for 25 år siden. Udbyttet er ganske vist tredoblet siden 1960'erne, men bestandene af grågås, kortnæbbet gås og canadagås er mangedoblede igennem de sidste 40 år. Gæssene er efter oprettelsen af de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i Danmark sikret steder, hvor de kan raste og hvile i fred. For at give gæssene mere uforstyrrede betingelser til fødesøgning blev kl. 10-reglen for gåsejagt indført i 1994, men da den ikke havde den ønskede effekt blev den ophævet igen i 2000.

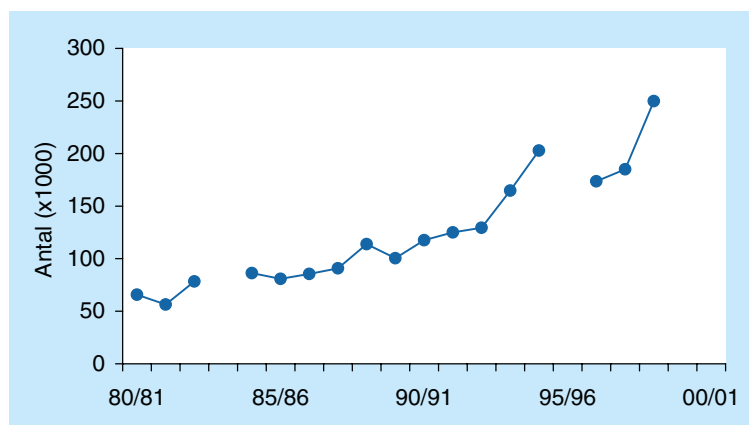
Gæssene forårsager jævnligt skader på markafgrøder. For 30-40 år siden opholdt gæssene sig typisk på naturlige habitater som ferske og salte enge, højmoser og ålegræsbede. Var de på dyrkede marker var det typisk på arealer som stubmarker og permanente græsarealer eller på høstede rodfrugtsmarker, hvor de ikke gav anledning til problemer. I løbet af 1980'erne og 1990'erne er et stadigt stigende antal gæs skiftet til andre afgrødetyper, og mange gæs går i dag på vinter- og vårsædmarker samt på rapsmarker. Undersøgelser har vist, at afgræsning af korn og raps kun påvirker høstudbyttet, hvis den er meget kraftig og/eller sker på bestemte tidspunkter af vinteren. Om efteråret kan jagt fungere som afværgeforanstaltning, der kan medvirke til at afholde gæssene fra at søge føde på sårbare afgrøder. Problemet er imidlertid, at disse afgrøders næringsværdi er så meget større end fødemidternes

næringsværdi på de tidligere tilholdssteder, at gæssene ved en bortskræmning blot flytter til naboens mark. Bortskræmning af kortnæbbede gæs om efteråret har i enkelte tilfælde forårsaget, at de trak hurtigere gennem Danmark til Holland. Om foråret søger de kortnæbbede gæs føde på nysåede marker med vårsæd og ærter, hvor de kan forvolde skade. Dette problem bliver delvis afhjulpet ved fodring med korn på fem rasteplasser.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Grågås er en almindelig dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand, som yngler i Skandinavien, Polen, Tyskland og Holland, og som overvintrer i Holland og Spanien. I august-oktober raster store flokke i Danmark. De udgøres dels af ynglefugle og unge fugle fra Danmark, som især raster i Østjylland, på Fyn og øst for Storebælt, dels af norske trækgæster, som raster i Vestjylland.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er steget fra ca. 30.000 individer i begyndelsen af 1970'erne til ca. 200.000 i 1995 (Fig. 40), og bestandsudviklingen er fortsat efter 1995, idet der ved midvinteroptællingen i januar 1999 blev optalt ca. 250.000 grågæs i Danmark, Nordvesttyskland, Holland, Belgien, Vestfrankrig og Spanien. I takt med bestandsstigningen er yngleantallet i Danmark vokset fra ca. 3.000 ynglepar i midten af 1970'erne til mere end 4.500 par sidst i 1990'erne. Antallet af gæs på de danske rasteplasser om efteråret er steget fra 15.000 gæs i 1970'erne til 95.000 i år 2000. Siden slutningen af 1980'erne er der sket en

Figur 40. Bestandsudviklingen for den skandinaviske ynglebestand af grågæs, 1980/81-1998/99, opgjort ved midvinter-tællinger i januar. Fra 1983/84 og 1995/96 mangler der data fra Spanien, som er et af artens vigtigste overvintringsområder.

kraftig stigning i antallet af ynglende grågæs i Norge, og det har resulteret i en tilsvarende stigning i antallet i Vestjylland om efteråret. I første halvdel af 1990'erne husede Viborg, Ringkøbing og Ribe Amter som regel under 20% af det samlede antal rastende grågæs i Danmark, mens de i anden halvdel af 1990'erne husede 20-50%.

Stigningen i bestanden skyldes sandsynligvis en forbedret overlevelse, da et stigende antal grågæs tilbringer vinteren i Holland, hvor arten er fredet, i stedet for i Spanien, hvor jagt er tilladt.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. I juli-august må grågæs reguleres, hvor de gør skade på ikke-høstede afgrøder. Grågås må jages i hele artens nordvesteuropæiske udbredelsesområde undtagen i Holland.

Jagtudbytte i Danmark: I 1960'erne var jagtudbyttet ca. 4.000 grågæs, mens udbyttet i begyndelsen af 1990'erne var steget til ca. 11.000, og det er siden da steget yderligere, men de præcise udbyttetetal kendes ikke. De fleste grågæs nedlægges i Storstrøms, Vestsjællands, Sønderjyllands, Ringkøbing og Viborg Amter.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede jagtudbytte i de øvrige lande inden for artens udbredelsesområde er 40.000-50.000 fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Det er muligt, at jagten i 1970'erne begrænsede størrelsen af den nordvesteuropæiske bestand, men i 1990'erne har jagten udelukkende virket dæmpende på vækstraten. Jagttrykket, udtrykt som den andel af bestanden der nedlægges, er faldet, og derved er overlevelsen i bestanden forbedret. Udsættelse af jagtstart til 1. september i 1994 var begrundet med, at jagten på grågæs i august havde en forstyrrende effekt på andre arter, som var fredet i denne måned.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Grågæs er årsag til markskader, og reguleres derfor i stigende omfang i august. Bestanden vurderes at kunne bære en fremrykning af tidspunktet for jagtstart til 1. august, men ønskes negative konsekvenser for andre arter (som følge af forstyrrelser) undgået, må denne jagt begrænses til landbrugsarealer, som ligger mindst 500 m fra kyster eller søer med en vandflade over 1 ha.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Blisgås forekommer både på træk og som overvintrende i Danmark. Om efteråret trækker et stort antal blisgæs gennem Østersøområdet fra ynglepladserne i Rusland til overvintringsområderne i Tyskland, Holland og Belgien. Flokke passerer det sydlige Danmark, hvor de tager kortvarige ophold. Siden begyndelsen af 1990'erne har et stigende antal blisgæs (op til 1.500) overvintret i Vadehavsregionen. På Nord- og Vestfyn har der i mange år været en fast overvintringsplads for et mindre antal blisgæs.

Bestandsudvikling: Det optalte antal blisgæs i Europa om vinteren er fordoblet fra 1960'erne til midten af 1990'erne, hvor antallet af overvintrende fugle blev anslået til mindst 700.000. I den samme periode er der sket en omfordeling så stadigt flere blisgæs overvintrer i Holland, Belgien og Tyskland, mens færre overvintrer på Balkan og i Tyrkiet. Det antal, der overvintrer på Fyn er faldet fra ca. 1.000 i 1950'erne til under 100 i 1990'erne. Årsagen til denne tilbagegang er uvis, men den kan skyldes omlægning af landbrugsdriften. I de sidste år af 1990'erne og i 2000 blev der i januar registreret et stigende antal blisgæs i Storstrøms Amt (op til 800 fugle) og i Tøndermarsken (1.600 fugle).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar, med undtagelse af Nordfyn, der rummer EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 76, hvor arten har været særfredet siden 1990. Særfredningen på Nordfyn er foretaget for at beskytte de der overvintrende blisgæs. Blisgås må jages i hele artens udbredelsesområde.

Jagtudbytte i Danmark: I 1990'erne blev der årligt nedlagt omkring 300 blisgæs i Danmark, hvilket er ca. dobbelt så mange som i 1960'erne. De fleste blisgæs nedlægges på Bornholm, i Storstrøms og Sønderjyllands Amt. De fleste nedlægges i oktober.

Jagtudbytte i andre lande: Ukendt, formentlig faldet markant på grund af fredning i Tyskland og Holland.

Jagtens indflydelse på bestanden: Fremgangen i den nordvesteuropæiske bestand siden 1960'erne tilskrives såvel en forbedret overlevelse som følge af fredning i Rusland (delvis forårsfredning), nedre Rhin-område i Tyskland, Holland og Belgien som forbedrede fødebetingelser på overvintringspladserne. I dag, hvor bestanden er tiltaget kraftigt, er jagttrykket sandsynligvis faldet, og jagtens indflydelse på bestanden vurderes at være beskedent.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: En opretholdelse af særfredningen af blisgås på Nordfyn vil formentlig kunne bidrage til en bevarelse af den der optrædende gruppe af blisgæs.

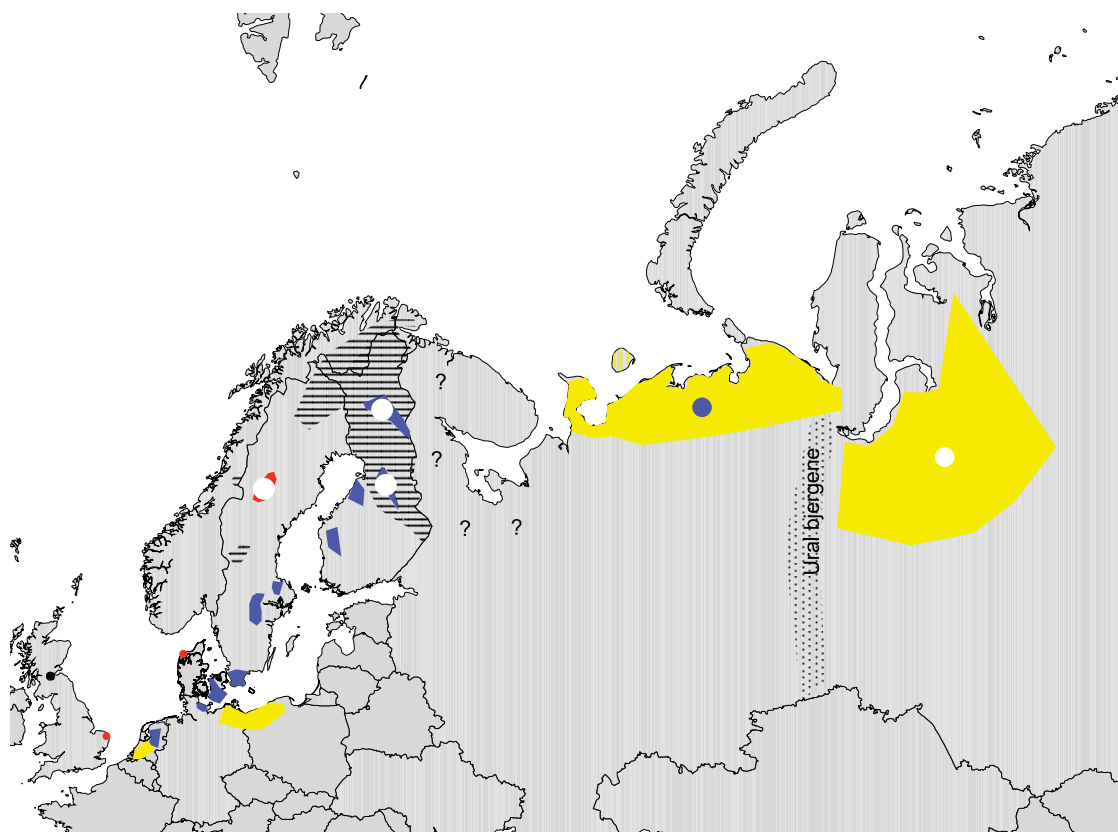
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestande	
Finske bestand (Sydøst-Danmark)	Stigende
Åsele bestand (Nordvestjylland)	Faldende
Ukendt bestand (Nordøstjylland)	Stabil-faldende?
Bevaringsstatus	
Finske bestand (Sydøst-Danmark)	Gunstig
Åsele bestand (Nordvestjylland)	Ugunstig-aftagende
Ukendt bestand (Nordøstjylland)	Usikker
Jagtudbytte	
	Faldende
Jagtens indflydelse	
Finske bestand (Sydøst-Danmark)	Bæredygtig
Åsele bestand (Nordvestjylland)	Særfredet
Ukendt bestand (Nordøstjylland)	Uvis

Forekomst: Sædgåsen forekommer på træk og som overvintrende i Danmark. Sædgæssenes trækmønstre og detaljerede udbredelse er først for nyligt blevet nøjere kortlagt, fordi der i en længere periode var usikkerhed om udbredelsen og trækvejene for de store russiske bestande af sædgæs. Der forekommer to underarter af sædgæs i Europa. Stort set alle de sædgæs, der ses i Danmark, er af formen tajgasædgås *Anser fabalis fabalis* (også kaldet skovsædgås), en relativt stor, langhalset, lang- og smalnæbbet form som yngler ved søer og tørvemoser beliggende i nåle- og birkeskove. Tajgasædgæs yngler i Norge, Sverige, Finland og Rusland øst for Uralbjergene. Meget tyder på, at der i den europæiske del af Rusland kun yngler ganske få tajgasædgæs, og de fleste af disse yngler i Karelien og på Kolahalvøen. Den Fennoskandiske udbredelse består af et større samlet yngleområde i den nordligste del af Sverige, Finland og Norge, og af tre mindre isolerede bestande i Åsele Lapmark og Dalarne i Sverige samt Trøndelag i Norge (Fig. 41). Tajgasædgæssene fra alle de nævnte yngleområder trækker til Nordvesteuropa for at overvintre.

Den i Danmark meget sjældnere forekommende tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*, er en mindre, korthalset, kort- og tyknæbbet form, der yngler ved søer på tundraen i den europæiske del af Rusland, og trækker til overvintringsområder i Polen, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Kroatien og Jugoslavien.

Undersøgelser baseret på ringmærkning tyder på, at der forekommer mindst tre, delvist geografisk adskilte, bestande af tajgasædgæs. Udvekslingen mellem disse er formentlig relativt begrænset, men eksakt viden om disse forhold savnes, fordi de formodede tre delbestande ikke samtidigt har været genstand for internationalt koordinerede undersøgelser med halsbåndsmærkning. Indtil videre bør forvaltningen ud fra et forsigtighedsprincip tage udgangspunkt i følgende tre helt eller delvist adskilte bestande – som på Figur 41 er angivet med hver sin farve:

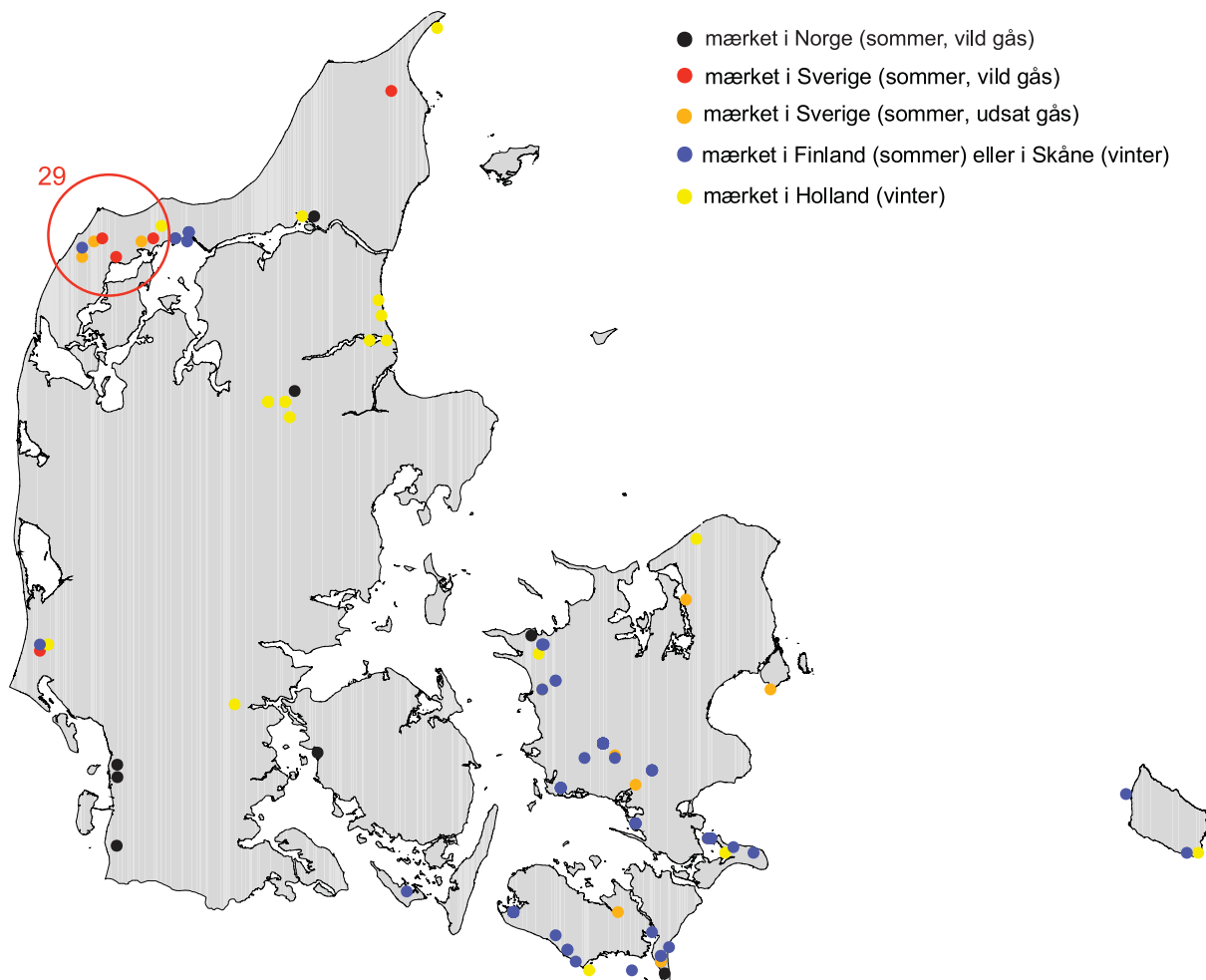
- en stor østlig bestand, der trækker fra yngleområdet øst for Uralbjergene til Polen og den østligste del af Tyskland, hvor de fleste overvintrer i milde vintre. En mindre del trækker videre til Holland i milde vintre – men Holland benyttes af hovedparten i strenge vin-

Figur 41. Oversigtskort, der viser yngle-, raste- og overvintringsområder for taigasædgæs i Europa og dele af Rusland øst for Uralbjergene. Sort vandret skravering samt røde, blå og gule områder med en hvid cirkel angiver yngleområder for taigasædgæs. Rastepladser- og overvintringsområder for finsk- og skånsk-mærkede taigasædgæs er angivet med blå, for taigasædgæs mærket i Åsele Lapmark i Sverige med rødt, og for overvintrende taigasædgæs mærket i Holland med gult. Yngle- og overvintringsområder, hvis trækveje ikke kendes med sikkerhed, er angivet med sort. Det gule område med en blå cirkel angiver yngleområder for tundrasædgæs – de overvintrer i en større del af Vest- og Mellemeuropa syd for Danmark.

tre. Disse gæs formodes ikke at besøge Danmark, men se omtalen af gæssene fra Tjele/Lille Vildmose nedenfor.

- en stor finsk ynglebestand, der trækker fra yngleområdet via Mellemsverige til overvintringsområder i Skåne, Syd- og Vestsjælland, Lolland-Falster, Møn og Holland. Antallet af sædgæs i Danmark og Holland er størst i frost- og snevintre, hvor gæssene tvinges væk fra Skåne.
- en lille isoleret ynglebestand fra Åsele Lapmark i Sverige, der trækker til Nordvestjylland, især Thy. En del af gæssene trækker videre til et overvintringsområde i Yare Valley i Østengland, mens andre forbliver i Danmark vinteren igennem, hvis vejret tillader det. Forbindelsen mellem bestandene i Åsele Lapmark, Thy og England er særdeles veldokumenteret (Fig. 42). Af 36 fugle mærket med halsbånd i Åsele Lapmark i sommeren 1987 er 29 aflæst i Thy og 22 aflæst ved Yare Valley i England. Dertil kommer én gås nedlagt i Thy og én nedlagt nær Frederikshavn. En sædgås mærket i samme del af Sverige i 1953 blev ligeledes nedlagt i Thy.

Figur 42. Fordelingen af genmeldte ringmærkede sædgæs i Danmark. Farverne angiver fugle mærket i forskellige områder i enten yngletiden eller om vinteren. Cirklen i Thy omkranser området, hvorfra 29 gæs mærket i Åseke Lapmark i Sverige er aflæst. Bemærk at fuglene mærket om sommeren i Sverige er delt op i vilde gæs og fugle fra et udsætningsprogram, hvor der benyttes Canadagæs som fosterforældre. Sidstnævnte træk mønstre er afvigende fra de vilde fugles fordi gæslingerne følger „forældrefuglene“ til vinterkvarteret.

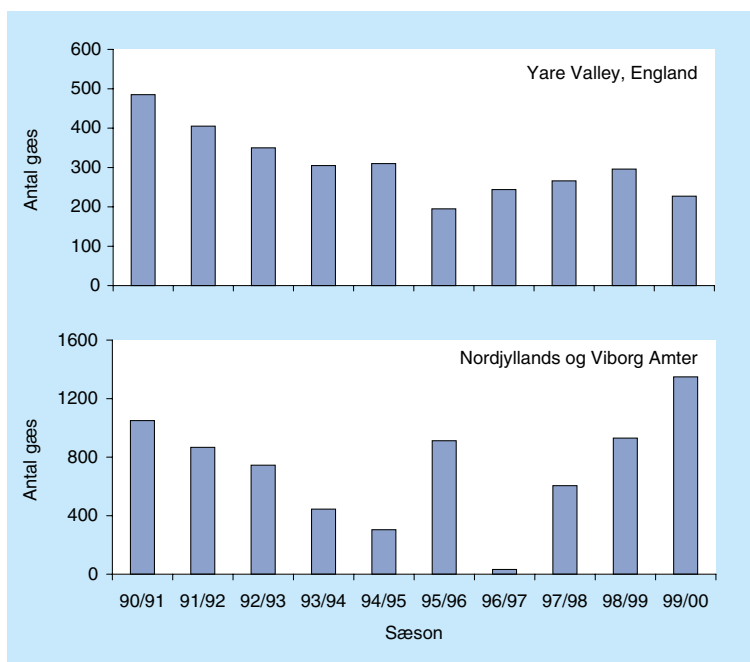
Overvintringsområdet for de nordligst ynglende Fennoskandiske gæs kendes ikke med sikkerhed. Nogle trækker formodentlig til et mindre overvintringsområde i Skotland, hvor en flok på ca. 200 sædgæs overvintrer på Slamannan plateauet – men der sker med sikkerhed udveksling af sædgæs mellem områderne i Skotland og England. En enkelt gæs mærket i den svenske del af området i 1958 er genmeldt fra Fiilsø. Fugle mærket med halsbånd på en fældeplads i den norske del af området er aflæst/genmeldt fra Nordøstjylland (to fugle), Sønderjylland (tre fugle), Vestfyn (en fugl) og Nordvestsjælland (en fugl). Ganske mange fugle fra samme fældeplads er imidlertid også genmeldt langs den finsk-mellemsvenske-skånske trækroute omtalt ovenfor, og de norske fældepladser kan således være samleområde for ikke-ynglende gæs fra hele det nordlige Fennoskandiske yngleområde.

I forhold til forvaltningen af jagten på sædgås i Danmark, må der tages højde for den eksisterende viden, selvom denne er mangelfuld. Der er betydelig evidens for, at størstedelen af sædgæssene, der forekommer i Sydøstdanmark, kommer fra den finske ynglebestand (Fig. 42).

Selvom enkelte finsk- og skånsk-mærkede fugle ses i Nordjylland, især i strenge vintre (Fig. 42), er der ingen tvivl om, at hovedparten af de sædgæs, der forekommer i Thy, kommer fra den isolerede ynglebestand fra Åsele Lapmark. F.eks. er deres trækmønster forskelligt fra det, der ses i Sydøstdanmark. Gæssene ankommer til Thy allerede i løbet af september-oktober, og bliver der til marts-april, hvorimod gæssene i Sydøstdanmark først ankommer i december og forlader området igen senest i marts.

Imellem disse områder findes rasteplasser med regelmæssige forekomster af sædgæs i Nordøstjylland, især Tjele ved Viborg og Lille Vildmose. Sædgæssene fra dette område adskiller sig fra gæssene i Thy på to punkter. For det første har de en anden fænologi. De ankommer på samme tidspunkt som gæssene i Thy, dvs. i oktober, men de forlader allerede området i løbet af marts, en måned før gæssene i Thy. –For det andet viser ringmærkning, at sædgæssene fra Nordøstjylland ikke har forbindelse med de Sydøstdanske finske ynglefugle, og at de trækker mere sydligt end gæssene i Thy, hvis vejrliget bliver for hårdt i Danmark. Fra Nordøstjylland kendes syv genmeldinger af mærkede gæs, og de er alle mærket i Holland om vinteren (Fig. 42). Det vides imidlertid ikke, om disse gæs kommer fra bestande, der trækker til grænse-regionen mellem Norge, Finland og Rusland, hvorfra to hollandsk mærkede gæs er genmeldt i yngletiden, eller om de trækker til yngleområdet øst for Uralbjergene, hvorfra mere end 100 hollandsk mærkede tajgasædgæs er genmeldt.

Bestandsudvikling: Den samlede bestand af tajgasædgæs, der overvintrer i Sverige, Danmark, Tyskland og Holland er steget fra ca. 20.000

Figur 43. Resultater af optællinger af sædgæs fra Yare Valley, England (vinter-maksimum) og fra Viborg og Nordjyllands Amter (sum af optalte gæs ved mid-vinter tælling ca. 15. januar), 1990/91-1999/2000.

i 1960'erne til ca. 70.000 i slutningen af 1980'erne, og blev i midten af 1990'erne anslået til 100.000 individer. Antallet af sædgæs i Sydøstdanmark er meget varierende fra 5.000 til 7.000 i milde vintre til 20.000 til 30.000 i kolde vintre. Men den generelle bestandsfremgang afspejles ikke i de bestande, der gæster Nordjylland (dvs. Thy, Tjele og Lille Vildmose). Antallet af rastende sædgæs i Nordjylland er indenfor de sidste 30-40 år faldet fra 3.000-4.000 til under 1.500. Antallet af efterårsrastende gæs i Vejlerne i Nordvestjylland har været faldende igennem 1990'erne, og midvinteroptællingerne i Danmark og England når samlet ikke over 2.000 fugle i 1990'erne (Fig. 43).

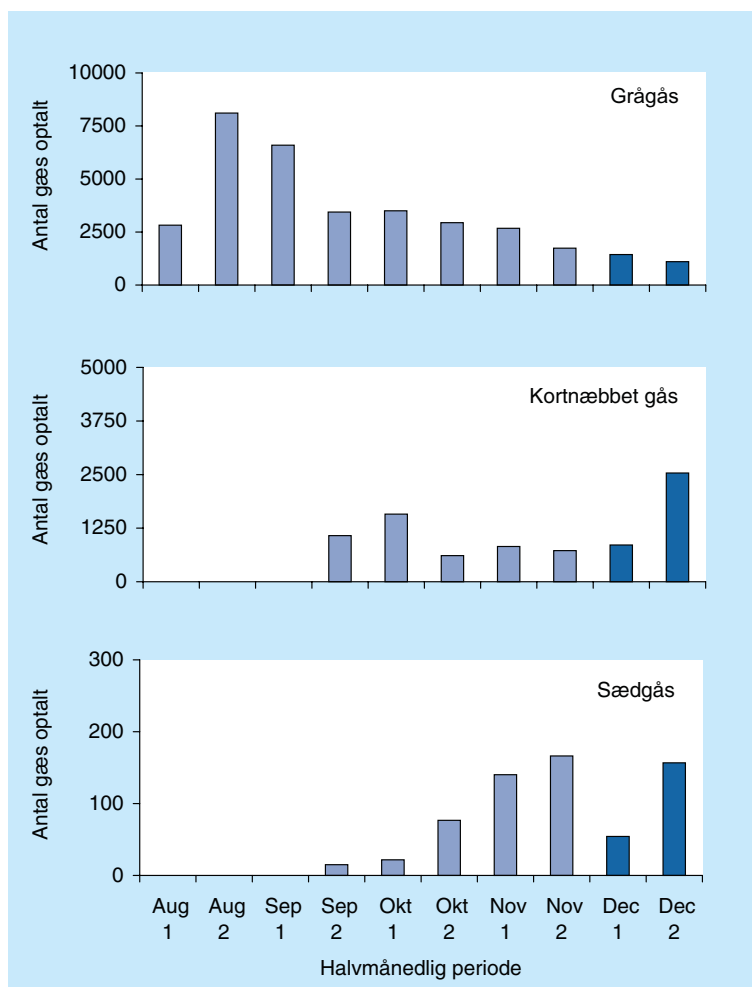
Disse udviklingstendenser er i rimelig overensstemmelse med formodningen om, at sædgæssene i Nordjylland er af skandinavisk oprindelse. Den svenske ynglebestand er anslået til ca. 1.000 par. Heraf yngler en mindre andel i Mellemsverige, med 20 par i Dalarne og 50-100 par i Åsele Lapmark. De resterende gæs yngler i Tule og Torne Lapmarker i det nordligste Sverige. Disse områder udgør en del af den region, hvor stort set hele den norske bestand, der er anslået til 500-1.000 par, yngler. En mindre norsk ynglebestand på ganske få par findes i Trøndelag, og den har muligvis en forbindelse til bestanden i Åsele Lapmark. Udviklingen i både den norske og svenske ynglebestand er dårlig kendt, men meget tyder på tilbagegang i de mindre sydlige bestande, og fremgang i de større nordlige bestande. De finske og russiske ynglebestande har med stor sikkerhed været i vækst i 1970'erne og 1980'erne. Siden da har bestanden formentlig været stabil.

De meget varierende antal i Danmark kunne tyde på enten en dårlig dækning af enkelte rasteplasser, eller at et ukendt antal har opholdt sig i Sverige i de meget milde vintre i 1990'erne. Der eksisterer ikke noget detaljeret og aktuelt overblik over, hvordan sædgæssene udnytter det nordjyske område i oktober-december og februar-marts. Dette skyldes, at der ikke er udført systematiske optællinger i disse områder i de senere år. Tilfældige observationer tyder dog på, at det stadig er de 'klassiske lokaliteter', Hansted reservatet, Rosvang/Sjørring sø, Nors Sø og Vandet Sø, som tiltrækker gæssene. I januar er der sket en omfordeling, idet sædgæs ses i stadigt mindre antal ved Tjele og i større antal ved Lille Vildmose. I Thy-Hanherred er Vejlerne den vigtigste lokalitet i januar måned.

For den bestand der trækker gennem Sydøstdanmark bedømmes bevaringsstatus som gunstig. For den lille geografisk adskilte bestand, der trækker gennem Thy, bedømmes bevaringsstatus foreløbigt som ugunstig-aftagende. For den bestand, der trækker gennem Tjele-Lille Vildmose, bedømmes bevaringsstatus foreløbigt som usikker.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december (på fiskeriterritoriet indtil 15. januar). I Thy, Hanherred og Vendssyssel har arten dog været særfredet siden 1994. Sædgås må jages i Finland, Sverige og Tyskland. I England blev sædgås fredet i 1954.

Jagtudbytte i Danmark: I begyndelsen af 1990'erne blev der årligt nedlagt omkring 500 sædgæs i Danmark, hvilket er et fald i forhold til 1960'erne, hvor der blev nedlagt omkring 1.100. Siden særfredningen i

Figur 44. Gennemsnitlige antal af grågæs, kortnæbbede gæs og sædgæs optalt i Vejlerne, august-december, 1998-2001. Søjlerne angiver gennemsnit af maksimum for hver halvmånedlig periode. December-værdierne er angivet med en afvigende farve fordi optællingsprogrammet i denne måned har været mindre omfattende.

Thy, Hanherred og Vendsyssel blev indført i 1994 er udbyttet sandsynligvis faldet yderligere. Før 1994 blev de fleste sædgæs nedlagt i Viborg, Vestsjællands og Storstrøms Amter; i Sydøstdanmark ankommer sædgæssene ofte først efter jagtsæsonen, og derfor er udbyttet i dette område de fleste år beskedent.

Jagtudbytte i andre lande: Kendes ikke med sikkerhed.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestandene kendes ikke. I 1994, hvor særfredningen i Thy, Hanherred og Vendsyssel blev indført, var antallet af rastende gæs, og dermed jagtudbyttet, langt mindre i regionen, som det er beskrevet i det generelle afsnit om gåsejagt og -forvaltning i Danmark. I dag forekommer store flokke af grågæs og kortnæbbede gæs regelmæssigt i området i jagttiden, også på de tider af året hvor sædgæssene opholder sig i området (se Figur 44). Det bør undersøges, om den forøgede jagt på de nytilkomne gæs forårsager utilsigtede forstyrrelser af sædgæssene.

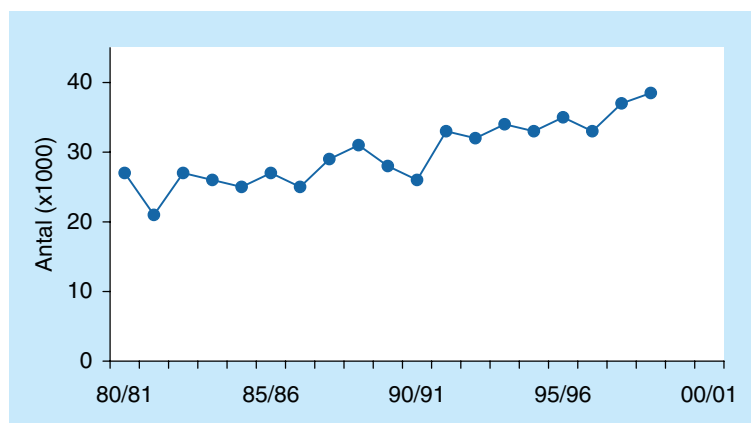
Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Det anbefales at særfredningen i det nordlige Jylland, ud fra et forsigtighedsprincip, opretholdes for at sikre den lille gruppe af sædgæs, der især besøger Thy. Indtil yngleområdet er identificeret og bestandsstatus er klarlagt for sædgæssene omkring Tjele og i Lille Vildmose anbefales det, ligeledes ud fra et forsigtighedsprincip, at særfredningen udvides til at omfatte hele Viborg og Nordjyllands Amter. På nuværende tidspunkt er der uklart hvilke ynglebestande sædgæssene ved Filsø, i Sønderjylland, på Fyn og ved Saltbækvig tilhører. Det syntes dog ikke på det foreliggende grundlag sandsynligt, at de i samme grad som sædgæssene i det nordlige Jylland tilhører små isole-rede ynglebestande.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Kortnæbbet gås yngler på Svalbard. Om efteråret forekommer arten i Vestjylland koncentreret på ganske få rasteplasser. Om foråret er bestanden fordelt på en række områder langs den jyske vestkyst. I milde vintre kan hovedparten af bestanden overvintre i Danmark, mens en stor del af bestanden i koldere vintre trækker videre til Holland og Belgien for at overvintre.

Bestandsudvikling: Bestanden steg fra 15.000-18.000 individer i 1960erne til 21.000-27.000 i 1970erne. I 1980erne varierede bestanden mellem 23.000 og 30.000, og i 1990erne er bestanden vokset yderligere og tæller nu ca. 40.000 individer (Fig. 45). Fremgangen fra 1960erne til 1980erne skyldtes sandsynligvis forbedret overlevelse som følge af jagtfredning i Belgien, Holland og Tyskland i 1960erne og 1970erne, mens det er uvist, hvad der er årsagen til fremgangen i 1990erne.

Figur 45. Bestandsudviklingen for Svalbard-bestanden af kortnæbbede gæs, 1980/81-1998/99, opgjort ved totaloptællinger i Danmark, Holland og Belgien om efteråret. Fangst-genfangst-analyser antyder, at bestanden muligvis er 5.000-10.000 fugle større end angivet sidst i 1990erne.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Arten har endvidere jagttid i Norge, inklusiv Svalbard.

Jagtudbytte i Danmark: I begyndelsen af 1990erne blev der nedlagt omkring 2.000 kortnæbbede gæs i Danmark. Udbyttet må formodes at være steget yderligere i løbet af 1990erne, men det eksakte antal kendes ikke. Næsten alle kortnæbbede gæs bliver nedlagt i Ringkøbing, Ribe, Sønderjyllands og Viborg Amter. De fleste nedlægges i oktober og december.

Jagtudbytte i andre lande: I Norge og på Svalbard nedlægges mindre end 1.000 fugle.

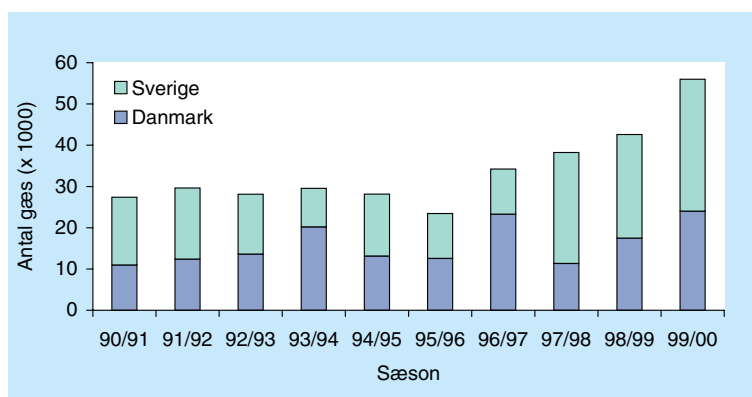
Jagtens indflydelse på bestanden: Frem til 1950erne og 1960erne begrænsede jagten sandsynligvis bestandens størrelse, men den efterfølgende forårsfredning i Danmark og fredninger i overvintringsområdet syd for Danmark har medført en forbedret overlevelse og derigennem givet grundlag for en bestandsstigning. I 1980erne og 1990erne har jagtudbyttet ligget på et niveau, der har tilladt fortsat vækst i bestanden. Om efteråret bevirker jagtlig forstyrrelse, at bestanden er koncentreret på ganske få rasteads i Vestjylland, hvor føden de seneste år er blevet ædt hurtigere end tidligere, fordi der også er kommet flere rastende grågæs til Vestjylland. I midten af 1990erne forlod de kortnæbbede gæs Vestjylland i løbet af de første to uger af oktober, hvor de før midten af 1980erne forblev i området indtil november. Men de kortnæbbede gæs har i de senere år opholdt sig længere tid i nogle af de nye jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder, specielt i Vest Stadil Fjord.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Canadagås blev i 1930'erne introduceret fra Nordamerika til Sverige, Norge og i mindre omfang til Danmark. Antallet af ynglende canadagæs i Sverige og Norge er steget kraftigt, og mange svenske og norske canadagæs overvintrer i Danmark og Nordtyskland. De fleste canadagæs overvintrer øst for Storebælt, men stigende antal forekommer i det nordlige Jylland. I Danmark yngler 25-50 par, og arten forekommer hyppigt i bl.a. parker, hvorfra nogle forvildes.

Bestandsudvikling: I Sverige er antallet af canadagæs steget fra ca. 9.000 individer i 1970'erne til ca. 50.000 i midten af 1990'erne. I Norge var der ligeledes en kraftig fremgang i antallet i den samme periode, og sidst i 1990'erne blev der optalt mere end 10.000 fugle i Norge. Antallet af overvintrende fugle i Danmark er i den samme periode steget fra mindre end 1.000 til 24.000 fugle i vinteren 1999/2000, og midvinter-optællinger fra Sverige i sidste halvdel af 1990'erne viser en tilsvarende stigning (Fig. 46). De danske og svenske optællinger indikerer således en fortsat bestandsfremgang.

Figur 46. Antallet af canadagæs optalt i Sverige og Danmark i vintrene 1990/91-1999/2000, opgjort ved midvinter-tællinger i januar. Foruden disse overvintrende ca. 15-20.000 fugle i Nordøst-tyskland i første halvdel af 1990'erne, men nyere data herfra er ikke tilgængelige.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 31. januar. Canadagås må jages i Finland, Sverige, Norge, Tyskland, Storbritannien og Irland.

Jagtudbytte i Danmark: I 1990'erne blev der årligt nedlagt omkring 1.000-1.500 canadagæs i Danmark, sammenlignet med ca. 100 i 1960'erne. I begyndelsen af 1990'erne blev de fleste canadagæs nedlagt på Sjælland, men dette har ændret sig igennem de seneste år, hvor der nedlægges

flere og flere i Nord- og Vestjylland. De fleste canadagæs nedlægges i december.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt ca. 20.000-25.000 canadagæs, i Finland 3.000-4.000 og i Norge formodentlig et par tusinde.

Jagtens indflydelse på bestanden: Sammenholdes bestandstallet fra januar med den samlede afskydning fremgår det, at kun en del af canadagæssene bliver optalt under den internationale midvintertælling. Afskydningen har ikke været en hindring for, at bestanden er vokset.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 31. januar.

Svømmeænder

Svømmeandejagt i Danmark

Danmark ligger centralt på svømmeændernes trækveje. I meget store antal passerer ænderne Danmark forår og efterår på vej til og fra ynglepladserne nord og øst for Danmark, der også er overvintringsområde for især gråand og pibeand, men i stærkt varierende antal afhængigt af vinterens strength. Hovedparten af de svømmeænder, som forekommer i Danmark, kommer fra yngleområder i Skandinavien, Nordrusland og Sibirien. Der optræder i Danmark regelmæssigt seks arter af svømmeænder, som alle er jagtbare, og de store forekomster af svømmeænder har til alle tider gjort andejagt og især jagt på svømmeænder meget populær og vidt udbredt.

I den danske vildtudbyttestatistik var svømmeænder samlet i én rubrik indtil 1959, hvor gråand blev skilt ud og fik en selvstændig rubrik. De øvrige svømmeandearter forblev samlet under betegnelsen Andre svømmeænder. Udviklingen i udbyttet af Andre svømmeænder er belyst ud fra spørgebrevsanalyser og fugle indhandlet til vildthandlere i perioden 1969-1976. Efter 1976 blev disse analyser indstillet, men i 1982 begyndte DMU indsamling af vinger, og på grundlag af dette materiale har det siden været muligt at følge udviklingen i jagtudbytte af de enkelte arter (se også afsnit 6.1).

Gruppen Andre svømmeænder består af pibeand, krikand, spidsand, skeand, knarand og atlingand. De første to arter forekommer talrigt overalt i landet, de midterste to er talrige men lokalt forekommende, og de sidste to er fåtallige. De er alle vildtlevende ænder, der trækker til Danmark fra de nordligere beliggende yngleområder.

Det samlede udbytte af svømmeænder domineres af gråænder. I 1960'erne og 1970'erne blev der nedlagt 400.000-500.000 fugle, hvoraf 70-80% var gråænder. En markant fremgang i udbyttet af svømmeænder fra slutningen af 1970'erne skyldes udelukkende en stigning i udbyttet af gråænder (Fig. 47), og skete især som følge af en forøget udsætning af gråænder. Det samlede udbytte af Andre svømmeænder har varieret mellem 100.000 og 160.000 fugle siden 1960'erne uden entydige frem-

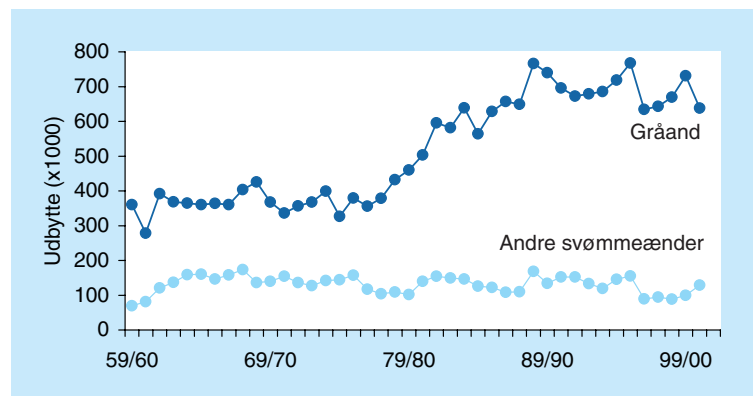

Fig. 47. Det årlige jagtudbytte af gråand samt af gruppen Andre svømmeænder i Danmark, 1959/60-2000/01.

eller tilbagegange. Men den overordnede stabilitet skjuler forskydninger i de enkelte arters andele af udbyttet, f.eks. er pibeand gået frem, mens skeand er gået tilbage i udbyttet.

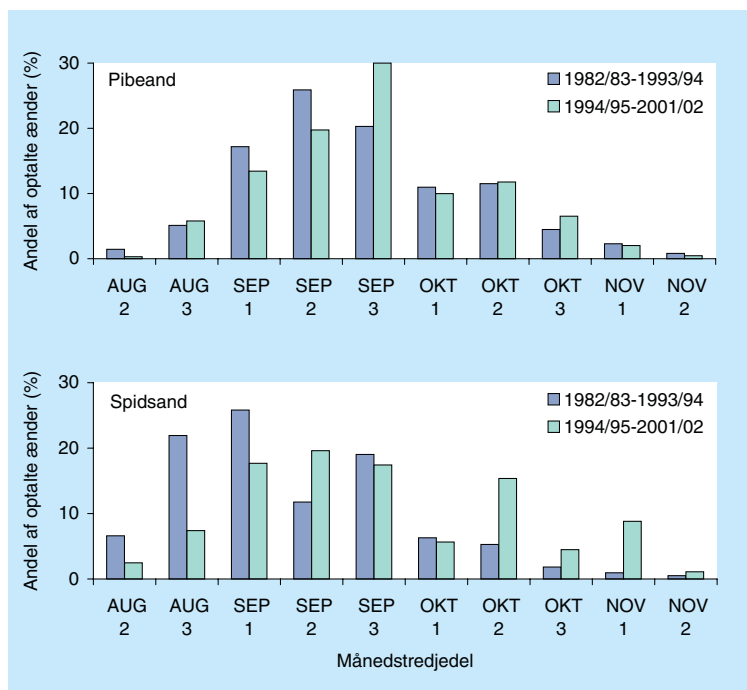
Bestandene af de arter af svømmeænder, der trækker gennem Danmark, har generelt været stabile eller i fremgang. De internationale midvintertællinger viser for perioden 1974-1996 en årlig vækst i antallet af pibeand på 5%, krikand 2%, gråand 2% og knarand 9%. Udviklingen for spidsand har været stabil, men med faldende tendens. Udviklingen for ske- og atlingand er dårligt kendt, men antallet har sandsynligvis været stabilt for skeand og faldende for atlingand. Disse udviklingstendenser gælder de flyway-bestande, som primært overvintrer i Nordvesteuropa. For flere af disse flyway-bestande synes der umiddelbart at være uoverensstemmelse mellem størrelsen af bestandene og jagtudbyttet. Det skyldes blandt andet, at en stor del af udbyttet tages om efteråret, dvs. før bestandene optælles ved midvinter. Forholdene kompliceres af, at der ligger to parallelle trækveje gennem Europa. Den ene går fra yngleområder i Skandinavien, Finland og Nordrusland via Danmark til overvintringsområder i Nordvesteuropa. Den anden trækvej forløber østligere og går fra yngleområder i Nordøstrusland og Vestsibirien via Østeuropa, Sortehavet og Balkan til overvintringsområder i den vestlige del af Middelhavet, herunder Sydfrankrig. For nogle arter er der et forholdsvis stort overlap mellem de to trækveje. Ydermere er bestandsstørrelsen vanskelig at opgøre for nogle arter.

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet gennem jagtsæsonen viser for nogle arter af svømmeænder, at sæsonfordelingen i udbyttet er forskudt med ca. 14 dage inden for de sidste 20 år, så flere svømmeænder nu nedlægges senere på efteråret, end det førhen var tilfældet (se f.eks. Figur 61). Optællinger af trækkende svømmeænder ved Falsterbo ved sydspidsen af Sverige viser i samme periode en tilsvarende forskydning (Fig. 48). Det indikerer, at svømmeænderne generelt ankommer senere til landet og trækker videre senere i dag end i 1980'erne. Årsagen kan være, at 1990'erne har været præget af varme somre samt milde efterår og vintre.

I begyndelsen af jagtsæsonen nedlægges hovedparten af de udsatte gråænder ved, at de jages op fra det sted, hvor de er sat ud og derpå nedlægges af omkringstående jægere. Senere i jagtsæsonen nedlægges en del gråænder også på trækjagt.

Blandt de vilde svømmeænder nedlægges 85-90% på træk med aftentræk som den mest dominerende jagtform. En del af især morgentrækjagten foregår fra skydepram. De resterende 10-15% nedlægges på opfløj eller fra kravlepram. Omkring to tredjedele af de fugle, der nedlægges på morgentræk, nedlægges ved brug af lokkefugle. Blandt de fugle, der skydes på aftentræk, nedlægges omkring en fjerdedel ved brug af lokkefugle.

Svømmeænderne er på grund af deres flokadfærd og tilknytning til det kystnære område meget følsomme overfor jagtlige forstyrrelser, så etablering af de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder og udvidelsen af reservatet i Vadehavet har været til gavn for ænderne. Sammenholdes

Figur 48. Trækfænologien for pibeand (øverst) og spidsand (nederst) optalt ved systematiske tællinger ved Falsterbo i perioden 11. august - 20. november. Figuren viser den gennemsnitlige andel af efterårets totale antal optalt i månedstredjedele (dvs. dag 1-10, 11-20 og 21-30/31 i en måned) for efterårene 1982-1993 og 1994-2001 (undtagen årene 1999 og 2000).

dette med, at udbyttet af Andre svømmeænder har været konstant samtidig med, at bestandene har været stabile eller i vækst, kan det konkluderes, at bæredygtigheden af den danske jagt på svømmeænder er blevet forbedret. Hvorvidt det samme gør sig gældende for gråands vedkommende er svært at vurdere, da den eksakte fordeling mellem udsatte og vilde fugle ikke kendes.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabil
Jagtens indflydelse	Sandsynligvis bæredygtig

Forekomst: Gråand er en almindelig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle udgør en del af den nordvesteuropæiske bestand. Fugle fra Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordvestrusland forekommer talrigt på træk i februar-april og august-november samt som vintergæster.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand blev i 1996 skønnet til 5 millioner fugle. Bestanden var i perioden 1987/88-1994/95 stabil ifølge bestands-indexet (Fig. 49). Sidst i 1980'erne blev antallet af ynglefugle i Danmark opgjort til 20.000 par, og det har været stabilt siden. I Danmark opdrættes og udsættes årligt mere end en halv million gråænder med henblik på jagt, og det påvirker formentlig både det antal, som yngler, og det antal der overvintrer i landet, hvor op til 200.000 gråænder kan opholde sig.

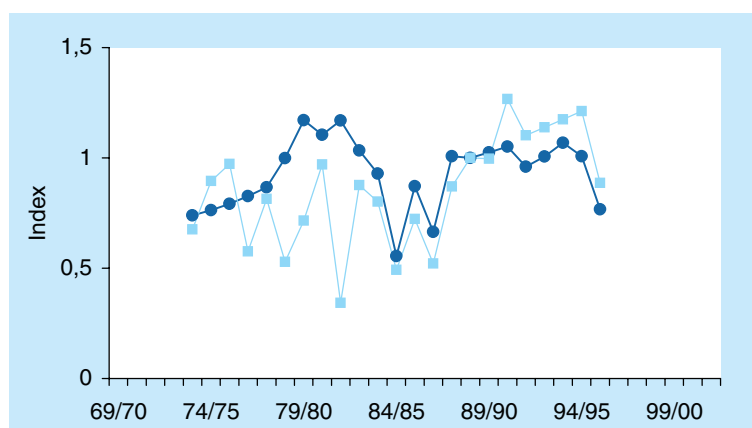
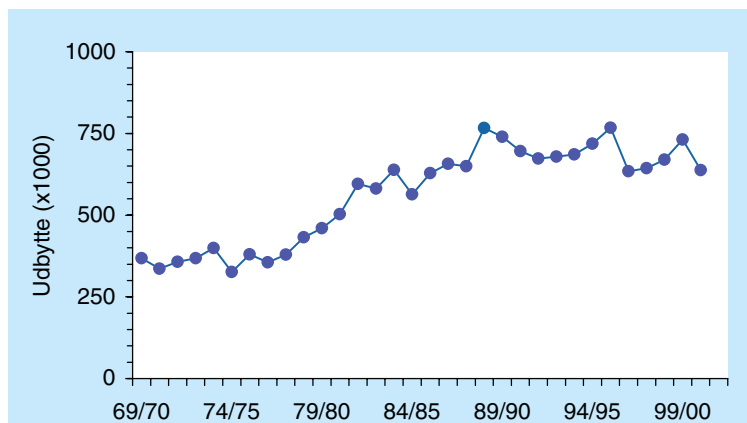

Fig. 49. Wetlands International's behandling af den nordvesteuropæiske flyway-bestand af gråand for perioden 1973/74-1995/96 er af beregningstekniske årsager delt op i flere delbestande, baseret på geografiske afgrænsede områder. Figuren viser udviklingen i de delbestande, der må formodes at være mest relateret til Danmark, enten som trækgæster eller overvintrende. Det er ænder optalt i henholdsvis Skandinavien og Finland (lys blå) og i Nordtyskland, Beneluxlandene og Vestfrankrig (mørk blå).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Gråand må jages i alle europæiske lande.

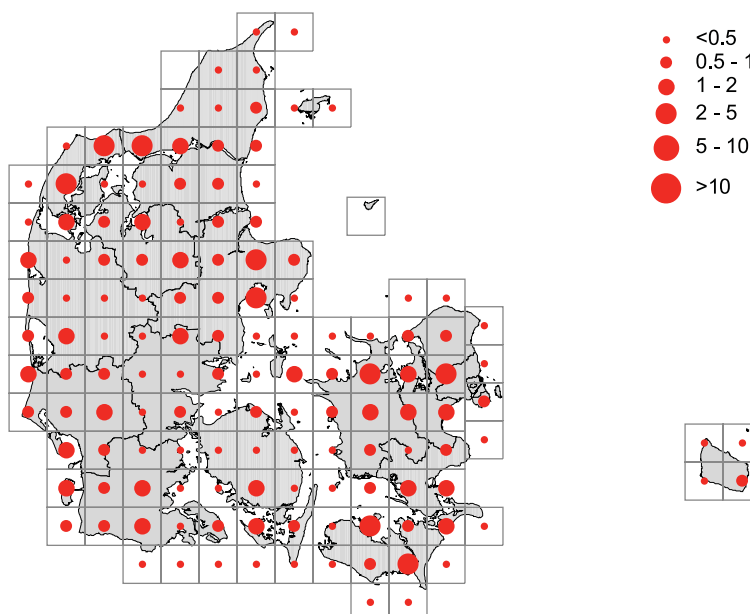
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte af gråand, der har været opgjort siden 1959, var indtil slutningen af 1970'erne ret konstant omkring 400.000 fugle. Frem til slutningen af 1980'erne steg udbyttet gradvist til 700.000, hvor det har ligget indtil jagtsæsonen 1999/2000 (Fig.

Figur 50. Det årlige jagtudbytte af gråand i Danmark, 1969/70-2000/01.

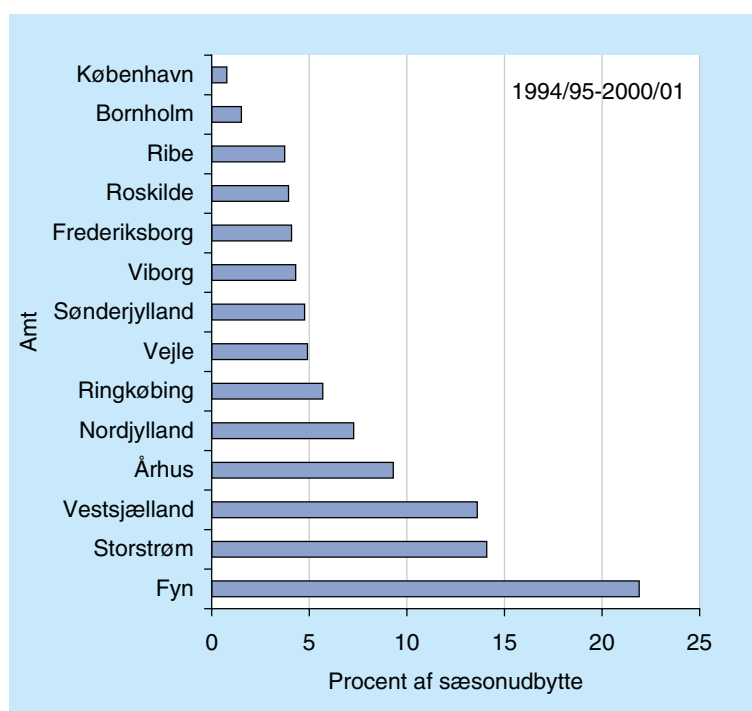
50). Det vurderes, at halvdelen eller mere af udbyttet er udsatte fugle. Stigningen op gennem 1970erne og 1980erne skyldes primært et stigende antal opdrættede og udsatte fugle. I jagtsæsonen 2000/01 faldt udbyttet 13% i forhold til den foregående sæson. En del af udbyttenedgangen kan sandsynligvis tilskrives en dårligere ynglesæson i 2000 end i 1999, men også de i 2000 indførte regler for udsætning af gråænder må antages at have haft en begrænsende effekt på antallet af udsatte fugle og dermed også på udbyttets størrelse.

Den største stigning er sket i Fyns Amt, hvor udbyttet siden 1959 er tredoblet, mens der i amterne øst for Storebælt er sket en fordobling. I Århus Amt er udbyttet mere end fordoblet siden 1959, mens fremgangen i de øvrige jyske amter har været mere moderat.

Figur 51. Geografisk fordeling af gråand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Gråænder nedlægges over alt i landet (Fig. 51). Da de udsatte gråænder i væsentlig grad influerer på den geografiske fordeling af udbyttet, forsøges disse udeladt i DMU's vingeundersøgelser. Det sker ved at anmode jægerne om ikke at indsende vinger fra gråænder skudt ved søer og damme, hvor der er foretaget udsætning. Alligevel vil der i vinge-materialet indgå vinger fra udsatte fugle, og derfor giver den geografiske fordeling baseret på vingeundersøgelserne, som er vist i Figur 51, ikke et reelt billede af, hvordan det samlede udbytte er fordelt. Det gør derimod den amtsvise fordeling af udbyttet for gråand, da den er baseret på vildtudbyttestatistikken (Fig. 52). Og den viser, at halvdelen af gråænderne nedlægges i Fyns, Vestsjællands og Storstrøms Amter, mens færrest nedlægges i Københavns Amt og på Bornholm (Fig. 52).

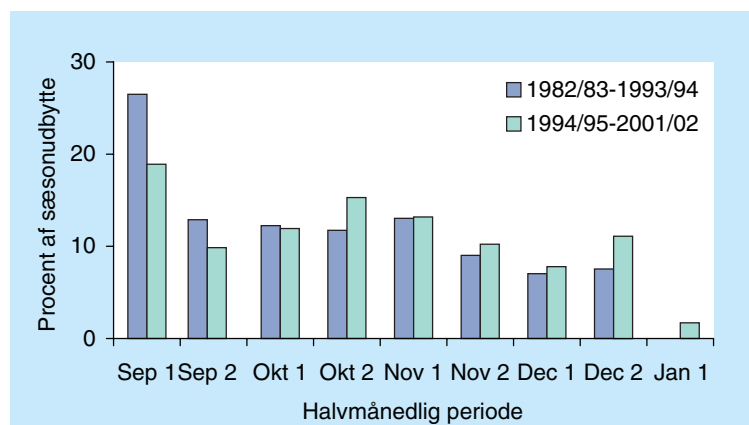

Figur 52. Procentvis fordeling af jagtudbytte af gråand fordelt på amter (gennemsnit for sæsonerne 1994/95-2000/01).

Under forudsætning af at vingeundersøgelserne afspejler jagten på naturligt forekommende (ikke-udsatte) gråænder, så nedlægges en femtedel af de vilde gråænder i første halvdel af september. Medregnes de udsatte ænder, vil andelen være væsentlig større. Endnu i november og december nedlægges der mange gråænder. Fra 1994 blev jagttiden forlænget fra 31. december til 15. januar på fiskeriterritoriet, og det medførte, at 2% af gråænderne nedlægges i første halvdel af januar (Fig. 53). De gamle hanner udgør i gennemsnit 18% af det samlede udbytte, de gamle hunner 10% og ungfugle 72%. Forholdet mellem hanner og hunner er for de gamle fugle 1,9:1 og for ungfuglene 1,1:1.

Jagtudbytte i andre lande: Ukendt, men stort. Består ligesom i Danmark af både udsatte og vilde fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Det er vanskeligt at bedømme jagtens indflydelse på bestanden, fordi hverken det samlede udbytte eller

Figur 53. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af gråand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

antallet af udsatte fugle i Nordvesteuropa kendes. En vurdering af jagtens bæredygtighed afhænger af hvilke principper, der lægges til grund for vurderingen. Det kan på den ene side hævdes, at jagten på gråænder ikke er bæredygtig, fordi antallet af nedlagte ænder i Europa overstiger det 'overskud' af individer, som de vilde bestande producerer. På den anden side kan det hævdes, at jagten er bæredygtig, fordi den nordvesteuropæiske bestand er vurderet til at være stigende.

Forvaltningsproblemer: Udsætningen af gråænder har været og er fortsat genstand for kritik. To problemstillinger har været fremført. For det første har udsatte gråænder i adskillige tilfælde været årsag til forhøjet næringsstofbelastning af søer og damme. Dette problem var søgt løst ved, at der i 2000 blev indført regler for det antal ænder, der må udsættes i forhold til vådområdets areal. For det andet har risikoen for genetisk forurening af den oprindelige gråand været fremført. Udsætninger begyndte i det små efter 2. verdenskrig, men tog først rigtig fart i midten af 1970'erne, og har stået på siden da. På den baggrund er der måske grund til at formode, at den oprindelige vilde danske gråand forlængst er blevet erstattet af en blanding af vilde og udsatte gråænder, og at det derfor ikke længere er muligt at genoprette den skade, der måtte være sket.

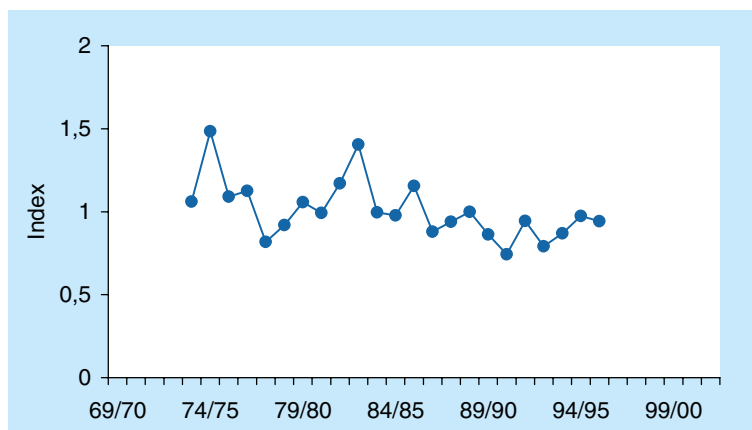
Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende udvikling i bestanden vil arten i princippet kunne have en jagttid fra f.eks. 16. august til 15. januar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at jagttiden vil falde sammen med forårstræk samt yngle- og fældningsperiode (se evt. afsnit 3.3.2). En fremrykning af jagtstart, til f.eks. 16. august, må forventes at kunne forstyrre andre vandfuglearter, og en udvidelse af jagttiden på landarealer, til f.eks. 15. januar, må forventes at kunne forstyrre andet vildt på en årstid, hvor mange arter er presset af fødeknaphed.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil?
Ynglebestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabil
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Spidsand er en fåtallig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle tilhører den nordvesteuropæiske bestand bestående af ænder, der yngler i Skandinavien, Finland, Nordrusland og Vestsibirien og overvintrer i Nord- og Vesteuropa. Grænsen mellem denne bestand og en mere østlig bestand er ikke veldokumenteret. Danmark gæstes muligvis også af spidsænder fra den østligere bestand, der yngler i Nordrusland, Vest- og Centralsibirien, og overvintrer ved Sortehavet, Middelhavet og især i Vestafrika. Spidsand forekommer ret almindeligt på træk i marts-maj og august-november samt som overvintrende i milde vintre.

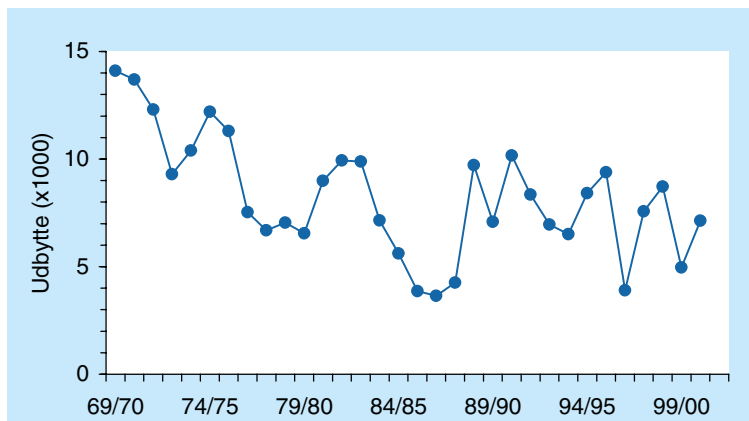
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand tæller 60.000 fugle, den nordøsteuropæiske-vestafrikanske 1,2 millioner fugle (1996). Den førstnævnte bestand har i perioden 1974-1996 været stabil (Fig. 54), mens den sidstnævnte har været i tilbagegang. Den danske ynglebestand, der i slutningen af 1990'erne var på 150-175 par, er gået tilbage, muligvis på grund af generelt aftagende kreaturgræsning af permanente græsarealer og strandenge.

Figur 54. Udviklingen i den nordvesteuropæiske flyway-bestand af spidsand 1973/74-1995/96 (bestands-indexet er baseret på Wetlands International's midvintertællinger).

Den nordvesteuropæiske bestands samlede størrelse og stabilitet inden for de seneste 30 år begrundes, at bevaringsstatus for spidsand foreløbigt må karakteriseres som gunstig. Det anføres, at bestandsopgørelser i perioden 1987-1996 viser en signifikant tilbagegang, og at optællinger fra 1997 til 1999 ikke indikerer fornyet fremgang. Der er derfor grund til at følge udviklingen i spidsandebestanden nøje.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. decem-

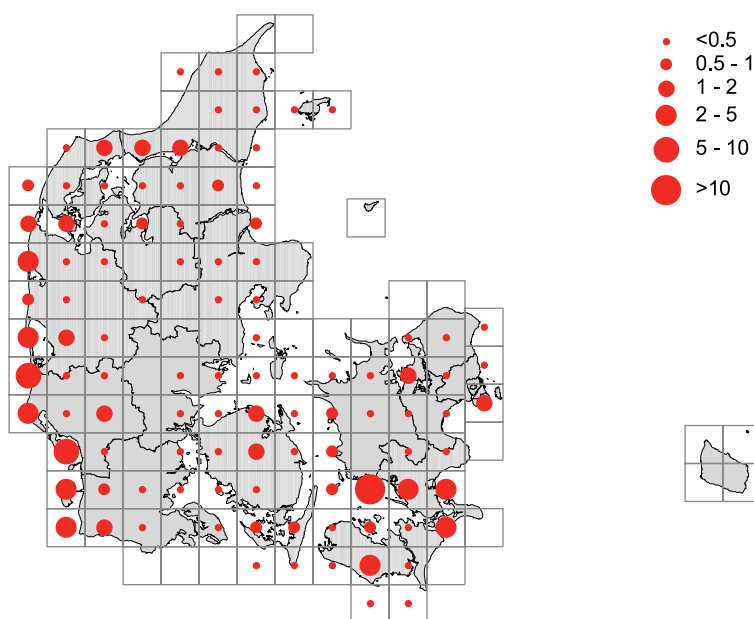

Figur 55. Det årlige jagtudbytte af spidsand i Danmark, 1969/70-2000/01.

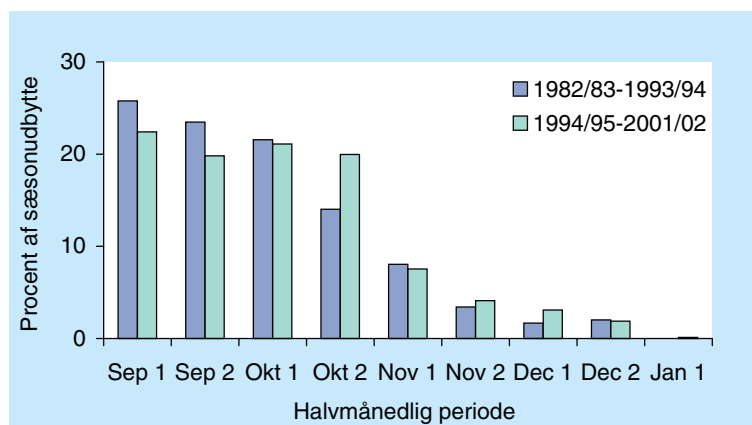
ber, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Spidsand må jages i de fleste europæiske lande, men ikke i Norge, Sverige, Holland, Belgien og Luxembourg.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte, der er opgjort siden 1969, var i de første år 12.000-14.000 fugle. Derefter faldt udbyttet gradvist til et niveau på 6.000-8.000, hvor det har ligget siden (Fig. 55).

Spidsænderne nedlægges især i Limfjordens centrale og vestlige dele, de vestjyske fjorde, Vadehavet, Limfjorden og omkring Smålandsfarvandet (Fig. 56).

Figur 56. Geografisk fordeling af spidsand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 57. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af spidsand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Efterårstrækket er i fuld gang, når jagten starter 1. september, og udbytteandele på over 40% opnås i september og oktober (Fig. 57). Efter udgangen af november nedlægges der kun få spidsænder (Fig. 57). Der er en tendens til, at spidsænderne er blevet nedlagt senere på jagtsæsonen i perioden 1994-2001 end i perioden 1982-1993. Andelen af gamle hanner udgør 16% af udbyttet, gamle hunner 12% og ungfugle 72%.

Jagtudbyttet i andre lande: I Vesteuropa nedlægges der årligt mindst 50.000 spidsænder.

Jagtens indflydelse på bestanden: Ukendt, blandt andet fordi der sker en udveksling af fugle mellem Nordvesteuropa, Middelhavsområdet og Afrika. Det vurderes, at jagten i Danmark ikke er årsag til tilbagegangen, og det vurderes derfor, at jagten på spidsand i Danmark er bæredygtig.

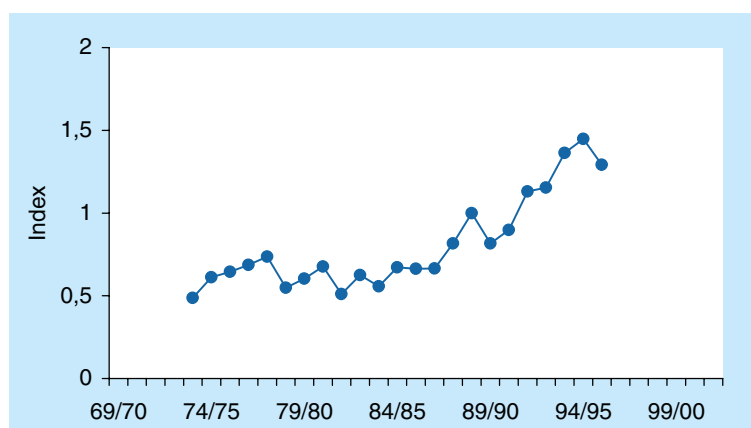
Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende usikkerhed omkring udviklingen i flyway-bestanden anbefales jagttiden for arten ikke udvidet. En fremrykning af jagtstart, til f.eks. 16. august, må desuden formodes at forøge jagttrykket på den del af bestanden, der yngler i Danmark og må anses for at kunne forårsage forstyrrelser af andre vandfuglearter. En udvidelse af jagttiden på landarealer, til f.eks. 15. januar, må forventes at kunne forstyrre andet vildt på en årstid, hvor mange arter er presset af fødeknaphed.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Pibeand er en sjælden og uregelmæssig ynglefugl i Danmark. Fugle fra den nordvesteuropæiske bestand, der har yngleområder i Skandinavien, Finland, det nordlige Rusland og Sibirien forekommer talrigt på træk i marts-maj og august-november. Pibeand overvintrer i Nordvesteuropa, inklusiv i Danmark i milde vintre.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand tredobledes i perioden fra 1974-1996 (Fig. 58), og bestanden blev i 1996 opgjort til 1,5 millioner individer. I 1997-1999 blev der optalt 1,1-1,2 millioner fugle, og det indikerer en nedgang som sandsynligvis var forårsaget af dårlig ynglesucces i årene 1994-1999. Antallet af rastende pibeænder om efteråret i Danmark steg i begyndelsen af 1990'erne dels som følge af reservatoprettelser, dels på grund af milde efterår. I perioden 1994-2001 har antallet af rastende fugle i reservaterne om efteråret været stabilt.

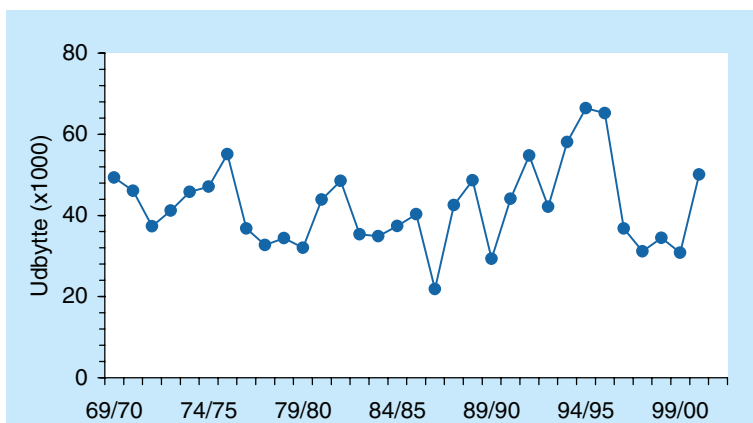

Figur 58. Udviklingen i den nordvesteuropæiske flyway-bestand af pibeand 1973/74-1995/96 (bestands-indexet er baseret på Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Pibeand må jages i næsten alle europæiske lande, men ikke i Holland.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte, der har været opgjort siden 1969/70, var på 40.000-50.000 fugle frem til og med jagtsæsonen 1975/76. I perioden frem til og med 1986/87 lå udbyttet lidt under 40.000, men herefter steg det til 65.000 fugle i 1994/95. De følgende år faldt udbyttet drastisk til 30.000-37.000 for så i 2000/01 atter at stige til 50.000 fugle (Fig. 59).

Pibeænder nedlægges især i kystnære områder omkring Limfjorden,

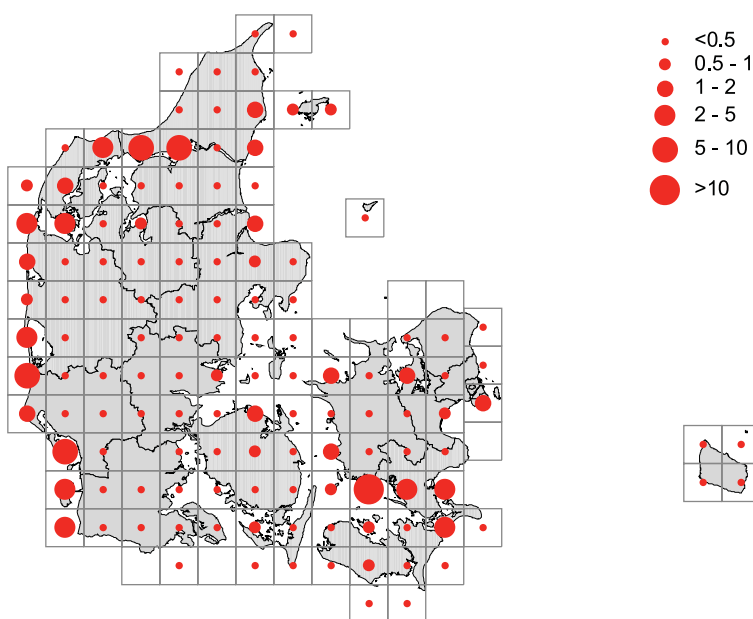

Figur 59. Det årlige jagtudbytte af pibeand i Danmark, 1969/70-2000/01.

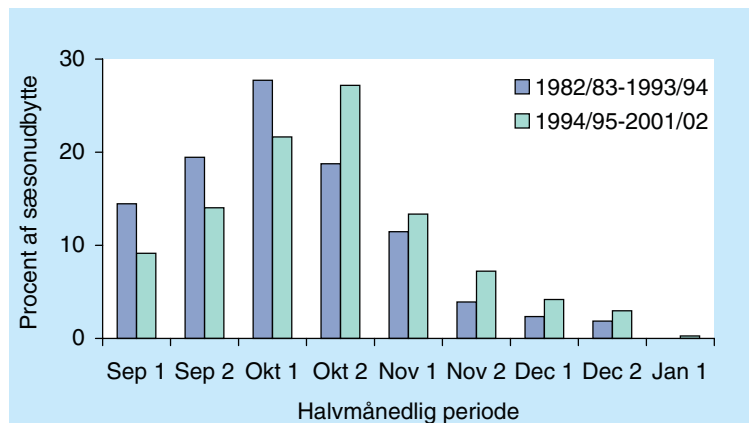
de vestjyske fjorde, Vadehavet, Sydfynske Øhav, Vest- og Sydsjælland samt Lolland-Falster (Fig. 60).

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet viser en stigning i udbyttet gennem september med kulmination i sidste halvdel af oktober, hvorefter udbytteandelen falder gennem resten af jagtsæsonen (Fig. 61). Den tidsmæssige fordeling af udbyttet i årene 1994-2001 er forskudt en halv måned længere hen i efteråret i forhold til fordelingen i perioden 1982-1993.

Gamle hanner og hunner udgør henholdsvis 22% og 13% af udbyttet, og de gamle fugles andel af udbyttet falder hen over jagtsæsonen. For-

Figur 60. Geografisk fordeling af pibeand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 61. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af pibeand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

holdet mellem gamle hanner og hunner er 1,7:1 og for unge hanner og hunner 1,1:1.

Jagtudbytte i andre lande: I midten af 1990'erne blev der årligt nedlagt ca. 200.000 pibeænder i Nordvesteuropa.

Jagtens indflydelse på bestanden: Trods jagtlig udnyttelse skete der en markant stigning i bestanden frem til midten af 1990'erne. Da udviklingen i jagtudbyttet i sidste halvdel af 1990'erne ikke kendes, kan der i de øvrige lande have været en nedgang svarende til den, der er registreret i Danmark.

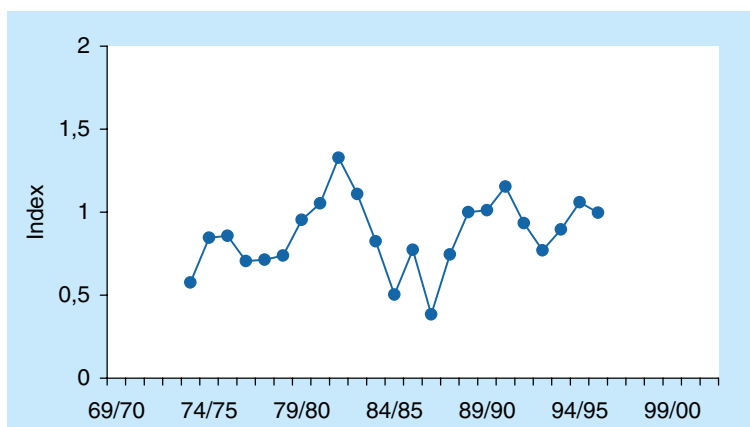
Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende udvikling i bestanden vil arten i princippet kunne have en jagttid fra f.eks. 16. august til 15. januar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at jagttiden vil falde sammen med forårstræk samt yngle- og fældningsperiode (se evt. afsnit 3.3.2). En fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august må forventes at kunne forstyrre andre vandfuglearter, og en udvidelse af jagttiden på landarealer til f.eks. 15. januar må forventes at kunne forstyrre andet vildt på en årstid, hvor mange arter er presset af fødeknaphed.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabil
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Krikand er en fåtallig ynglefugl i Danmark. De danske fugle tilhører den nordvesteuropæiske bestand, der overvintrer i Vesteuropa. Fugle fra ynglepladser i Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordrusland forekommer talrigt som trækfugle i marts-maj og juli-november. Om vinteren forekommer arten fåtalligt.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand af krikænder er opgjort til 400.000 fugle i 1997. Bestanden har varieret meget i størrelse i perioden 1974-1996 (Fig. 62), men samlet set er den gået svagt frem. Den danske ynglebestand på 300 par er gået markant tilbage siden slutningen af 1970'erne, hvor bestanden var 400-600 par. Tilbagegangen skyldes dræning, opdyrkning og eutrofiering af næringsfattige hedesøer, der tidligere udgjorde artens typiske ynglebiotop.

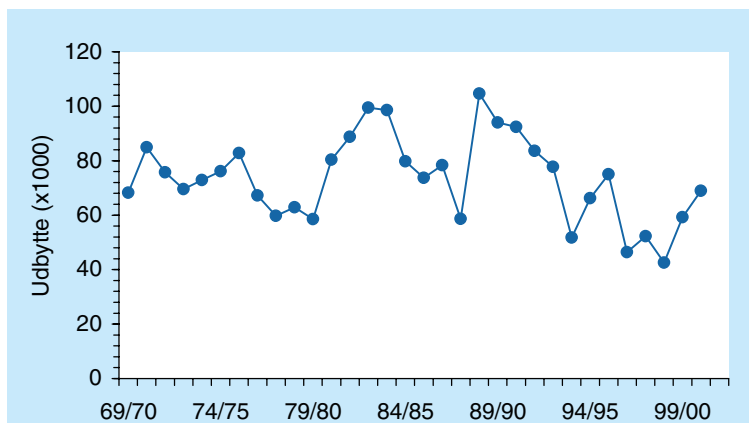

Figur 62. Udviklingen i den nordvesteuropæiske flyway-bestand af krikand 1973/74-1995/96 (bestands-indexet er baseret på Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Krikand må jages i næsten alle europæiske lande.

Jagtudbyttet i Danmark: Det årlige jagtudbytte, der er opgjort siden 1969, toppede i 1988 med 105.000 fugle. Derefter faldt udbyttet, og i sidste halvdel af 1990'erne har udbyttet været omkring 50.000-60.000 fugle (Fig. 63).

Krikænder nedlægges over hele landet, men flest nedlægges i kystnære områder langs Limfjorden, de vestjyske fjorde, Vadehavet, Langeland, Sydsjælland og Lolland-Falster (Fig. 64).

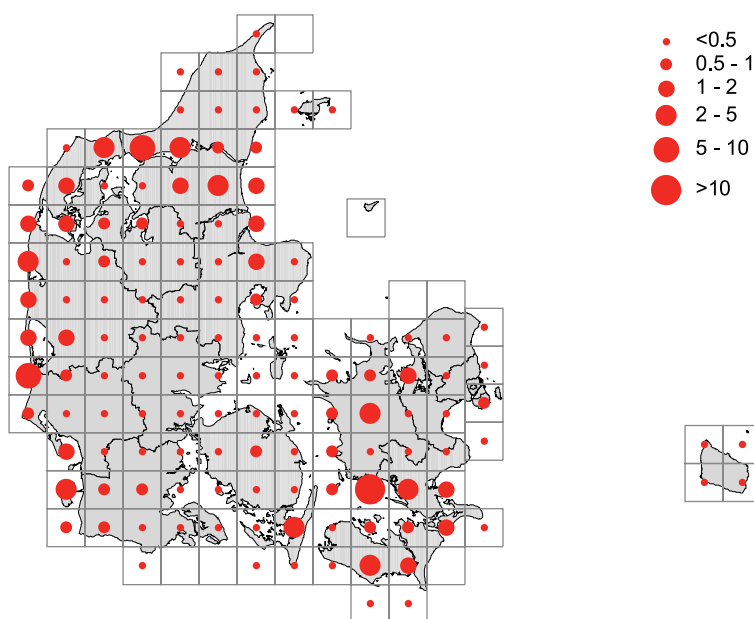
Figur 63. Det årlige jagtudbytte af krikand i Danmark, 1969/70-2000/01.

Da krikandens efterårstræk ligger tidligt, nedlægges arten forholdsvis tidligt i jagtsæsonen, og efter udgangen af november skydes der kun få krikænder (Fig. 65). Den tidsmæssige fordeling af udbyttet i årene 1994-2001 er forskudt en halv måned længere hen i efteråret i forhold til fordelingen i perioden 1982-1993.

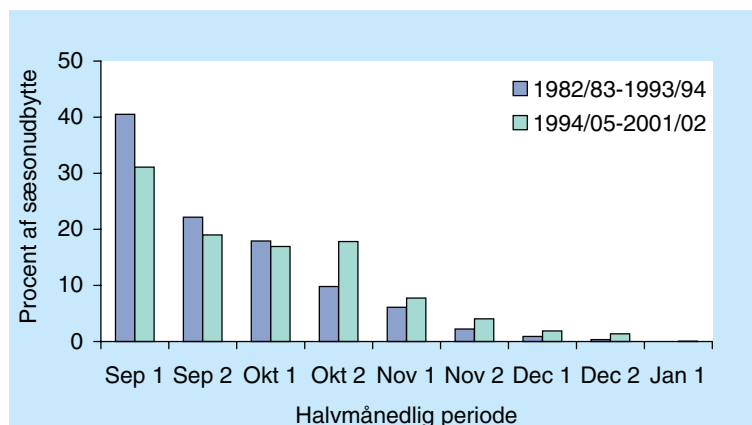
De gamle hanner og hunner udgør henholdsvis 13% og 10% af udbyttet, ungfuglene 77%.

Jagtudbyttet i andre lande: I Nord- og Vesteuropa nedlægges der årligt formodentlig i størrelsesordenen 800.000 krikænder.

Jagten indflydelse på bestanden: Jagten indflydelse på bestanden

Figur 64. Geografisk fordeling af krikand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 65. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af krikand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

kendes ikke. For det første er der tilsyneladende flere krikænder i Europa om vinteren, end optællingerne af den nordvesteuropæiske flyway-bestand umiddelbart tyder på. Denne formodning bygger på, at jagtudbyttet i Europa er uforholdsmæssigt højt i forhold til den estimerede størrelse af den nordvesteuropæiske flyway-bestand. Antallet af overvintrende krikænder i Europa er vanskeligt at opgøre, dels fordi krikænder ikke alene forekommer i større vådområder, men også i småflokke i småsøer og damme, som ikke dækkes under optællingerne, dels fordi der i ukendt omfang sker udveksling af fugle mellem den nordvesteuropæiske flyway-bestand og den langt større flyway-bestand, der kommer fra østligere yngleområder og trækker via Sortehavet til overvintringsområder ved Middelhavet. Til trods for det store jagtudbytte er bestanden i fremgang.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende udvikling i bestanden vil arten i princippet kunne have en jagttid fra f.eks. 16. august til 15. januar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at jagttiden vil falde sammen med forårstræk samt yngle- og fældningsperiode (se evt. afsnit 3.3.2). En fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august må forventes at kunne forstyrre andre vandfuglearter, og en udvidelse af jagttiden på landarealer til f.eks. 15. januar må forventes at kunne forstyrre andet vildt på en årstid, hvor mange arter er presset af fødeknaphed.

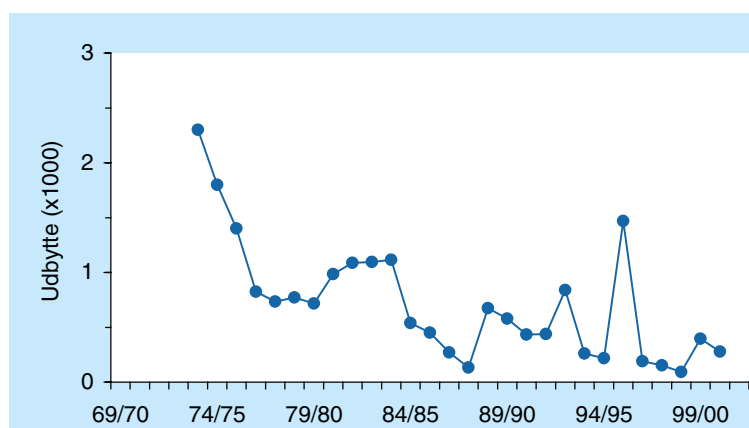
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Faldende?
Ynglebestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Atlingand er en fåtallig ynglefugl i Danmark, og arten forekommer desuden fåtalligt som trækgæst fra Sverige i marts-maj og juli-september (oktober). De sydsandinaviske atlingænder er en del af den samlede europæiske bestand, der har yngleområder fortrinsvis i Øst-europa og overvintringsområder i Vestafrika.

Bestandsudvikling: Den europæiske-vestafrikanske bestand er i 1996 opgjort til 2 millioner fugle. Bestandsudviklingen er dårligt kendt, men meget tyder på at bestanden er i tilbagegang. Således er ynglebestanden i tilbagegang i de fleste vesteuropæiske lande - en udvikling der primært forklares ved tørlægning og opdyrkning af vådområder på ynglepladserne. Men også i vinterkvartererne i Afrika er mange oprindelige lokaliteter omdannet til rismarker, som arten ikke kan gøre brug af. Da udviklingen i bestanden således ikke er tilstrækkelig kendt bedømmes bevaringsstatus at være usikker. I Danmark yngede der 260-300 par i midten af 1990'erne.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Atlingand må jages i bl.a. Finland, Tyskland, Frankrig, Italien, Grækenland, Spanien og Portugal.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet, der har været opgjort siden 1973, var indtil 1983 ca. 1.000 fugle om året (Fig. 66). Derefter faldt det til nogle få hundrede. Nedgangen i udbyttet må ses på baggrund af artens tidlige borttræk set i forhold til jagttidens begyndelse, der i 1983 blev udskudt til 1. september.

Figur 66. Det årlige jagtudbytte af atlingand i Danmark, 1973/74-2000/01.

Jagtudbytte i andre lande: Ukendt. Ifølge oplysninger fra 1980'erne blev der i Frankrig årligt nedlagt 12.000 fugle og i Tyskland 2.000.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestanden kendes ikke, men da atlingænderne trækker tidligt til Afrika, hvor jagttrykket er lavt, synes jagten ikke at kunne have begrænsende effekt på bestanden.

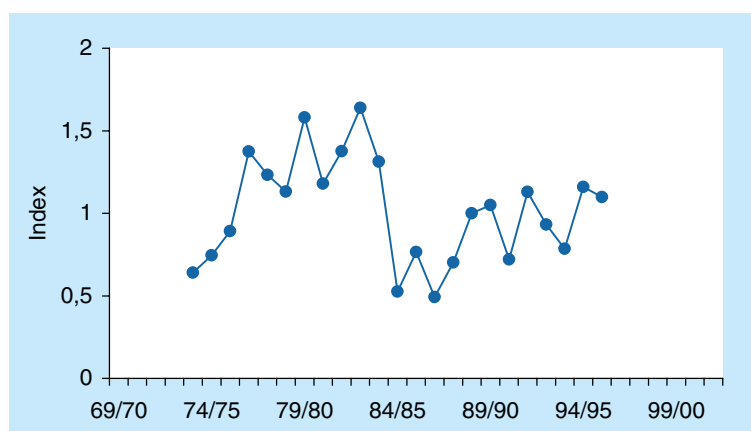
Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: En fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august må formodes at ville forøge jagttrykket på den del af bestanden, der yngler i Danmark. Desuden må en fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august forventes at kunne forstyrre andre vandfuglearter. Arten forekommer ikke i Danmark om vinteren.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Skeand er en fåtallig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand, der har overvintringsområde i Vesteuropa. Fugle fra ynglepladser i Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordvestrusland forekommer almindeligt på træk i marts-maj og juli-oktober (november), mens kun få skeænder overvintrer i Danmark i milde vintre.

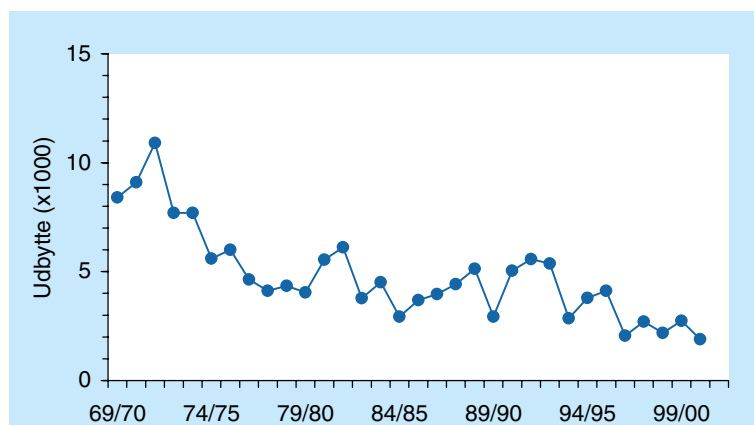
Bestandsudvikling: Der findes ikke en klart defineret opdeling af den europæiske bestand. Det antal skeænder, som har overvintret i Vesteuropa, har varieret meget igennem perioden 1974-1996 (Fig. 66), og det blev opgjort til 40.000 fugle i 1996. Yderligere 400.000 overvintrer i Sortehavet, Middelhavet og det vestlige Nordafrika. Den overvintrende bestand i Vesteuropa er stabil, mens bestanden i Sydeuropa og Nordafrika er i tilbagegang. Den danske ynglebestand på 800-1.000 par i midten af 1990'erne har været i fremgang de seneste årtier.

Figur 66. Udviklingen i den nordvesteuropæiske flyway-bestand af skeand 1973/74-1995/96 (bestands-indexet er baseret på Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Skeand må jages i de fleste europæiske lande, men ikke Tyskland, Holland, Belgien, Luxembourg, Norge og Sverige.

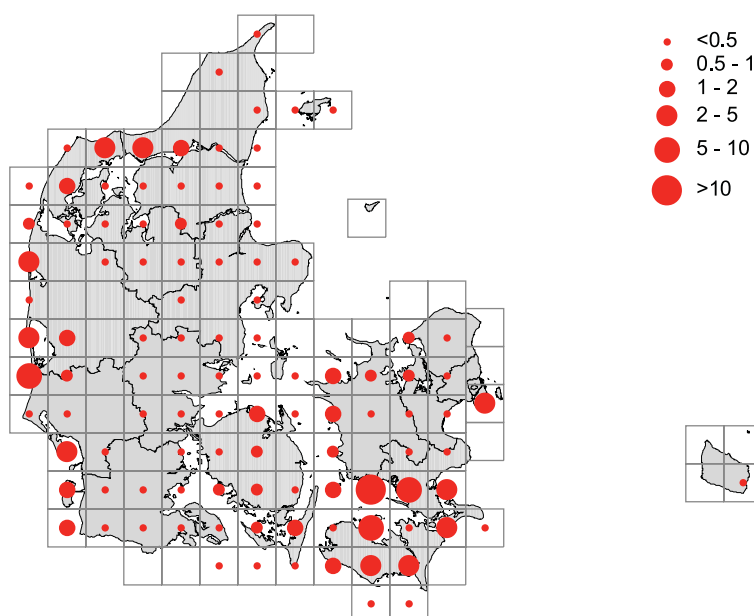
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte, der er opgjort siden 1969, var på 8.000-10.000 fugle i sæsonerne 1969/70-1971/72. Derefter faldt det sidst i 1970'erne gradvist til et niveau på 4.000, og fra midten af 1990'erne er det faldet yderligere til et niveau på 2.000-3.000 fugle (Fig. 68). Årsagen til det faldende udbytte er ukendt, men udsættelse af

Figur 68. Det årlige jagtudbytte af skeand i Danmark, 1969/70-2000/01.

jagttidens begyndelse til 1. september i 1982/83 har sandsynligvis været medvirkende til nedgangen.

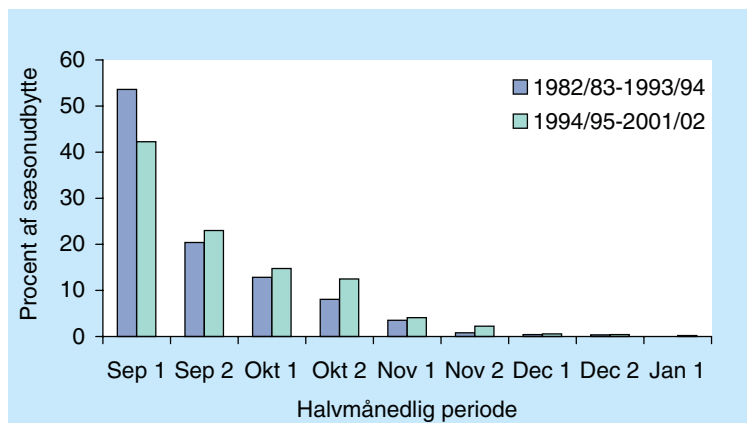
Skeænderne nedlægges især i det sydøstlige Danmark, de vestjyske fjorde og langs nordsiden af Limfjordens centrale dele (Fig. 69).

Figur 69. Geografisk fordeling af skeand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Over 40% af skeænderne nedlægges i første halvdel af september, mens der efter udgangen af oktober kun nedlægges få skeænder (Fig. 70). Den tidsmæssige fordeling af udbyttet i perioden 1994-2001 ligger lidt senere på efteråret end fordelingen i perioden 1982-1993. Ungfugle udgør mere end 80% af udbyttet.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede udbytte i Nordvesteuropa er

Figur 70. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af skeand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

ikke kendt, men i Frankrig og England nedlægges årligt sammenlagt 75.000 skeænder.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestanden er ukendt. På grund af udveksling af fugle mellem Nordvesteuropa og Middelhavsområdet er det svært at vurdere jagtens indflydelse.

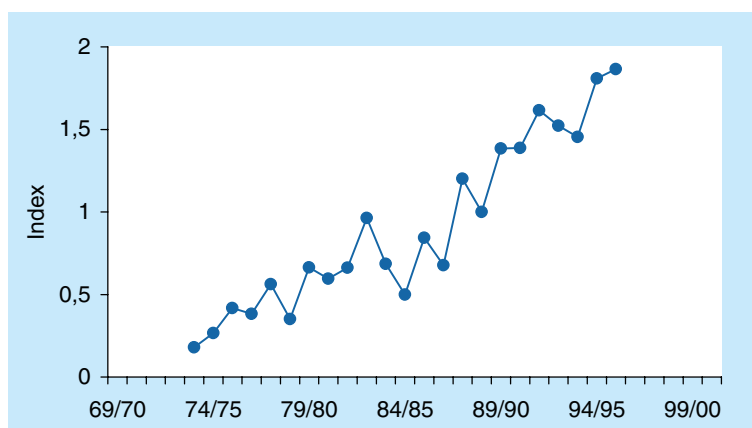
Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende udvikling i bestanden vil arten i princippet kunne have en jagttid fra f.eks. 16. august til 15. januar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at jagttiden vil falde sammen med forårstræk samt yngle- og fældningsperiode (se evt. afsnit 3.3.2). En fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august må formodes at forøge jagttrykket på den del af bestanden, der yngler i Danmark. Desuden må en fremrykning af jagtstart til 16. august forventes at kunne forstyrre andre vandfuglearter. Arten forekommer ikke i Danmark om vinteren.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Knarand er en fåtallig ynglefugl i Danmark og en fåtallig trækfugl fra Sydsverige og Nordtyskland i marts-april og august-november. De danske ynglefugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand af knarand har i perioden 1974-1996 været i fremgang med en årlig tilvækst på 9% (Fig. 71), og den blev anslået til 30.000 individer i 1996. I Danmark er antallet af ynglepar steget fra 10-20 par i midten af 1970'erne til 100-150 par i slutningen af 1980'erne og ca. 300 par i slutningen af 1990'erne. Knaranden er hyppigst forekommende i landets sydlige dele.

Figur 71. Udviklingen i den nordvesteuropæiske flyway-bestand af knarand 1973/74-1995/96 (bestands-indexet er baseret på Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark har knarand siden 1994 haft jagttid 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Begrundelsen for indførelse af en jagttid har bl.a. været, at arten under jagt er næsten umulig at skelne fra de øvrige større svømmeandearter og dermed ved en fejltagelse kunne blive nedlagt. Knarand må jages i de fleste europæiske lande, men ikke Norge, Sverige, Tyskland, Holland, Belgien og Luxembourg.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet har i jagtsæsonerne 1994/95-2000/01 været 300-1.100 fugle. Disse tal er dog influeret af en vis statistisk usikkerhed, idet der kun modtages vinger fra ca. 2,5% af de svømmeænder, der nedlægges i Danmark.

Jagtudbytte i andre lande: Udbyttet i Frankrig blev midt i 1980'erne opgjort til 25.000 fugle.

Jagts indflydelse på bestanden: Ukendt. Udbyttet i Danmark synes stort i forhold til antallet af ynglefugle i Danmark, men i jagtsæsonen er der et gennemtræk af fugle fra nabolandene. Den opgjorte bestandsstørrelse er næsten identisk med jagtudbyttet i Frankrig, formentlig fordi en stor del af det franske udbytte består af fugle fra den østligere bestand, der overvintrer i bl.a. Sydfrankrig. Trods jagtlig udnyttelse er ynglebstanden gået kraftigt frem.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december, og på fiskeriterritoriet indtil 15. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende udvikling i bestanden vil arten i princippet kunne have en jagttid fra f.eks. 16. august til 15. januar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at jagttiden vil falde sammen med forårstræk samt yngle- og fældningsperiode (se evt. afsnit 3.3.2). En fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august må formodes at forøge jagttrykket på den del af bestanden, der yngler i Danmark. Desuden må en fremrykning af jagtstart til f.eks. 16. august forventes at kunne forstyrre andre vandfuglearter. En udvidelse af jagttiden på landarealer til f.eks. 15. januar må forventes at kunne forstyrre andet vildt på en årstid, hvor mange arter er presset af fødeknaphed.

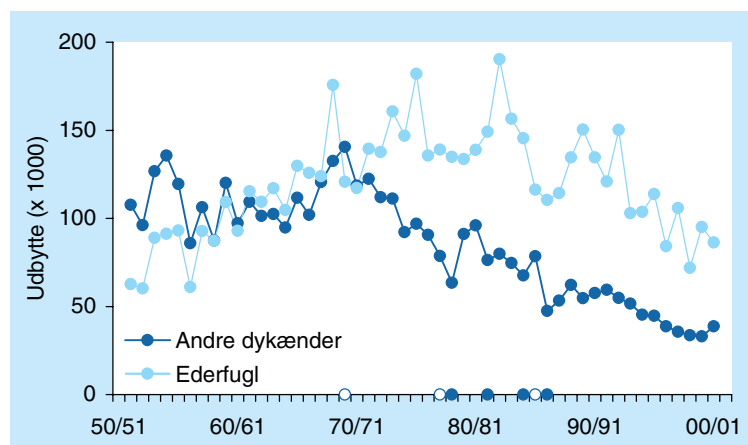
Dykænder

Dykænder og dykandejagt i Danmark

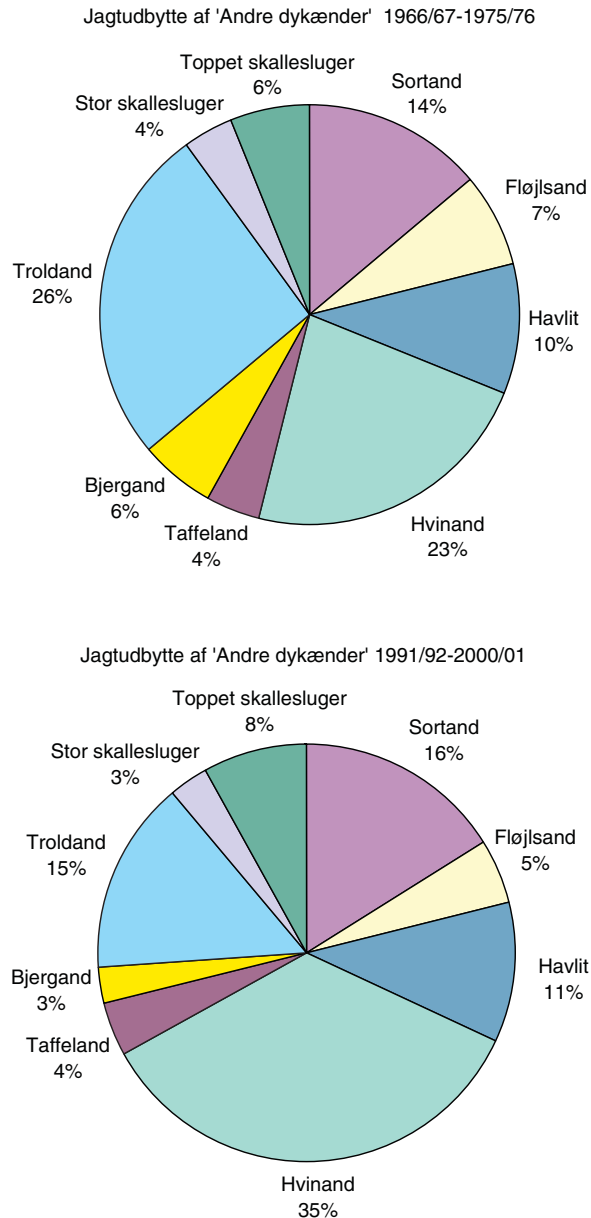
Danmark ligger centralt på dykændernes trækveje. I meget store antal passerer ænderne de danske farvande forår og efterår på vej til og fra ynglepladserne længere mod nord og øst. For mange arter er de danske farvande endestationen på deres træk, og de bliver her vinteren igennem. Meget store antal af bl.a. ikke ynglende sortænder og ederfugle tilbringer også sommeren i de danske farvande for at fælde svingfjeren. De danske farvande er attraktive for dykænderne, fordi de er lavvandede, rummer meget store føderessourcer og kun sjældent fryser til. De store forekomster af dykænder har til alle tider gjort den 'frie' jagt på havet populær og vidt udbredt i Danmark.

I den danske vildudbyttestatistik var udbyttet af dykænder samlet under ét indtil 1951, hvor ederfugl blev skilt ud og fik sin egen rubrik. De øvrige jagtbare dykænder forblev samlet under betegnelsen 'Andre dykænder'. Udviklingen i udbyttet af arterne i den sidstnævnte gruppe er belyst ud fra spørgebrevsanalyser og fugle indhandlet til vildthandlere i perioden 1966-1976, hvorefter disse analyser blev indstillet. I 1982 begyndte DMU Kalø indsamling af vinger, og på grundlag af dette materiale har det siden været muligt at følge udviklingen i jagtudbytterne af de enkelte arter. Artsudbytter i perioden 1977-1981 er beregnet på grundlag af artsfordelingen før og efter denne periode.

Indtil slutningen af 1950'erne var det årlige udbytte af 'Andre dykænder' større end udbyttet af ederfugl. I den efterfølgende halve snes år var udbytterne nogenlunde ens, men fra 1971 oversteg udbyttet af ederfugl udbyttet af 'Andre dykænder'. Fra miden af 1990'erne begyndte ederfugleudbyttet at falde fra ca. 140.000 til et niveau på ca. 80.000 i slutningen af 1990'erne (se nærmere under Ederfugl i artsafsnittet). Udbyttet af 'Andre dykænder' faldt fra 140.000 fugle i 1970 til under 40.000 i slutningen af 1990'erne (Fig. 72).

Figur 72. Jagtudbytte af ederfugl og 'Andre dykænder' i jagtsæsonerne 1951/52-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

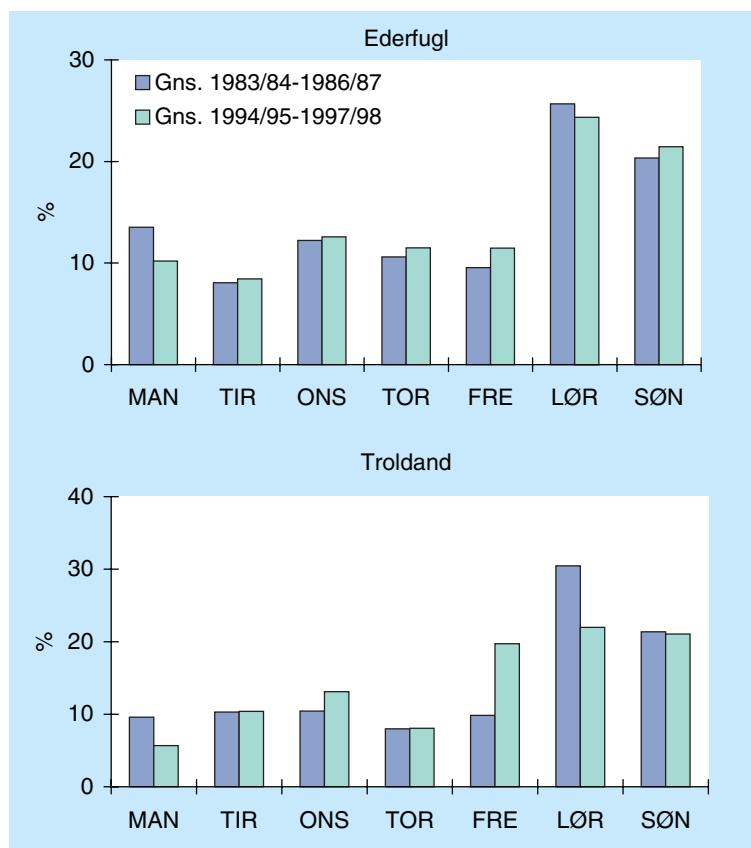
Figur 73. Gennemsnitlig fordeling af udbyttet af 'Andre dykænder' på arter i jagtsæsonerne 1966/67-1975/76 og 1991/92-2000/01.

Tilbagegangen i udbyttet blandt 'Andre dykænder' har omfattet alle arter, men for nogle arter har nedgangen været betydeligt større end for andre. Det afspejles også i sammensætningen af udbyttet. Udbytteandelen af troldand er eksempelvis faldet fra 26% i perioden 1966/67-1975/76 til 15% i perioden 1991/92-2002/01, og udbytteandelen af bjergand er halveret fra 6% til 3% i samme perioder. Omvendt er hvinandens andel af udbyttet vokset fra 23% i første periode til 35% i sidste periode (Fig. 73).

Udbyttenedgangen blandt 'Andre dykænder' skyldes ikke tilbagegange i bestandene, idet de internationale bestandsopgørelser viser stabilitet eller fremgang for alle arter. Det betyder, at der må være andre årsager

til, at der nedlægges færre og færre 'Andre dykænder'. Ederfuglens fremgang indtil begyndelsen af 1990'erne har sandsynligvis forårsaget, at jægerne i større og større omfang har lagt deres jagtvaner om, og mere jaget ederfugle end 'Andre dykænder', idet ederfuglen af de fleste havdykandejægere betragtes som et mere attråværdigt bytte end de andre dykandearter. Endvidere er der indført en række lovændringer, som har begrænset jagtmulighederne for jagt på dykænder. Disse har bl.a. omfattet forbud mod motorbådsjagt i en række danske bugter, strømrrender og fjorde, maksimal hastighed på 5 km/t for motordrevet fartøj under jagtudøvelse, afkortning af jagttiden så den slutter 31. januar (ederfugl må dog jages til 29. februar uden for EF-fuglebeskyttelsesområder) samt oprettelse af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder. Forbud mod motorbådsjagt i visse områder har nok især ramt jagten på troldand, idet denne art netop holder til på lokaliteter, som forbuddet omfattede. Forbudene har ikke i samme grad påvirket udbyttet af hvinand, der forekommer de samme steder, men har en langt mere udbredt og jævn fordeling i de kystnære farvande. Endvidere er hvinandbestanden vokset ganske betragteligt de seneste 10-15 år.

De jagtformer, jægerne anvender i forbindelse med jagt på dykænder, varierer afhængigt af, om der jages egentlige havdykænder (ederfugl, havlit, sort- og fløjsand) eller de øvrige mere kystnære arter af dykænder. De egentlige havdykænder nedlægges næsten alle fra motorbåde eller -pramme. Det gælder dog ikke ederfugl, hvor to tredjedele

Figur 74. Gennemsnitlig procentvis fordeling af jagtudbyttet af ederfugl og troldand på ugens dage i jagtsæsonerne 1983/84-1986/87 og 1994/95-1997/98.

nedlægges fra motorbåde eller -pramme og en fjerdedel på trækjagt, især morgentræk hvor jægeren ligger i opankret pram. De mere kystnære dykænder nedlægges næsten udelukkende på trækjagt, og her er morgentrækjagten langt den mest udbredte. Lokkefugle benyttes i meget stor udstrækning i forbindelse med morgentrækjagt.

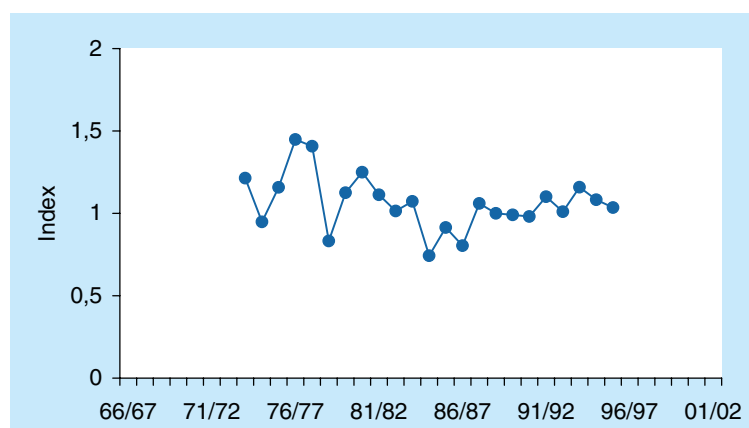
Jagtudbyttets størrelse af dykænder er afhængig af de enkelte arters yngleresultat, men også i stor udstrækning af vejrforholdene gennem jagtsæsonen. Perioder med meget blæsende vejr nedsætter mulighederne for at komme på havjagt. Men ikke kun vinden influerer på udbyttet, også temperaturen spiller en rolle. Vejret påvirker udbyttets tidsmæssige fordeling så to års fordeling af udbyttet hen over sæsonen kan være helt forskellig. Enkelte vintre har været så kolde, at der blev indført særfredning af visse arter.

Fordelingen af udbyttet på ugedage har ændret sig for de kystnære dykænder fra midt i 1980erne til midt i 1990erne. Mens udbytteandelen om fredagen i 1980erne var på niveau med udbytteandelen for de andre hverdage, så var andelen om fredagen midt i 1990erne gået så meget frem, at den da var kommet på højde med udbytteandelene for lørdag og søndag (Fig. 74). Ændringen skyldes formodentlig, at weekendens start for flere og flere begynder fredag, så de derved får mulighed for at komme på jagt fredag. Det synes dog kun at være noget af fredagen der holdes fri, idet der ikke er sket en ændring i jagtaktiviteten på ugedage, når det gælder egentlig havjagt. Det underbygges af, at fordelingen af udbyttet af ederfugl stort set har været ens for de to perioder (Fig. 74). Det kan forklares ved, at ved havjagt er det nødvendigt at have en hel dag til rådighed for jagten.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Ynglebestand i Danmark	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Taffeland er en spredt forekommende dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den nordeuropæiske bestand, som overvintrer i Europa og Middelhavsområdet. Fugle fra Sverige, Finland, Baltikum og Rusland optræder talrigt i træktiden forår og efterår samt om vinteren. Endvidere oversommer og fælder nogle få tusinde fugle her i landet.

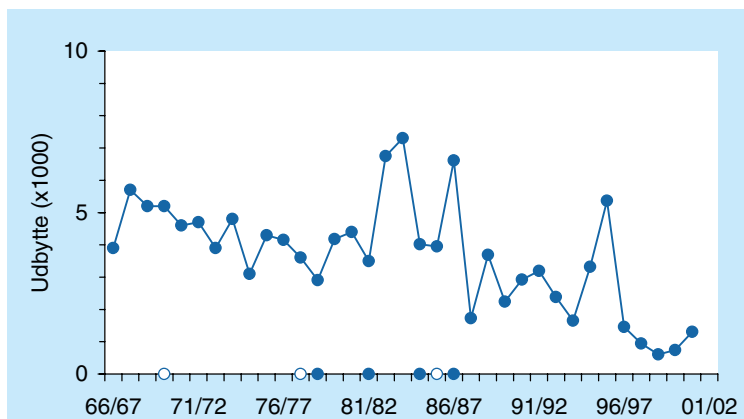
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske vinterbestand stabiliserede sig i 1990'erne (Fig. 75); da opgjordes bestanden til omkring 350.000 individer. Bestanden var i tilbagegang fra midten af 1970'erne til midten af 1980'erne, hvorefter der skete en stigning til det nuværende niveau. Den danske ynglebestand har de sidste 30 år været i størrelsesordenen 500-600 par. I Danmark kan der overvintre op til ca. 20.000 fugle.

Figur 75. Udviklingen i den nordvesteuropæiske overvintrende bestand af taffeland 1973/74-1995/96 (data fra Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 31. januar. Taffeland må jages i de fleste europæiske lande, dog ikke i Norge, Sverige og Holland.

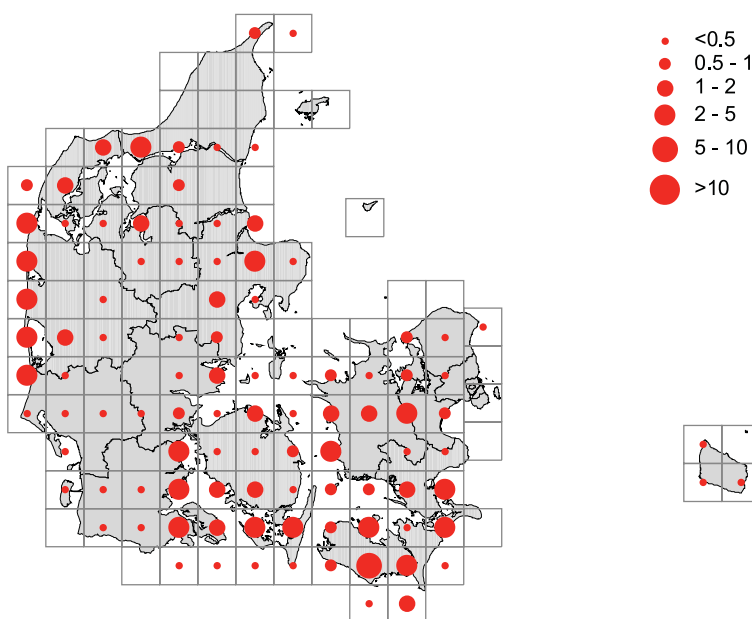
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var svagt faldende fra 5.000-6.000 fugle sidst i 1960'erne til ca. 4.000 i starten af 1980'erne. Der gik udbyttet markant frem i en årrække indtil 1987, hvorefter det igen faldt. Siden 1996 har udbyttet været mindre end 1.500 fugle årligt (Fig. 76). Udbyttestørrelsen synes i væsentlig grad at være påvirket af det enkelte års yngleresultat. Stigningen i begyndelsen af 1980'erne kan ikke umiddelbart forklares og skete til trods for, at jagttidens begyndelse fra 1983 blev udskudt fra 16. august til 1. september. Isvintre og særfred-

Figur 76. Det årlige jagtudbytte af taffeland i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

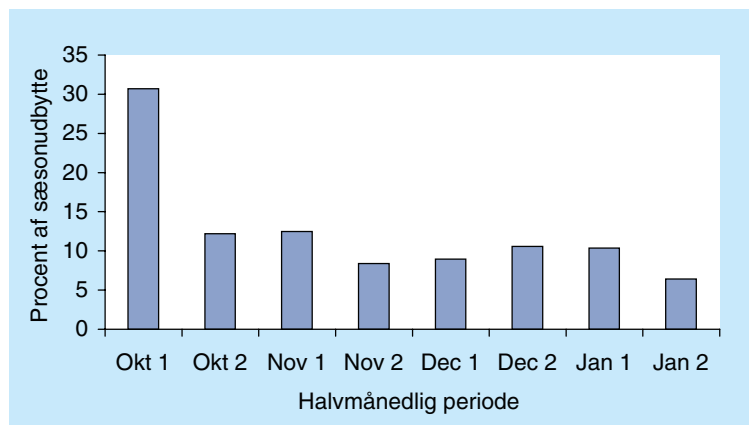
ninger synes kun i mindre grad at påvirke udbytteresultatet, fordi hovedparten af taffelænderne nedlægges tidligt i jagtsæsonen.

De fleste taffelænder nedlægges i de syd- og sydøstdanske farvande, de vestjyske fjorde samt i Limfjordens centrale og vestlige dele (Fig. 77).

Figur 77. Geografisk fordeling af taffeland nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet viser, at 30% af fuglene nedlægges i første halvdel af oktober, hvorefter den halvmånedlige udbytteandel er nogenlunde konstant (Fig. 78). De gamle hanner udgør i gennemsnit for hele jagtsæsonen 31% af udbyttet, gamle hunner 14% og

Figur 78. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af taffeland nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

ungfugle 55%. Hovedparten af taffelænderne nedlægges på træk, især morgentræk.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede europæiske udbytte kendes ikke. I Frankrig blev der i jagtsæsonen 1998/99 nedlagt 44.000 taffelænder.

Jagtens indflydelse på bestanden: Bæredygtig.

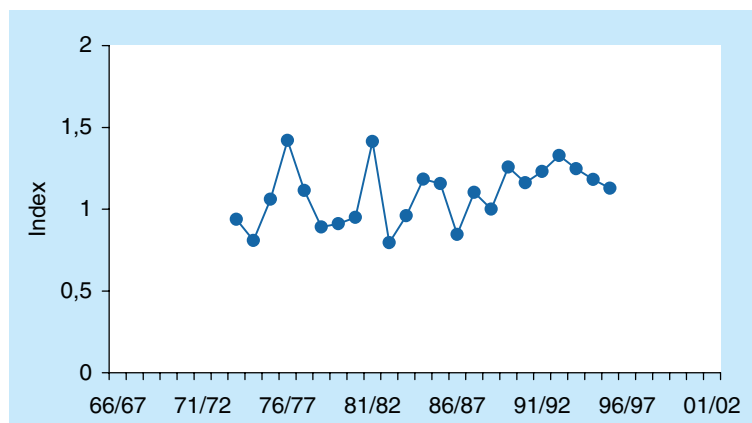
Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Troldand yngler spredt i Danmark. De danske fugle er en del af den nordeuropæiske bestand, som overvintrer i Nordvesteuropa. Troldænder fra Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer talrigt i Danmark i træktiden og om vinteren.

Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand er vokset fra 300-500 par midt i 1970'erne til ca. 1.000 par i slutningen af 1990'erne. De danske fugle udgør en meget lille del af den samlede nordvesteuropæiske vinterbestand, som er opgjort til 1,2 millioner fugle. Den samlede bestand har været stigende de seneste 15 år (Fig. 79). I Danmark overvintrer op til 150.000 troldænder.

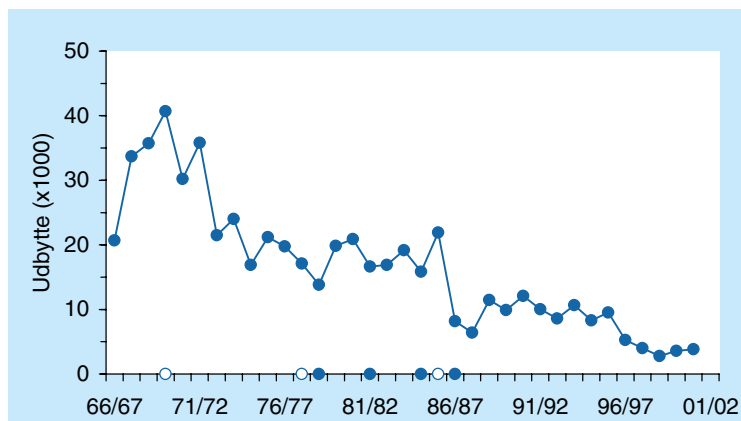

Figur 79. Udviklingen i den nordvesteuropæiske overvintrende bestand af troldand 1973/74-1995/96 (data fra Wetlands International's midvintertællinger).

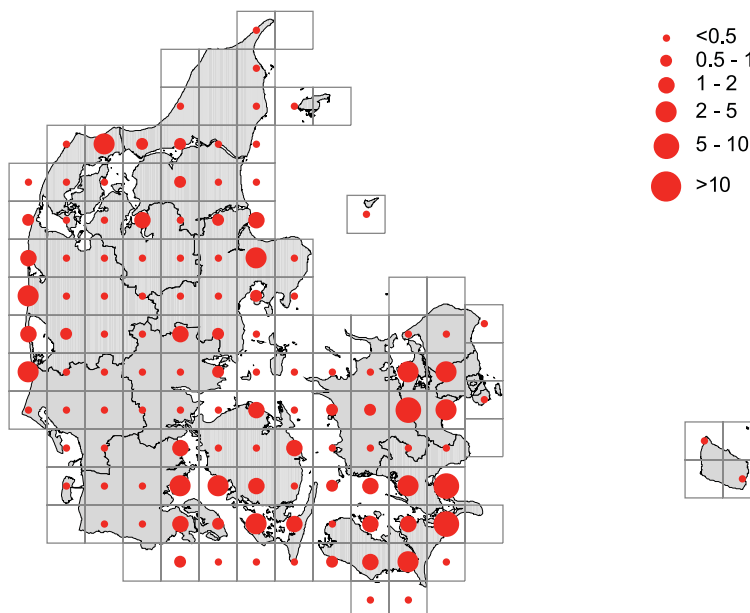
Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 31. januar. Troldand må jages i de fleste europæiske lande.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet lå fra 1966/67 til 1971/72 på 30.000-40.000 fugle, hvorefter det brat faldt til et niveau på ca. 20.000. Her lå det indtil 1985/86, hvorefter det yderligere faldt til ca. 10.000 (Fig. 80). I sidste halvdel af 1990'erne er udbyttet yderligere faldet til et niveau på ca. 4.000 fugle. I nogle år kan vinteren medføre særfredning, hvilket betyder et mindre udbytte. Det var bl.a. tilfældet i jagtsæsonerne 1978/79 og 1986/87.

De fleste troldænder nedlægges i de syd- og sydøstdanske farvande samt i Isefjord – Roskilde Fjord området og de vestjyske fjorde (Fig. 81). Omkring 1970 blev tre fjerdedele af troldænderne nedlagt på Øerne, mens det i sidste halvdel af 1990'erne kun har været to tredjedele.

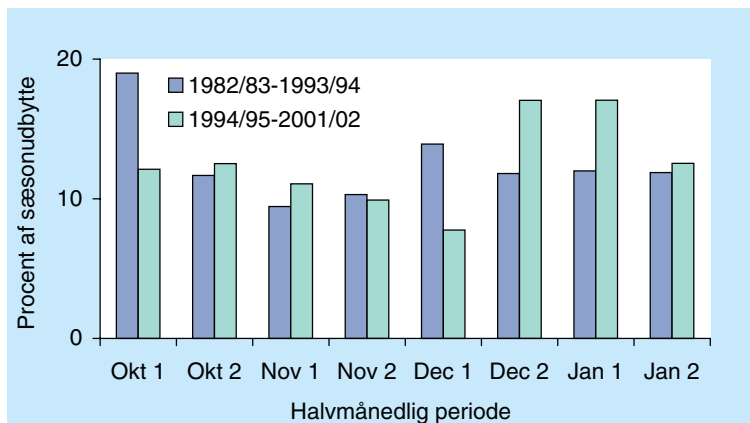
Figur 80. Det årlige jagtudbytte af troldand i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

Figur 81. Geografisk fordeling af troldand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Udbyttets tidsmæssige fordeling viser en nogenlunde jævn fordeling, men med et lidt forøget antal nedlagte troldænder i jagtsæsonens sidste halvanden måned (Fig. 82). Andelen af gamle hanner udgør i gennemsnit 30% af troldandudbyttet og varierer ikke særlig meget gennem jagtsæsonen. Det samme gælder for gamle hunner, der udgør 16%, og for ungfugle der udgør 54%. Hovedparten af troldænderne nedlægges på morgentræk og i mindre grad på dagtræk.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede udbytte i Europa er i størrelsesordenen ca. 100.000 fugle.

Figur 82. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af troldand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den overvejende del af de overvintrende troldænder raster i fredede områder om dagen og fouragerer primært om natten. Derfor påvirkes arten ikke i særlig grad af jagtlige forstyrrelser, især hvis søer og fjorde er isfri. Trods den jagtlige udnyttelse er den totale vinterbestand vokset, så arten har samlet kunnet tåle afskydningen.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

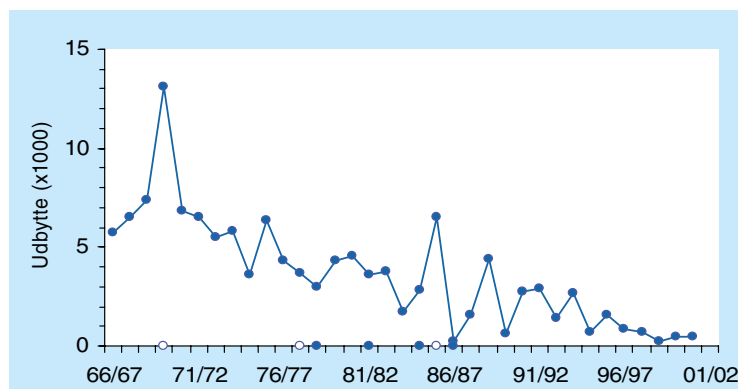
Forekomst: Bjergand forekommer talrigt som træk- og vintergæst fra Skandinavien og Nordrusland. De danske farvande udgør det nordligste overvintringsområde for den vesteuropæiske overvintrende bestand. Bjergand har ynglet enkelte gange i Danmark.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske vinterbestand er i modten af 1990erne opgjort til 310.000 individer. Bestanden vurderes at være stabil, men der er de seneste par årtier sket væsentlige ændringer i fuglenes opholdssteder om vinteren. Således overvintrer nu op mod halvdelen af bestanden i Holland og en fjerdedel i den tyske del af Østersøen. Tilsvarende er den danske vinterbestand reduceret fra 100.000 individer omkring 1970 til 10.000-20.000 individer i slutningen af 1990erne.

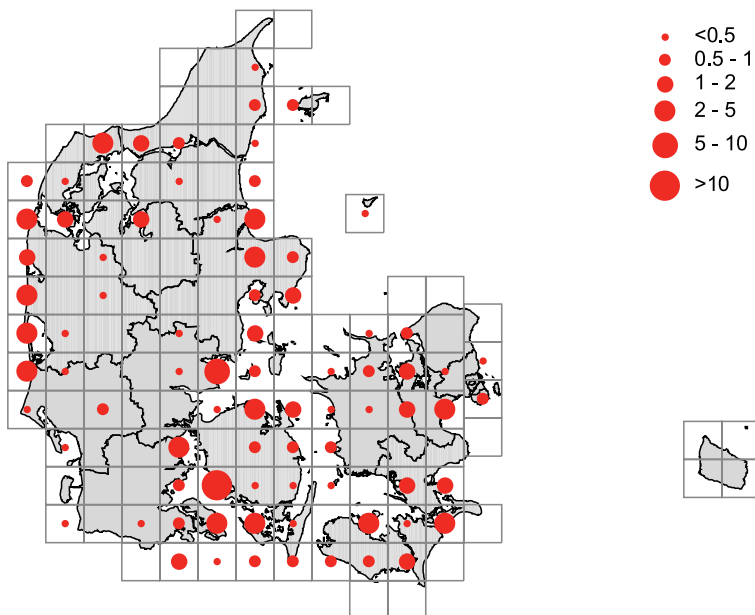
Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 31. januar. I Europa må bjergand endvidere jages i Tyskland, Frankrig og Irland.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har været faldende siden sidst i 1960erne, hvor det var ca. 7.000 fugle. Gennem årene er der sket et gradvist fald i udbyttet og i sidste halvdel af 1990erne har det ligget på mindre end 1.000 individer (Fig. 83). Udbyttets størrelse varierer meget fra år til år, og er især påvirket af det enkelte års yngleresultat og antallet af overvintrende fugle i de danske farvande. Det meget lave udbytte i sæsonen 1986/87 skyldtes særfredning på grund af isvinter.

Bjergænderne nedlægges især i farvandene omkring Fyns og Storstrøms Amter og i de vestjyske fjorde (Fig. 84).

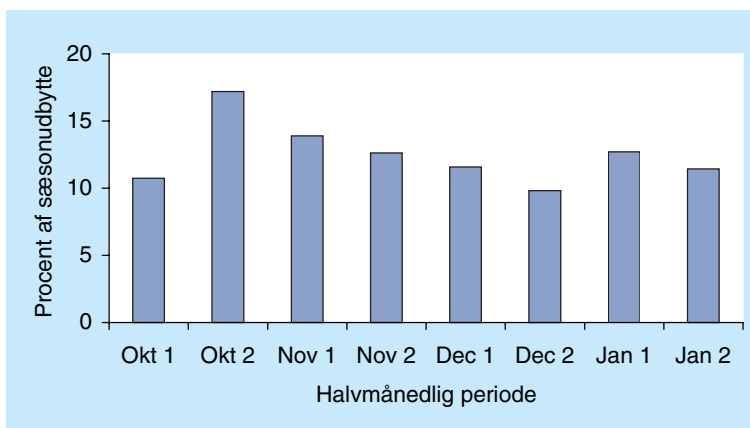

Figur 83. Det årlige jagtudbytte af bjergand i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

Figur 84. Geografisk fordeling af bjergand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Bjergænderne nedlægges nogenlunde ligeligt gennem jagtsæsonen (Fig. 85). De gamle hanner udgør i gennemsnit 27% af det samlede bjergand-udbytte, de gamle hunner 13% og ungfuglene 60%. Mange bjergænder nedlægges på træk, og en del skydes fra motorpram.

Figur 85. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af bjergand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Jagtudbytte i andre lande: Jagtudbyttets størrelse i hvert af de øvrige europæiske lande, hvor bjerganden må jages, er få hundrede fugle. Det vides ikke i hvilket omfang arten jages i Rusland.

Jagten indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning, der ud-

gør nogle få tusinde fugle, er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten vurderes ikke at have negativ effekt på bestanden.

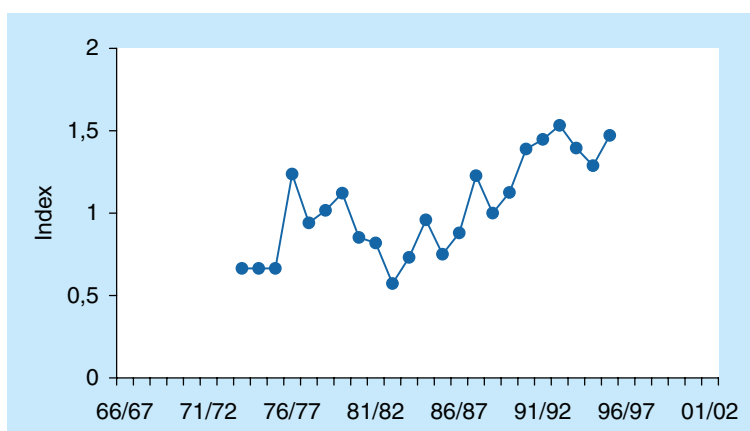
Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Hvinand begyndte at yngle i Danmark i 1970erne, og bestanden er gradvist vokset til omkring 70 par i 2000. De danske hvinænder er en del af den nordeuropæiske bestand, som overvintrer i Nordvesteuropa. Hvinænder fra Skandinavien, Baltikum og Rusland optræder talrigt i danske farvande i træktiden og om vinteren. I 1960erne og 1970erne blev der optalt op til 14.000 fældende hvinænder (især i Hjarbæk Fjord), men sidst i 1980erne var antallet til nogle få tusinde. Det er uvist, om der fortsat er fugle, som oversommer og fælder i Danmark.

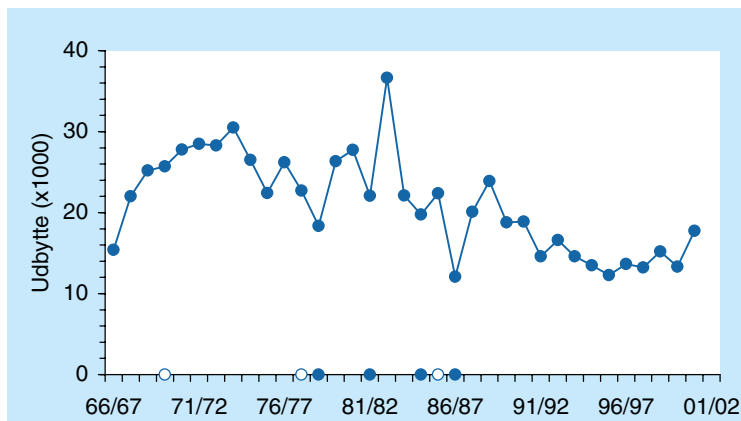
Bestandsudvikling: Den nordvest- og centraleuropæiske vinterbestand blev i midten af 1990erne vurderet til 400.000 individer og er i fremgang. Bestanden skønnes at være vokset med 50% de seneste 10-15 år (Fig. 86). Set i relation til den samlede afskydning (ca. 130.000 fugle) må bestandsstørrelsen højst sandsynligt være en del undervurderet. I de danske farvande overvintrer omkring 60.000 fugle.

Figur 86. Udviklingen i den nordvesteuropæiske overvintrende bestand af hvinand 1973/74-1995/96 (data fra Wetlands International's midvintertællinger).

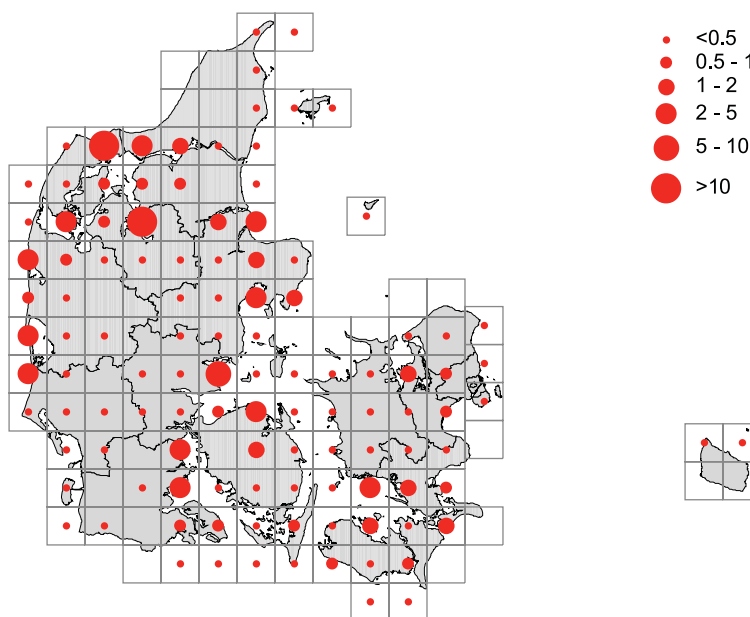
Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 31. januar. I Europa må hvinand i øvrigt jages i Finland, Sverige, Norge, Storbritannien, Tyskland, Frankrig og Grækenland.

Jagtudbytte i Danmark: Fra midten af 1960erne til begyndelsen af 1970erne steg udbyttet af hvinand fra 15.000 til 25.000-30.000 fugle. Siden har udbyttet været svagt faldende til ca. 15.000, hvor det har ligget gennem 1990erne (Fig. 87). Jagtudbyttets størrelse er afhængig af vejrforholdene i den enkelte jagtsæson. I nogle vintre som f. eks. 1978/79 og 1986/87 har der været indført særfredning på grund af isforhold, og det har medført et mindre udbytte.

Figur 87. Det årlige jagtudbytte af hvinand i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

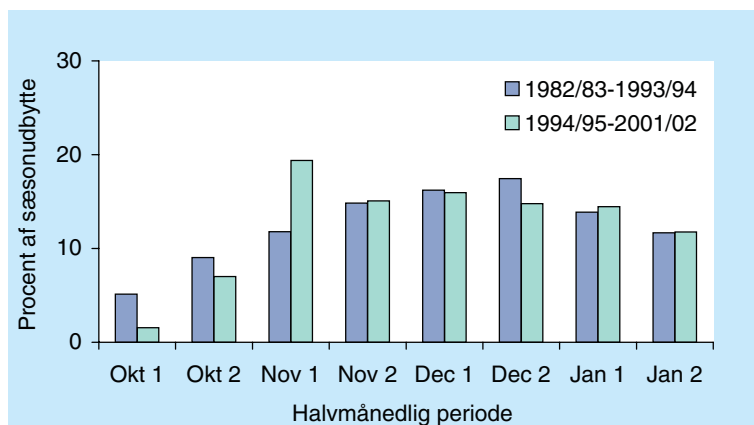
De fleste hvinænder nedlægges i Viborg og Ringkøbing Amter, efterfulgt af Århus, Vejle, Fyn og Storstrøms Amter. De færreste hvinænder nedlægges i Bornholms, Københavns og Frederiksborg Amter (Fig. 88).

Figur 88. Geografisk fordeling af hvinand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Udbyttet har været stigende fra første halvdel af oktober til første halvdel af november, hvorefter det har ligget nogenlunde konstant resten af jagtsæsonen (Fig. 89). I perioden 1994-2001 blev der nedlagt relativt færre fugle i oktober end i 1982-1993.

Andelen af gamle hanner i udbyttet er i gennemsnit 28%, voksende fra 20% i oktober til knap 40% ved jagtsæsonens afslutning i januar. De

Figur 89. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af hvinand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

gamle hunners andel af udbyttet ligger ret konstant gennem jagtsæsonen på omkring 24%. Ungfuglenes andel er størst i oktober, hvor de udgør 55%, hvorefter deres andel falder til knap 40% i januar. Op mod 90% af hvinænderne nedlægges på morgentræk og næsten alle ved brug af lokkefugle.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland udgør udbyttet af hvinand 100.000 fugle årligt, i Sverige 10.000-15.000 fugle og i England ca. 3.000 fugle. Jagtudbyttets størrelse i de øvrige europæiske lande kendes ikke, men vurderes at andrage få tusinde fugle. Det er uvist, i hvilke antal arten nedlægges i Rusland.

Jagten indflydelse på bestanden: Trods den samlede afskydning på ca. 130.000 fugle er bestanden gået ganske betragtelig frem, og det konkluderes, at den nuværende jagtlige udnyttelse ikke har påvirket bestanden negativt.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

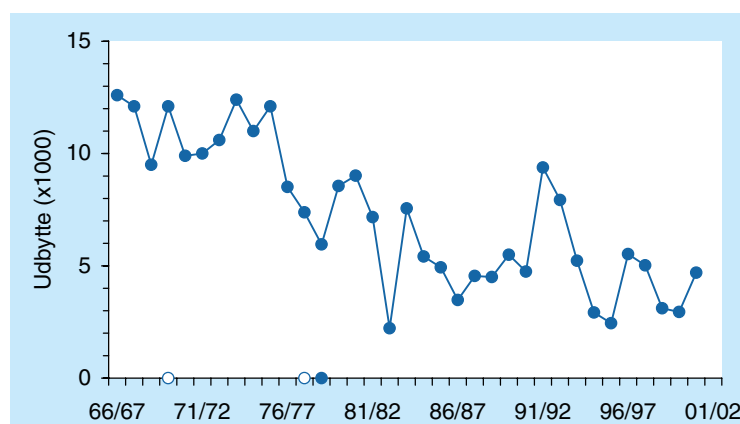
Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil?
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens inflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Havlitter fra yngleområder i Skandinavien, Nordrusland og Sibirien forekommer talrigt som træk- og vintergæster i danske farvande, især i Østersøen og de tilstødende bælter og sunde.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er vurderet til 4,6 millioner fugle og bestanden vurderes som stabil. Antallet af havlitter, der overvintrer i de danske farvande, er helt afhængig af vintrens strength. I milde vintre forekommer der under 100.000 individer, mens der i hårde vintre kan være op mod en halv million. Havlitterne forekommer især i de syddanske farvande samt omkring Bornholm.

Nugældende jagttid: I Danmark må arten jages 1. oktober - 31. januar. Havlit har tillige jagttid i Finland, Sverige, Norge og Frankrig.

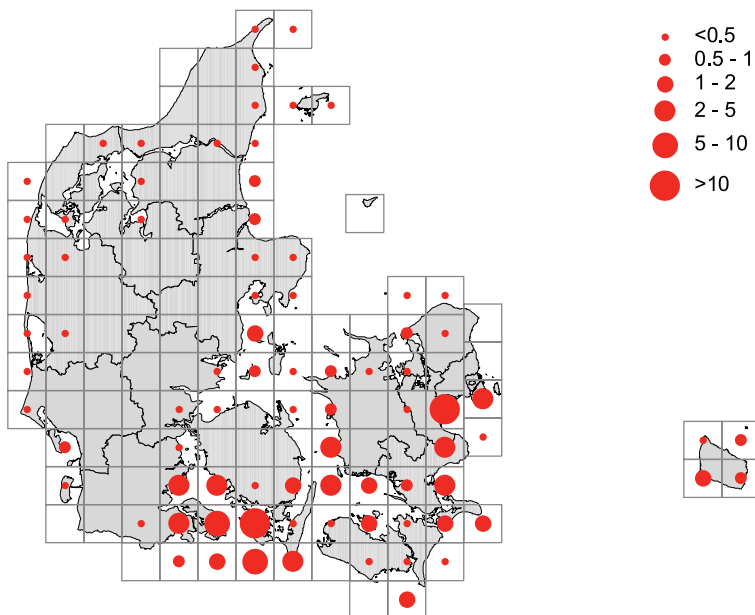

Figur 90. Det årlige jagtudbytte af havlit i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

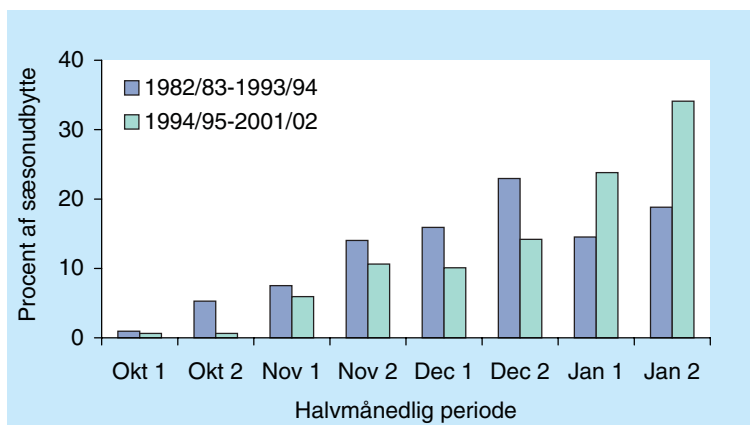
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte er faldet fra 11.000 fugle i 1966-1975 til knap 4.000 fugle i sidste halvdel af 1990'erne (Fig. 90).

Havlitterne nedlægges især i den danske del af Østersøen og de tilstødende bælter og sunde (Fig. 91).

Der nedlægges flest havlitter sidst i jagtsæsonen, idet fuglene kommer meget sent til de danske farvande. Således udgjorde januar-udbyttet i perioden 1994-2000 62% af det samlede udbytte og oktober-udbyttet knap 1% (Fig. 92). En sammenligning af den tidsmæssige fordeling af udbyttet i perioderne 1982-1993 og 1994-2001 viser, at havlitterne blev nedlagt senere i jagtsæsonen i sidstnævnte periode. Denne tidsmæs-

Figur 91. Geografisk fordeling af havlit nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 92. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af havlit nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

sige forskydning skyldes måske de meget milde efterår og vintre, der var fremherskende i sidste halvdel af 1990'erne, idet havlittens forekomst i de danske farvande i udtalt grad er afhængig af vinterens start og streghed.

De gamle hanner udgør i gennemsnit 68% af udbyttet, de gamle hunner 23% og ungfuglene 9%. Hovedparten af havlitterne nedlægges fra mellemstore motorpramme.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland var udbyttet i sidste halvdel af 1990'erne 25.000 fugle årligt, mens det i Sverige var mindre end 3.000 fugle; i Frankrig nedlægges mindre end 100 havlitter om året.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Faldende
Antal ynglende i Danmark	Stabilt-faldende
Bevaringsstatus	Ugunstig-aftagende
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Ederfugl er en almindelig dansk ynglefugl. De fleste danske fugle overvintrer lokalt, mens resten trækker til Vadehavet. Fra oktober til december ankommer hundredetusinder af ederfugle fra Estland, Finland, Sverige og Norge til de danske farvande, hvor en stor andel overvintrer. Ederfugle, der har overvintret i Vadehavet og Kieler Bugten, vender tilbage til Lillebælt, Det sydfynske Øhav og Storebælt fra midten af januar. Bestandene er således i bevægelse gennem næsten hele efterårs-, vinter- og forårsperioden. Store antal ederfugle, især hanner, fælder årligt svingfjer i de danske farvande. Svingfjersfældningen sker i perioden juli-begyndelsen af oktober, med hannerne først og derefter hunnerne.

Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand voksede fra 1.500 par i 1930 til 20.000-25.000 par i begyndelsen af 1990'erne. Optællinger 1999-2002 har vist en bestand på ca. 24.000 par, og væksten ser dermed ud til at være ophørt. I forhold til tidligere, hvor langt de fleste ederfugle yngede i nogle få, store kolonier, er antallet af nye kolonier steget væsentligt siden 1990, mens de gamle kolonier har vist en tilbagegang i størrelse. I det sydvestlige Kattegat er bestanden gået tilbage efter udbrud af fuglekolera i 1996 og 2001; i 2001 blev også bestande i Isefjorden ramt. Under disse epidemier omkom 3.500-4.000 ynglende hunner, og flere af de berørte kolonier blev reduceret med op til 90%. Danmarks største koloni på Saltholm er gået tilbage fra ca. 7.000 par i 1993 til ca. 4.300 par i 2000. Tilbagegangen i denne koloni skyldes et fald i den årlige overlevelse hos de voksne fugle. Også kolonien på Ertholmene ved Christiansø er gået tilbage, men i mindre omfang.

Den samlede nordvesteuropæiske bestand blev i begyndelsen af 1990'erne vurderet til 1,5-2,0 millioner fugle. Dette tal er dog muligvis lidt for lavt. Østersø-bestanden bestod på dette tidspunkt skønsmæssigt af ca. 400.000 ynglepar.

Siden begyndelsen af 1990'erne er der sket et markant fald i Østersøbestandens størrelse. Der findes ingen præcise data, der kan belyse dette, men det er sammenlagt vurderet, at Østersøbestanden er reduceret med ikke under 33% og måske op til 50% siden ca. 1995.

Antallet af overvintrende ederfugle i de danske farvande er tilsvarende faldet siden begyndelsen af 1990'erne. I årene 1988-1991 optaltes årligt ca. 800.000 ederfugle i de danske farvande (mod 550.000 i årene omkring 1970). Ved den eneste nyere optælling (januar-februar 2000) optaltes under 400.000. Tilbagegangen blev registreret i alle farvande, men var størst i det nordlige Kattegat og i Storebælt.

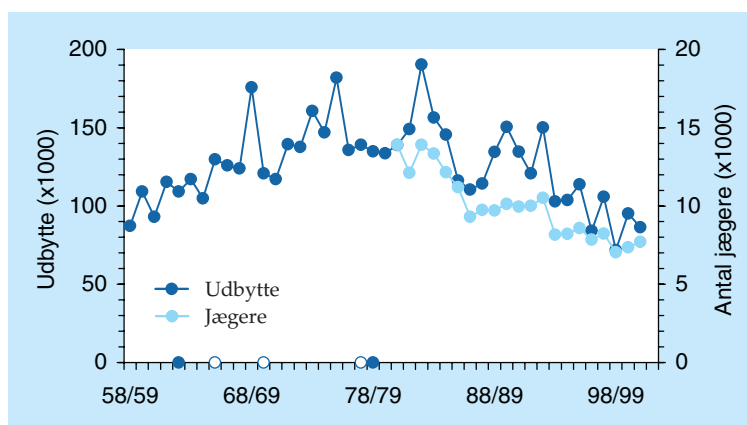
Der er tilsyneladende flere årsager til tilbagegangen. Der har været udbrud af fuglekolera i Sverige, og i flere finske kolonier er det konstateret, at ællingeoverlevelsen har været lav pga. virusinfektioner. I sæsonen 1999/2000 blev der i den hollandske og tyske del af Vadehavet registreret hhv. 21.000 og 4.000 døde ederfugle; der var også høj dødelighed i vinteren 2001/2002. Fuglene døde afkræftede og magre, formentlig på grund af fødemangel forårsaget af dårlige år for muslingerne kombineret med et betydeligt muslingefiskeri.

Der foreligger ingen data til belysning af udviklingen i antallet af fældende ederfugle i de danske farvande siden 1990.

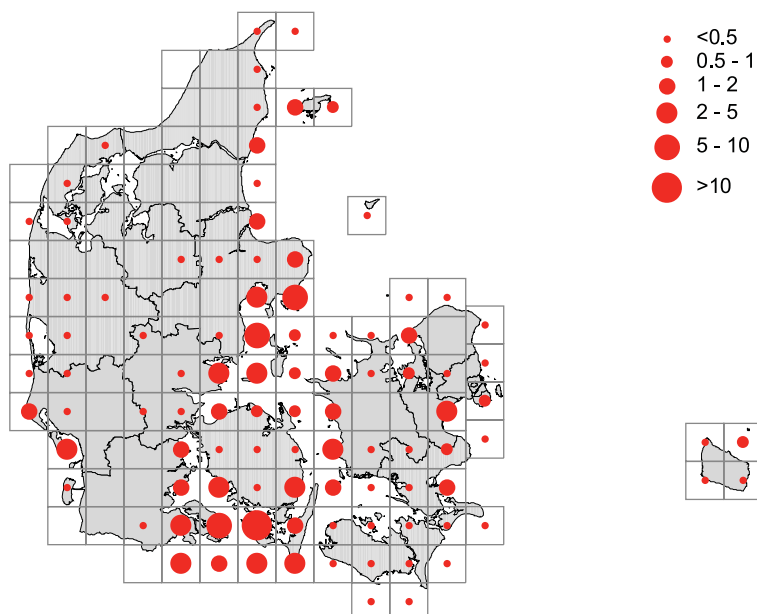
Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 29. februar, men i februar må ederfugl kun jages uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne. Arten må endvidere jages i Norge (1. oktober - 30. november), Sverige (21. august - 31. januar), Finland (hanner, 1. juni - 31. december; hunner, 20. august - 31. december), og på Ålandsøerne (hanner, 10.-15. april og 1.-25. maj; hunner er fredet).

Jagtudbytte i Danmark: Antallet af nedlagte fugle i Danmark voksede fra ca. 100.000 årligt i slutningen af 1950'erne til ca. 140.000 omkring 1970. Efter en relativ stabil periode gennem 1970'erne og 1980'erne er det årlige udbytte faldet til ca. 85.000 fugle i de senere år (Fig. 93). Det største udbytte tages i den sydvestlige del af de indre farvande, med op til 30.000 pr. sæson i Fyns Amt (Fig. 94). Omkring to tredjedele af ederfuglene nedlægges fra motorbåd og motorpram; en fjerdedel nedlægges på trækjagt.

Faldet i det danske udbytte synes mere at være forårsaget af en faldende interesse for havjagt end af bestandstilbagegangen. Antallet af ederfugle nedlagt pr. jæger har været stabilt siden 1980, mens antallet af jægere, der har nedlagt ederfugle, har været faldende. Omkring 1980

Figur 93. Det årlige jagtudbytte af ederfugl i Danmark, 1958/59-2000/01 og antallet af jægere der har nedlagt ederfugle i jagtsæsonerne 1980/81-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

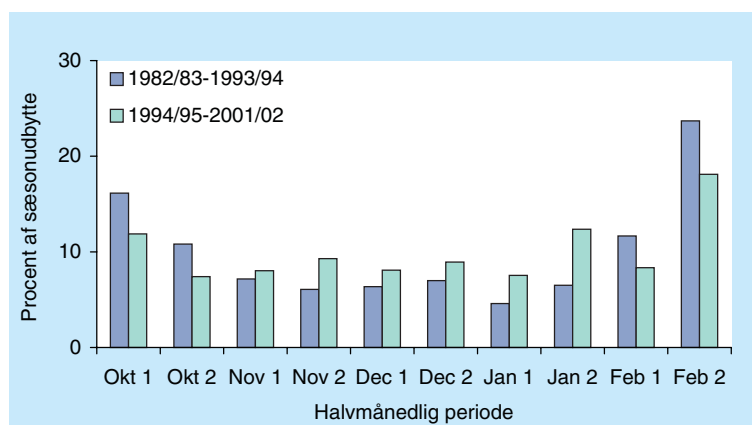

Figur 94. Geografisk fordeling af ederfugl nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

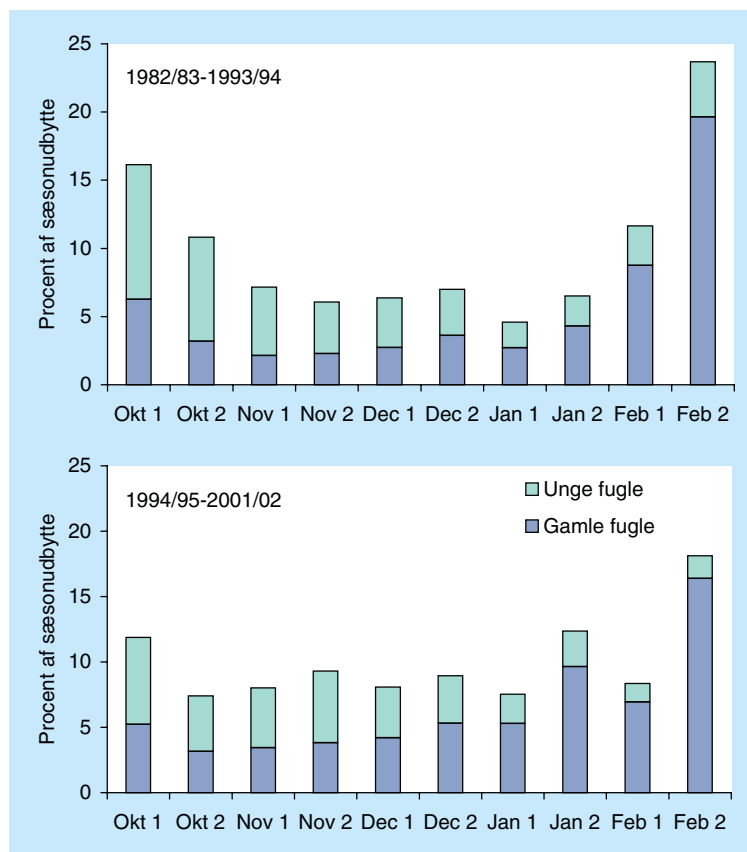
nedlagde ca. 13.000 jægere ederfugle hvert år mod ca. 7.500 jægere i slutningen af 1990'erne (Fig. 93).

Forbuddet mod jagt i EF-fuglebeskyttelsesområder i februar, der blev indført i 1994, medførte, at andelen af ederfugle nedlagt i februar faldt fra 35% i perioden 1982/83-1993/94 til 26% i perioden 1994/95-2000/01 (Fig. 95). Fra 1994 har jægerne kompenseret for begrænsningen i februar-jagten ved at øge jagtintensiteten i januar. Andelen nedlagt i januar-februar har således været uændret og udgjort ca. 46% af det samlede årlige udbytte i de to perioder.

I udbyttet er der en overvægt af ungfugle i oktober og november, mens

Figur 95. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af ederfugl nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Figur 96. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af gamle og unge ederfugle nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 (øverst) og 1994/95-2001/02 (nederst) baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

gamle fugle dominerer i januar og februar. Før 1994 bestod udbyttet i oktober af 35% ældre fugle og 65% ungfugle, mens det i februar bestod af 80% ældre fugle og 20% ungfugle. Fra 1994 er andelen af ungfugle i udbyttet faldet fra 65% til 57% i oktober og fra 20% til 13% i februar. I det samlede udbytte er andelen af gamle fugle tilsvarende steget fra 56% i perioden 1982/83-1993/94 til 63% i perioden 1994/95-2000/01 (Fig. 96).

Jagtudbytte i andre lande: I Finland og Sverige nedlagdes tilsammen årligt 30.000-35.000 ederfugle (1998-2000). I foråret 2002 nedlagdes 8.600 hanner på Ålandsøerne.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagt har hverken forhindret en fremgang i den danske ynglebestand eller i Østersø-bestanden fra begyndelsen af det 20. århundrede og frem til begyndelsen af 1990'erne. Omvendt er den markante tilbagegang i antallet af ederfugle fra midten af 1990'erne sket efter begrænsningerne i februar-jagten i 1994, og i det hele taget igennem en årrække, hvor både udbyttets størrelse og antallet af ederfuglejægere i Danmark har været faldende. Jagtens indflydelse på bestandenes udvikling frem til ca. 1990 vurderes at have været begrænset.

Med den seneste udvikling i bestanden må jagtens betydning tages op

til fornyet vurdering. I en situation, hvor bestandens størrelse falder, vil en jagtlig udnyttelse øge hastigheden af tilbagegangen. Det kan ikke for indeværende vurderes, om bestanden vil stabilisere sig på et nyt og lavere niveau, eller om tilbagegangen enten vil fortsætte eller vil vende til en ny vækst. En for stor jagtlig udnyttelse må forventes at kunne modvirke en positiv udvikling.

På initiativ af Danmarks Jægerforbund blev der i de to år, hvor danske kolonier var ramt af fuglekolera-epidemier, indført særfredninger i SV-Kattegat (1996 og 2001) og Isefjorden (2001) i oktober og første halvdel af november. Der er ikke indsamlet data, der kan belyse effekten af disse tiltag. I praksis har fredningerne dog været begrænset til EF-Fuglebeskyttelsesområderne, og da disse kun udgør en forholdsvis lille andel af det samlede areal, har effekten af særfredningerne formodentlig været beskedene. Princippet i disse særfredninger har imidlertid været rigtigt.

En udsættelse af starten på jagtsæsonen vil komme den danske ynglebestand til gode, mens en afkortning af sæsonen (i januar-februar) især vil tilgodese Østersø-bestanden. Samtidig vil en afkortning af jagtsæsonen medføre, at flere gamle fugle overlever. Ederfuglen har en meget høj årlig voksenoverlevelse (ca. 90%), hvilket betyder, at bestandsstørrelsen er særlig følsom over for ændringer i denne.

Anbefalet jagttid: Hanner: 1. oktober - 15. februar. Hunner: 1. oktober - 15. januar.

Bemærkninger: De to vigtigste spørgsmål i forbindelse med den nu-gældende jagttid er:

1. Hvilken indflydelse har jagten på bestandsudviklingen?
2. Er den danske jagt i februar i konflikt med EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets krav om, at jagtsæsonen skal være afsluttet, når fuglene påbegynder deres forårstræk?

Den danske ynglebestand har i dag, til trods for fuglekolera-epidemierne, en størrelse der er den samme som omkring 1990. Der er derfor ingen grund til at forsøge at tilgodese den danske bestand gennem en ændring af starttidspunktet for jagtsæsonen.

For Østersø-bestanden er spørgsmålet, hvor meget jagten i Danmark influerer på ændringerne i bestandsstørrelsen. Ederfuglebestande har skæv kønsratio for gamle fugle med 60% hanner og 40% hunner. Afskydning af hanner har derfor mindre betydning for antallet af ynglepar end afskydning af hunner, og effekten af en afkortning af jagtsæsonen kan derfor bedst vurderes ud fra antallet af hunner, hvormed udbyttet reduceres.

Ud fra antal nedlagte hunner i den sidste del af jagtsæsonen kan det beregnes, hvor mange flere hunner der ville overleve som følge af afkortningerne af jagtsæsonen på hhv. ½, 1 og 1½ måned (Tabel 5). Beregningerne bygger på den forudsætning, at jægerne ved en afkortning

Tabel 5. Den gennemsnitlige årlige forøgelse i antallet af ederfuglehunner fra Østersø-bestanden og den danske ynglebestand, der overlever, ved en afkortning af den jagtsæsonen i Danmark til hhv. 15. januar, 31. januar og 15. februar. Beregningen er baseret på en antagelse om, at ederfugle fra Østersø-bestanden udgør 85% af udbyttet i februar måned.

Afslutning af jagttid rykkes fra 29. februar frem til	Ekstra antal overlevende hunner		
	Østersø-bestanden	Danske bestand	I alt
15. januar	7.500	1.300	8.800
31. januar	5.000	900	5.900
15. februar	3.500	600	4.100

ikke vil kompensere ved at øge jagtintensiteten i den foregående periode.

Tilbagegangen i ynglebestanden i Østersøen er på 33-50% svarende til, at antallet af ynglende hunner årligt er reduceret med 20.000-30.000 individer siden begyndelsen/midten af 1990'erne. Der er derfor stor sandsynlighed for, at en afkortning af den danske jagtsæson vil kunne registreres i antallet af ederfuglehunner, der overlever vinteren.

En afkortning af jagtsæsonen for ederfugl kan, som det har været tilfældet efter 1994, tænkes at medføre en øget jagtintensitet i januar måned. Dette ville begrænse effekten. Det vil derfor være mere hensigtsmæssigt at en afkortning begrænses til kun at omfatte hunner, mens der stadig kan være en afskydning af overskuddet af hanner i bestanden. Længere jagttid for hanner end for hunner er i forvejen tilfældet for enkelte andre vildtarter, f.eks. fasan.

Det andet væsentlige spørgsmål vedrørende jagttider er - i forhold til EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet - hvornår artens forårstræk indledes. Som nævnt bevæger bestanden - eller i det mindste dele af den - sig konstant gennem næsten hele året, og det kan derfor være vanskeligt at tidsfæste starten på forårstrækket præcist. Men 200.000-300.000 ederfugle trækker fra Vadehavet og Kielerbugten til Sydfynske Øhav og Storebælt i løbet af januar og februar, og da disse bevægelser sker i retning fra vinterkvartererne mod ynglepladserne vil der kunne argumenteres for, at dette er en påbegyndelse af forårstrækket. Tilbagegangen i ederfuglebestanden i Østersøen vil kunne bringe øget internationalt fokus på netop denne problemstilling. Der kan som hidtil tages højde for denne problemstilling gennem et jagtstop i EF-Fuglebeskyttelsesområder 31. januar.

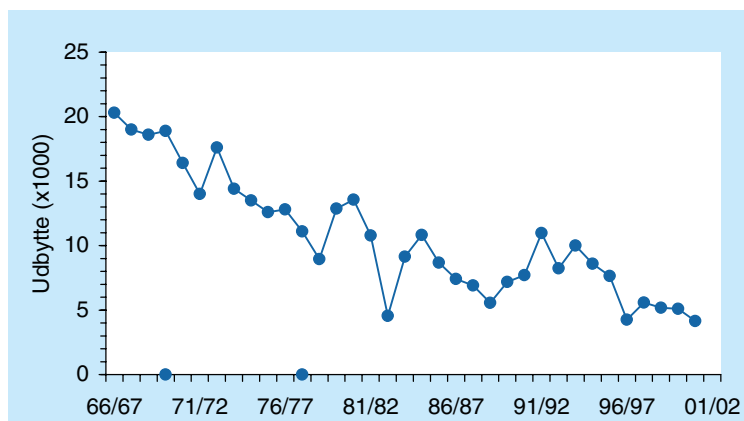
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Sortænder fra yngleområder i det nordlige Skandinavien, Rusland og Sibirien forekommer talrigt som træk- og vintergæster i de danske farvande. Et stort antal ikke-ynglende fugle forekommer i de danske farvande i sensommeren, bl.a. for at fælde svingfjer.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er vurderet til 1,6 millioner fugle og bestanden vurderes som stabil. For de danske farvande har resultaterne af vinteroptællingerne varieret mellem 360.000 og 950.000 fugle. Mere end 100.000 fugle oversommer i de danske farvande for at fælde.

Nugældende jagttid: I Danmark må arten jages 1. oktober - 31. januar. Sortand må også jages i Norge, Sverige, Tyskland, Frankrig og Spanien.

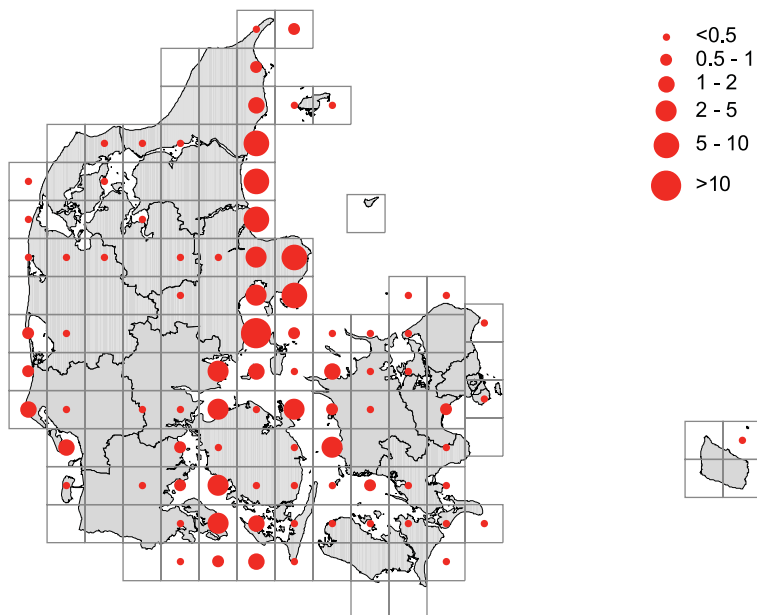
Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet faldt fra ca. 20.000 fugle midt i 1960-erne til ca. 10.000 i begyndelsen af 1990'erne, og faldet fortsatte til ca. 5.000 i slutningen af 1990'erne (Fig. 97).

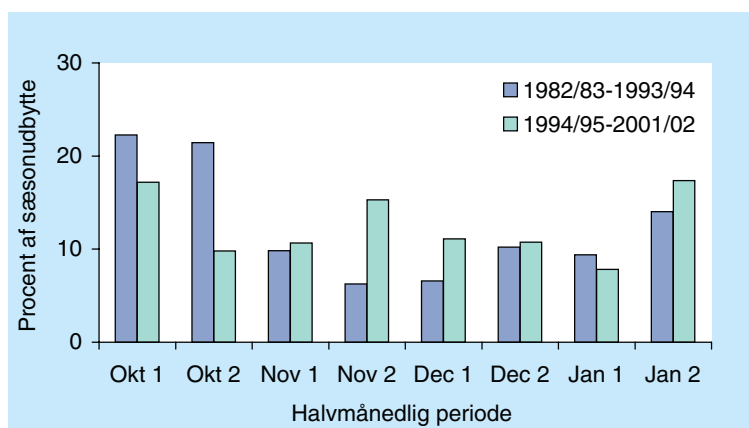
Figur 97. Det årlige jagtudbytte af sortand i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen.

Hovedparten af sortænderne nedlægges ud for Jyllands østkyst fra Frederikshavn i nord til Vejle Fjord i syd. Endvidere nedlægges sortænder i Storebæltsområdet og i farvandet mellem Fyn og Als samt ud for Vadehavet (Fig 98).

Udbyttet af sortænder er størst i begyndelsen og slutningen af jagtsæsonen (Fig. 99). Udbyttet fordeler sig mere jævnt gennem jagtsæsonen efter 1993 end i den forudgående periode. De gamle hanner udgør i gennemsnit 61% af sortandudbyttet, gamle hunner 17% og ungfugle 22%, og de gamle hanner dominerer udbyttet gennem hele jagtsæsonen. Ho-

Figur 98. Geografisk fordeling af sortand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 99. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af sortand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

vedparten af sortænderne nedlægges fra mellemstore motorpramme og 1-mands motorpramme.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt mindre end 1.000 sortænder, og det samme er tilfældet i Tyskland og Frankrig.

Jagten indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning, der er mindre end 10.000 fugle, er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten vurderes ikke at have negativ effekt på bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Sortand har endnu ikke afsluttet fældningen 1. oktober og ikke flyvedygtige individer kan træffes i begyndelsen af måneden. Problemet er begrænset, og det kunne eksempelvis søges løst ved at indføje en bemærkning i de jagtetiske regler om kun at skyde til flyvende sorttænder i begyndelsen af oktober. Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

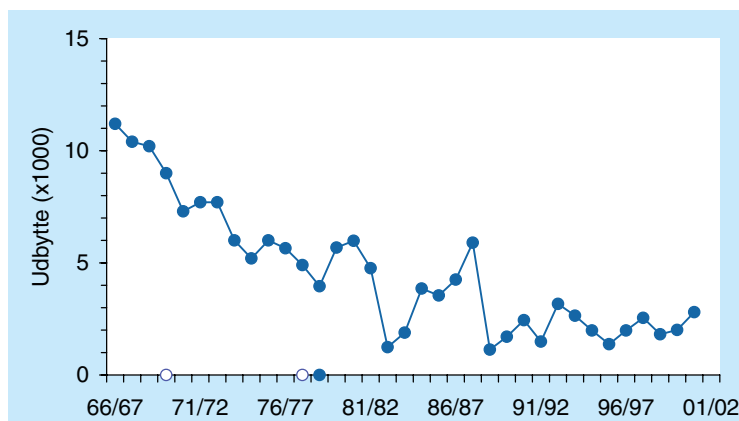
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Ukendt
Bevaringsstatus	Gunstig?
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Fløjsænder fra yngleområder i Skandinavien, Baltikum og det nordlige Rusland forekommer talrigt som træk- og vintergæster i de danske farvande. Et stort antal ikke-ynglende fugle forekommer til lige om sommeren, hvor de fælder svingfjer.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er anslået til 1 million fugle, og bestanden vurderes som stabil. Dette bygger dog på 10 år gamle optællinger, og den øjeblikkelige udvikling kendes ikke. I de danske farvande kan der overvintre op til 125.000 fugle, men antallet er stærkt fluktuerende. Ved de landsdækkende optællinger af vandfugle i 2000 blev kun 1.700 fløjsænder registreret i Danmark.

Nugældende jagttid: I Danmark må arten jages 1. oktober - 31. januar. Arten må også jages i Sverige, Tyskland og Frankrig.

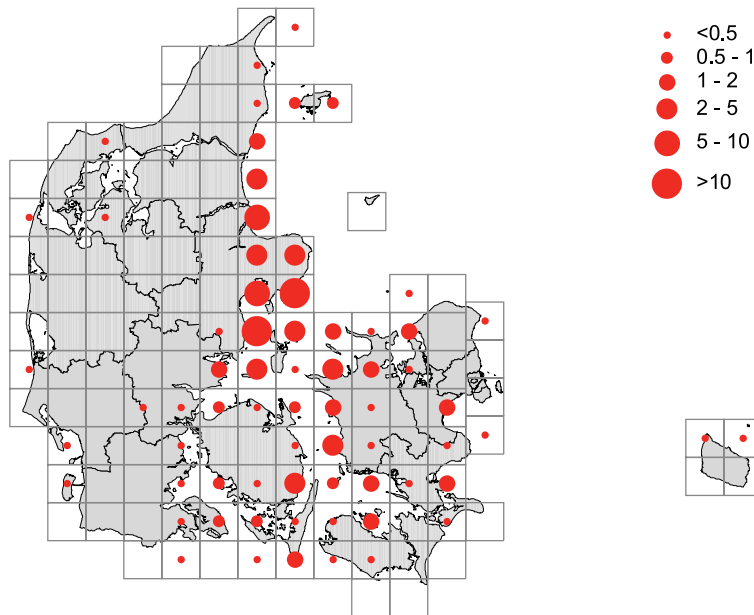
Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet er faldet fra ca. 10.000 fugle midt i 1960'erne til et niveau på 2.000-3.000 i 1990'erne, hvor det har stabiliseret sig (Fig. 100). Næsten alle fløjsænder nedlægges fra mellemstore og 1-mands motorpramme.

Figur 100. Det årlige jagtudbytte af fløjsand i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

De fleste fløjsænder nedlægges ud for Jyllands østkyst fra Frederikshavn i nord til Horsens Fjord i syd. Derudover nedlægges en del i Storebæltsområdet og i Sejerø Bugt (Fig. 101).

Hovedparten af fløjsænderne nedlægges efter midten af november (Fig. 102). Fløjsænderne er blevet nedlagt senere i sæsonen i årene 1994-

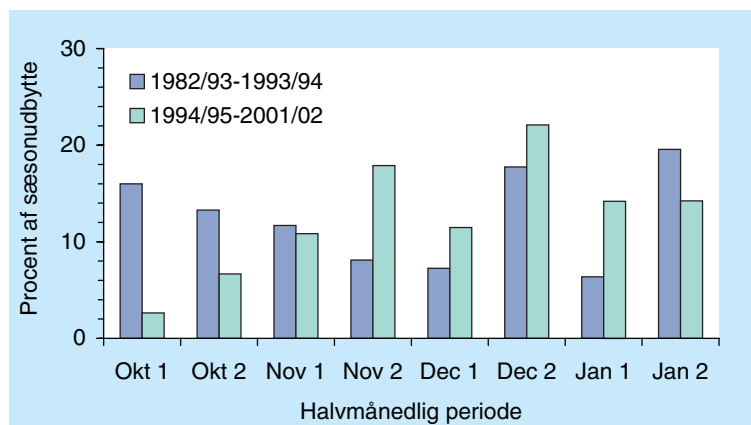
Figur 101. Geografisk fordeling af fløjsand nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

2001 end i årene 1982-1993. De gamle hanner udgør i gennemsnit 55% af jagtudbyttet, de gamle hunner 21% og ungfuglene 24%.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt få hundrede fløjsænder og i Tyskland og Frankrig endnu færre.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning, der omfatter få tusinde fugle, er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten vurderes ikke at have negativ effekt på bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Figur 102. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af fløjsand nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

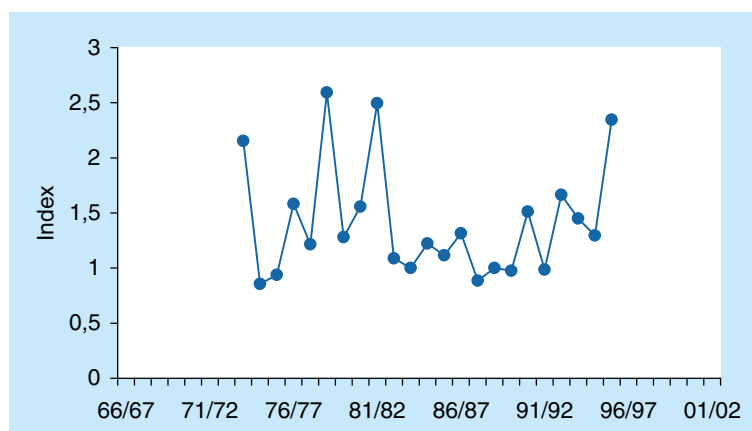
Bemærkninger: Fløjsand har endnu ikke afsluttet fældningen 1. oktober og ikke flyvedygtige individer kan træffes i begyndelsen af måneden. Problemet er begrænset, og det kunne eksempelvis søges løst ved at indføje en bemærkning i de jagtetiske regler om kun at skyde til flyvende fløjsænder i begyndelsen af oktober. Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestande	
Flyway-bestand	Stabil-stigende
Ynglebestand i Danmark	Svagt stigende
Bevaringsstatus	
Flyway-bestand	Gunstig
Ynglebestand i Danmark	Gunstig-sjælden
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Stor skallesluger er en fåtallig ynglefugl i Sydsjælland, Møn, Falster, Als, Sundeved og Lillebælt. De danske ynglefugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand.

Fugle fra yngleområder i Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer på træk og som vintergæster.

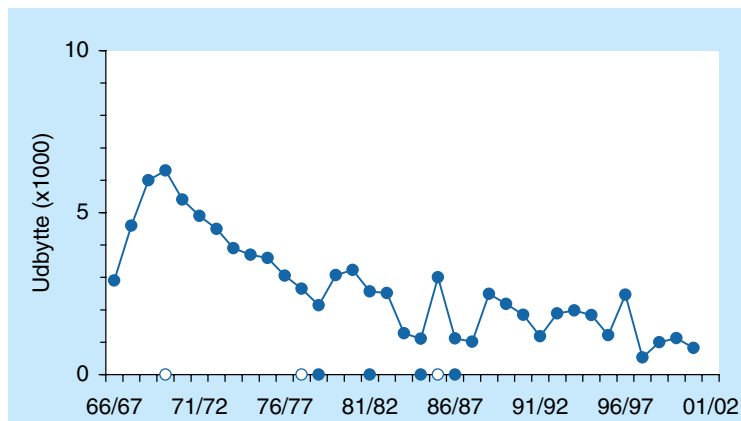
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er på 250.000 fugle; den har været stabil til svagt stigende siden midten af 1980'erne (Fig. 103). Op til 25.000 fugle overvintrer i Danmark. Den danske ynglebestand er vokset fra ca. 20 par midt i 1970'erne til ca. 30 par i 2000, hvilket primært skyldes opsætning af redekasser.

Figur 103. Udviklingen i den nordvesteuropæiske overvintrende bestand af stor skallesluger 1973/74-1995/96 (data fra Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 31. januar. For at tilgodese den lille danske ynglebestand har arten siden 1986 været særfredet i landets sydlige amter: Storstrøm, Fyn og Sønderjylland samt de dele af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55°40'N. Stor skallesluger må jages i Norge, Sverige og Finland.

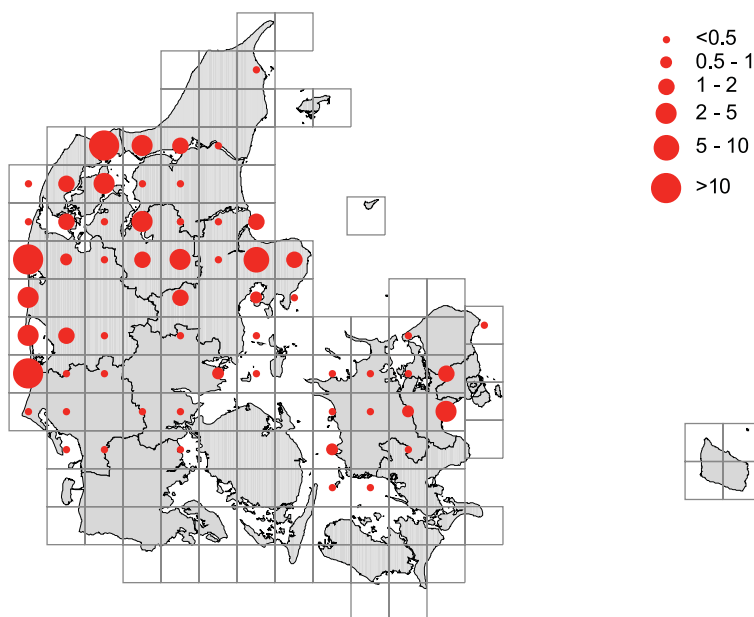
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte er faldet fra ca. 6.000 individer i slutningen af 1960'erne til ca. 2.000 i begyndelsen af 1980'erne, hvor det indtil midten af 1990'erne stabiliserede sig; herefter skete der et yderligere fald til omkring 1.000 fugle (Fig. 104).

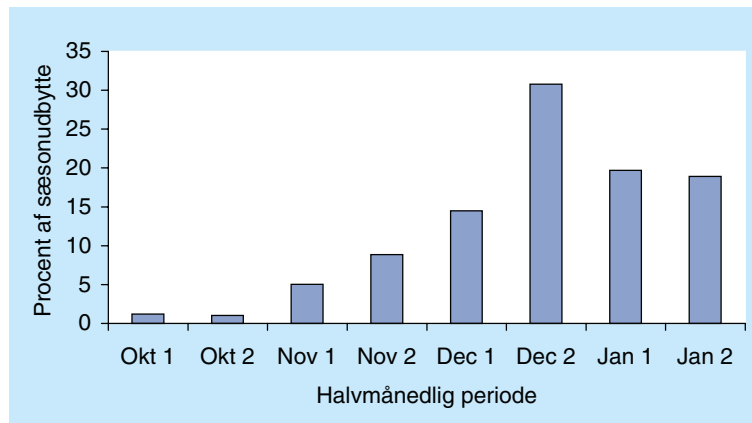
Figur 104. Det årlige jagtudbytte af stor skallesluger i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

Den geografiske fordeling er påvirket af særfredningen i 1986. Før denne blev indført blev der nedlagt en del i Storstrøms Amt. Efter særfredningens indførelse nedlægges langt hovedparten af store skalleslugere i Jylland og her især i Vestjylland og Limfjorden (Fig. 105).

Den tidsmæssige fordeling af nedlagte store skalleslugere viser en stigende andel gennem jagtsæsonen fra 2% i oktober til 31% i sidste halvdel af december for så at falde til knap 20% i januar (Fig. 106). De gamle hanner udgør i gennemsnit 45% af det samlede udbytte, stigende fra 17% i oktober til 62% i sidste halvdel af januar. Andelen af gamle hun-

Figur 105. Geografisk fordeling af stor skallesluger nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 106. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af stor skallesluger nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

ner ligger ret konstant omkring 17%, mens ungfuglenes andel falder fra ca. 80% i oktober til 20% i slutningen af januar. De fleste store skalleslugere nedlægges på morgen- og dagtræk.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt op mod 4.000 store skalleslugere. Udbyttet i Finland og Norge kendes ikke præcist, men vurderes at være af samme størrelsesorden som det svenske.

Jagtens indflydelse på bestanden: Der foreligger ingen undersøgelse af effekten af den indførte særfredning i Danmark (af hensyn til de danske ynglefugle), men der er ikke noget der tyder på, at den har haft en påviselig positiv effekt på den danske ynglebestand. Det vurderes, at fremgangen i den danske ynglebestand mere skyldes forøgelsen af egnede redesteder end særfredningen. Den totale afskydning (10.000-15.000 fugle) er lille i forhold til den samlede bestandsstørrelse, og jagen vurderes ikke at have negativ effekt på den nordvesteuropæiske bestand.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne. Af hensyn til den lille, danske ynglebestand bør arten ud fra et forsigtighedsprincip fortsat være særfredet i landets sydlige amter: Storstrøms, Fyn og Sønderjylland samt de dele af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55°40'N.

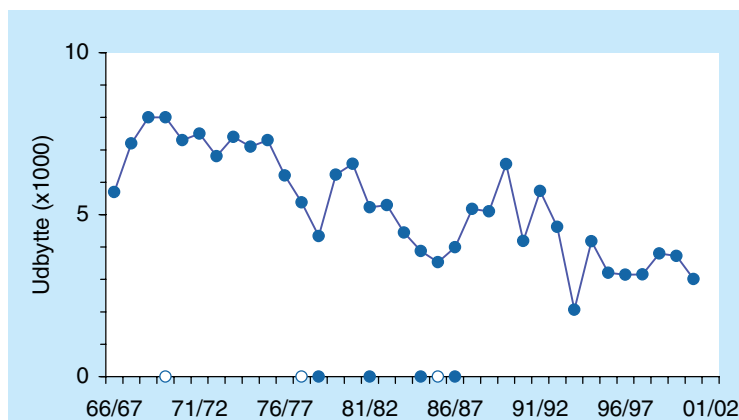
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Toppet skallesluger er en almindelig dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand. Fugle fra Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer på træk og som overvintrende i de danske farvande. Endvidere oversommer og fælder nogle tusinde fugle i bl.a. Limfjorden, det sydfynske Øhav og Smålandsfarvandet.

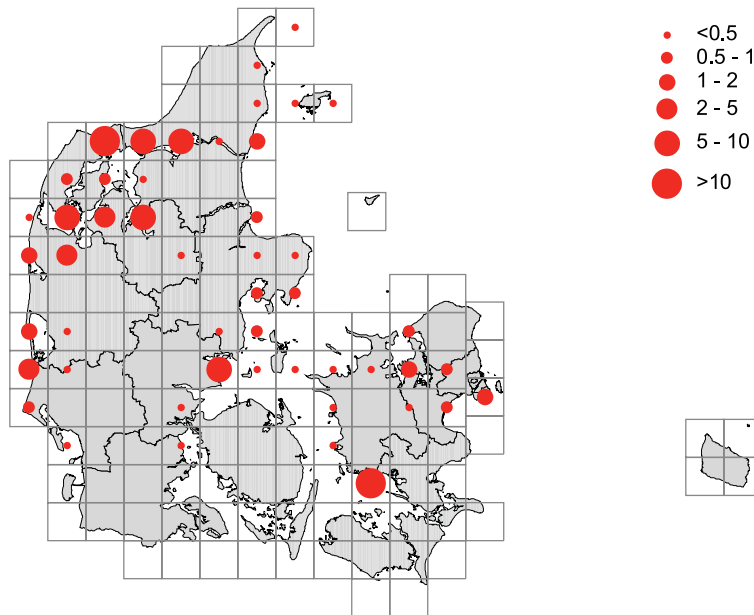
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er på 170.000 fugle og har været stigende gennem 1980'erne og 1990'erne. Der overvintrer 10.000-15.000 toppede skalleslugere i de danske farvande. Den danske ynglebestand var midt i 1990'erne på 2.000-3.000 par; muligvis er ynglebestanden i Danmark i tilbagegang.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober - 31. januar. Siden 1990 har arten været særfredet i Storstrøms, Fyns og Sønderjyllands Amter samt de dele af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55°40'N af hensyn til den danske ynglebestand af stor skallesluger (pga. forvekslingsmulighed). Toppet skallesluger må jages i Finland, Sverige, Norge, Tyskland, Frankrig og Spanien.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var fra slutningen af 1960'erne til midt i 1970'erne ca. 7.000 fugle. Siden er det faldet til gennemsnitligt 4.000 fugle om året i 1990'erne (Fig. 107). Tilbagegangen antages at være forårsaget af ændrede jagttraditioner og indskrænkninger i jagtudøvelsen.

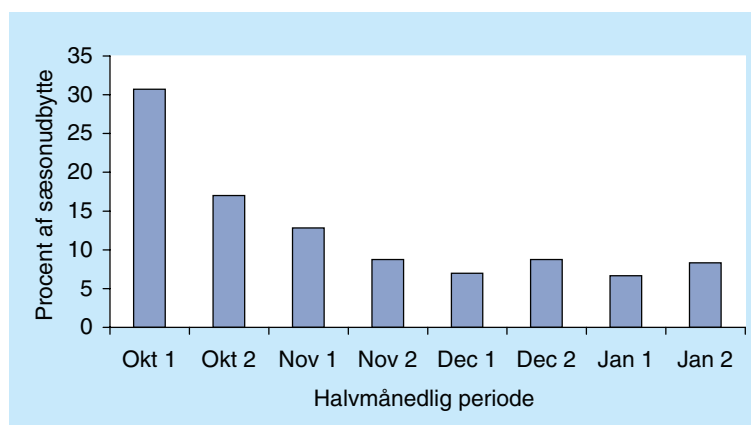
Figur 107. Det årlige jagtudbytte af toppet skallesluger i Danmark, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

Figur 108. Geografisk fordeling af toppet skallesluger nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Den geografiske fordeling er påvirket af særfredningen i 1990. Før denne blev indført blev der nedlagt mange toppede skalleslugere i Storstrøms og Fyns Amter. Endvidere blev der nedlagt mange i Vestsjællands, Ringkøbing, Viborg og Nordjyllands Amter, hvilket fortsat er tilfældet (Fig. 108).

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet viser, at de fleste toppede skalleslugere nedlægges i oktober. Efter midten af november er det halvmånedlige udbytte nogenlunde konstant på 7-10% (Fig. 109). Andelen af gamle hanner i udbyttet stiger fra 20% i oktober til 65% i januar og udgør i gennemsnit 42%. De gamle hunner udgør i gennemsnit 13%, og andelen falder fra 25% i oktober til 8% i januar. Ungfuglenes andel fal-

Figur 109. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af toppet skallesluger nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

der fra 55% i oktober til godt 20% i januar. Hovedparten af de toppede skalleslugere nedlægges på morgentræk.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland nedlægges årligt 15.000 toppede skalleslugere, mens der i Sverige nedlægges mindre end 1.000 fugle. I de øvrige lande, hvor arten har en jagttid, kendes udbyttets størrelse ikke, men formodentlig er det på nogle tusinde fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning (i størrelsesordenen 25.000 fugle) vurderes ikke at have væsentlig negativ effekt på den samlede nordvesteuropæiske bestand.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. januar.

Bemærkninger: Med den nuværende meget begrænsede jagt vil arten kunne have en jagttid på f.eks. to uger i februar uden negative konsekvenser for bestanden, og uden at der vil være sammenfald med forårstræk samt yngle- og fældeperioderne (se evt. afsnit 3.3.2). Ud fra et forsigtighedsprincip kunne jagt i de første uger af februar eventuelt kun tillades på fiskeriterritoriet uden for EF-Fuglebeskyttelsesområderne. Pga. risikoen for forveksling med stor skallesluger bør arten ud fra et forsigtighedsprincip fortsat være særfredet i landets sydlige amter: Storstrøms, Fyn og Sønderjylland samt de dele af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55°40'N.

Hønsfugle

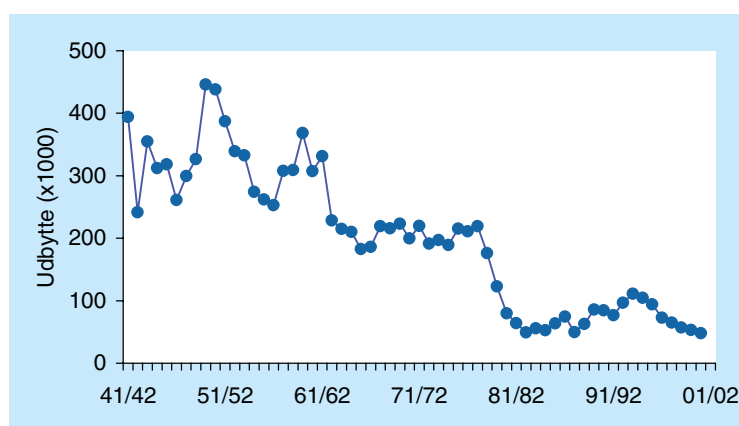
Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Agerhøne er en almindelig dansk ynglestandfugl.

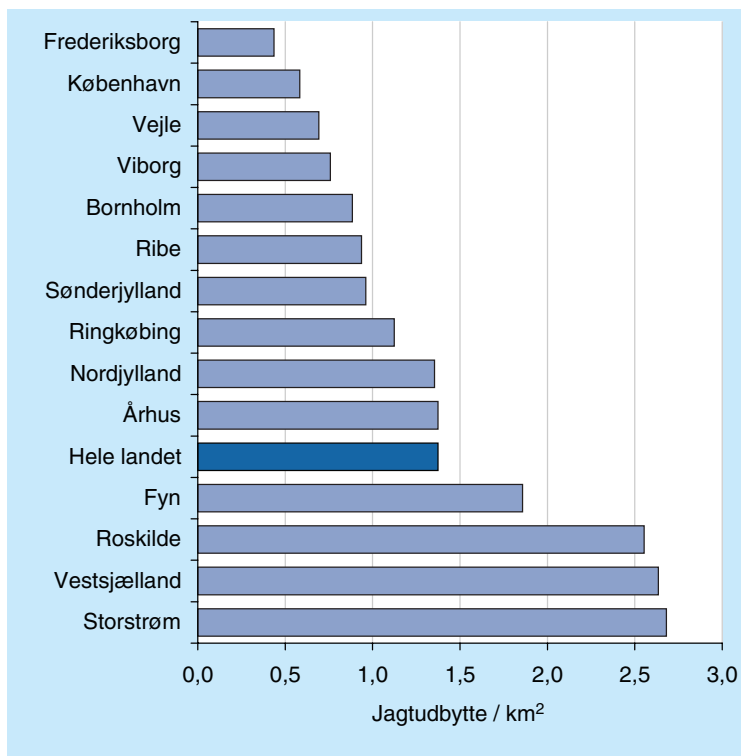
Bestandsudvikling: Agerhøne er gået markant tilbage som ynglefugl i Danmark siden ca. 1960. Tilbagegangen skyldes især ændringer i landbrugsdriften. Den danske ynglebestand blev vurderet til 20.000-30.000 par i slutningen af 1980'erne. Før 1960 var den langt over 100.000 par. En markant tilbagegang fandt tilsyneladende sted i slutningen af 1970'erne. Men over de sidste 20 år har bestanden udvist både frem- og tilbagegang, og derfor er artens bevaringsstatus bedømt 'usikker'.

Nugældende jagttid: I Danmark må agerhønen jages fra 16. september til 30. november.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte var indtil begyndelsen af 1960'erne 300.000-400.000 fugle, hvorefter det i løbet af få år faldt til 200.000 (Fig. 110). Udbyttet lå på dette niveau til slutningen af 1970'erne, hvorefter det igen i løbet af ganske få år faldt yderligere til 50.000 i 1982. Efter udbruddet af ræveskab i Jylland og på Bornholm midt i 1980'erne blev der registreret en fordobling af det samlede udbytte frem til 1993, men i perioden 1994-2000 er udbyttet igen faldet til et niveau omkring 50.000. Udviklingen i udbyttet i Jylland og på Øerne har været meget ensartet, bortset fra perioden med ræveskab. Udbyttet er størst i Roskilde, Vestsjælland, Storstrøms og Fyns Amter, og mindst i Frederiksberg og Københavns Amter (Fig. 111).

Figur 110. Det årlige jagtudbytte af agerhøne i Danmark, 1941/42-2000/01.

Figur 111. Jagtudbytte af agerhøne i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97 – 2000/01).

I 1983 udgjorde udsatte agerhøns 18% af det samlede udbytte. Det formodes, at andelen af udsatte fugle har været stigende eller ligget på nogenlunde samme niveau siden, men der mangler oplysninger om antal, geografisk fordeling og jagtlig udnyttelse af disse fugle, ligesom der mangler viden om udsætningsfuglenes eventuelle effekt på den vilde bestand.

Jagtens indflydelse på bestanden: Med den anslåede bestandsstørrelse og den forholdsvis begrænsede udsætning formodes det, at det årlige udbytte udgør en væsentlig andel af efterårsbestanden. Det er sandsynligt, at jagt-dødeligheden er additiv i nogle områder, og at bestandene her ville vokse sig større, hvis afskydningen blev reduceret i en årrække. Der er imidlertid ingen tvivl om, at også andre faktorer har afgørende betydning for bestandsniveauet, især arealanvendelse, landbrugsdrift og prædation.

Anbefalet jagttid: 16. september - 30. november.

Bemærkninger: Agerhøne vil ofte være presset på sit fødegrundlag i vinterperioden. Der er behov for at få afklaret, om en fredning kan bidrage til at genskabe en større bestand af agerhøne i Danmark. Dette kan eventuelt undersøges gennem én eller flere lokale forsøgsfredninger.

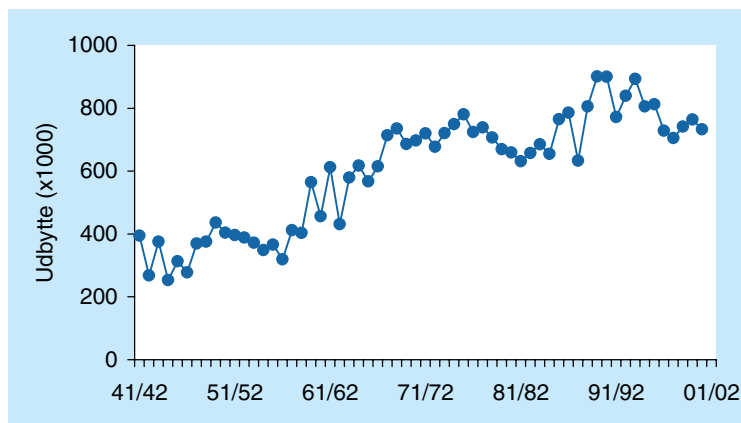
Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Stabil
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Fasan er en almindelig ynglestandfugl i Danmark. På mange godser og mindre ejendomme opdrættes og udsættes fasaner til jagt.

Bestandsudvikling: Fasan er oprindelig indført i Danmark. Første vellykkede udsætning fandt sted i 1840. Siden har den gennem udsætninger bredt sig til hele landet. I midten af 1980'erne vurderedes ynglebestanden til 280.000 par. Bestanden holdes mange steder ved lige eller forsøges fremmet gennem årlige udsætninger af opdrættede fugle. Det er uvist om udsætningen i væsentlig grad bidrager til opretholdelsen af den vilde bestand; undersøgelser tyder på lavere overlevelse blandt udsatte end vilde fasaner.

Nugældende jagttid: I Danmark må fasanhane jages 1. oktober til 15. januar, og fasanhøne fra 16. oktober til 31. december.

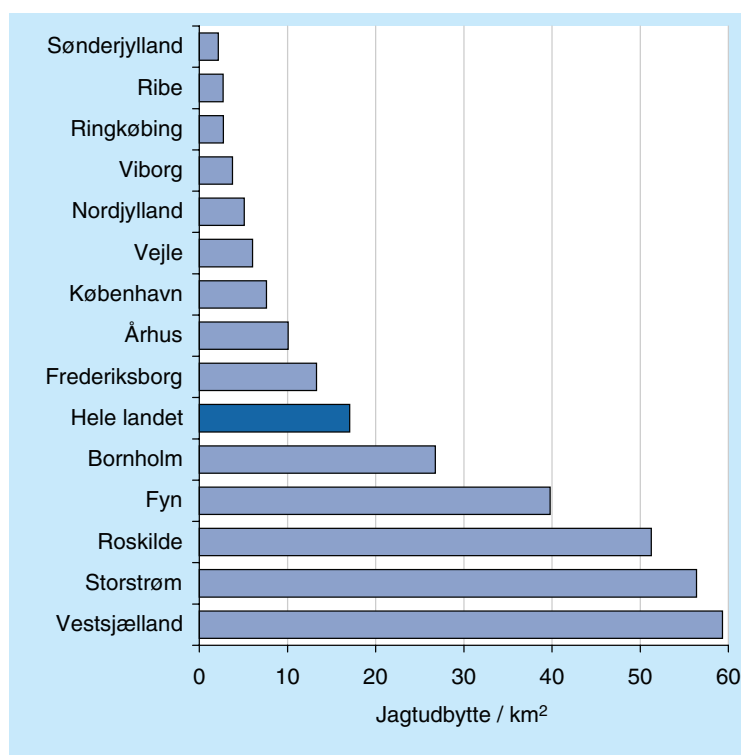
Jagtudbytte: Udbyttet af fasan lå indtil 1958 på et niveau omkring 300.000-400.000 fugle. Derefter steg det i løbet af de følgende 10 år til ca. 700.000, hvor det lå indtil midten af 1980'erne. Frem til 1990 steg udbyttet yderligere til omkring 900.000, men i de seneste 5 år har det ligget på godt 700.000 (Fig. 112). Udbyttetigningen gennem perioden er dels begrundet i en voksende vildtlevende bestand, dels udsætning af opdrættede fasaner. Det vurderes, at mellem en tredjedel og halvdelen af udbyttet hidrører fra udsatte fugle. Rævebekæmpelse i forbindelse med udbrud af rabies (hundegalskab) i Sønderjylland og dele af Ribe Amt i perioden 1964-1974 medførte en betydelig stigning i fasanudbyttet i samme periode. Ræveskabens indtog i Jylland midt i 1980'erne med-

Figur 112. Det årlige jagtudbytte af fasan i Danmark, 1941/42-2000/01.

førte et kraftigt fald i rævebestanden og en mærkbar stigning i fasanudbyttet. På Bornholm, hvor der ikke sættes fasaner ud, steg udbyttet også markant efter rævens forsvinden, men selv om der stadig kun er få eller ingen ræve tilbage på øen og heller ikke andre naturligt forekommende rovpattedyr, så er fasanudbyttet faldet til samme niveau som før stigningen. Det vides ikke, om den del af dødeligheden, der skyldes jagt, er additiv eller kompensatorisk ligesom det ikke vides, om de udsatte fugle har nogen effekt på den vilde bestand.

Det gennemsnitlige udbytte pr. km² er ca. ni gange så højt på Øerne som i Jylland. Udbyttet er størst i Vestsjælland, Storstrøms og Roskilde Amt, mindst i Ringkøbing, Ribe og Sønderjyllands Amt (Fig. 113).

Figur 113. Jagtudbytte af fasan i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Jagtens indflydelse på bestanden: Da fasan er en indført art og jagten langt overvejende baseres på udsatte fugle, er jagtens bæredygtighed ikke vurderet i forhold til bestandens udvikling. Umiddelbart synes den dog ikke at være i tilbagegang.

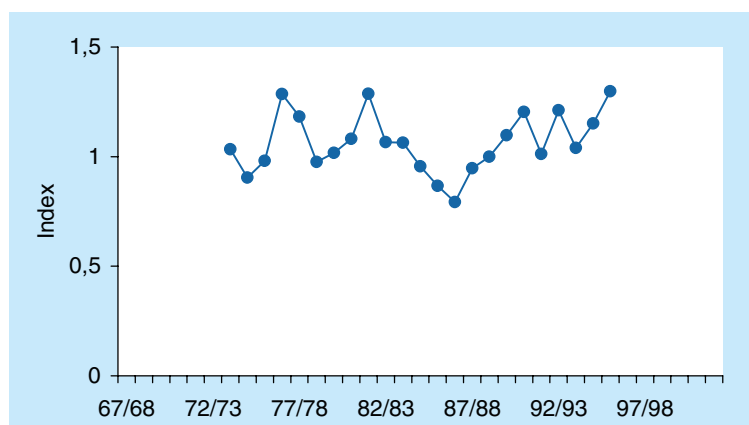
Anbefalet jagttid: Fasanhane: 1. oktober - 15. januar. Fasanhøne: 16. oktober - 31. december.

Vandhøns

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Blishøne er en almindelig ynglefugl i Danmark. De danske fugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand. Et stort antal fugle fra Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer som træk- og vintergæster. Den danske ynglebestand var midt i 1990'erne på omkring 20.000 par.

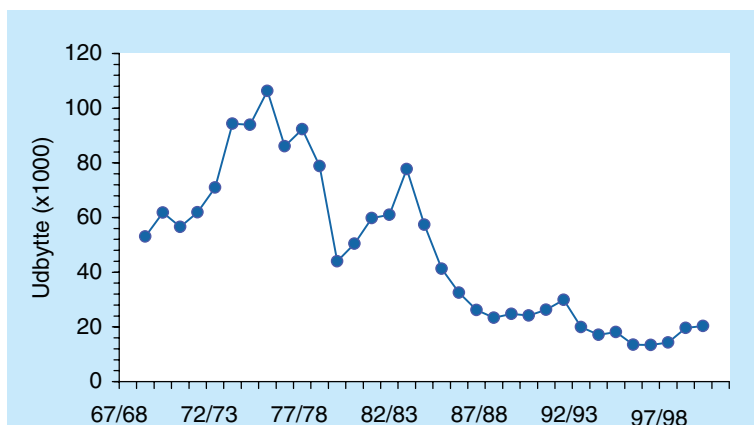
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er vurderet til 1,75 millioner fugle; den har været stabil eller svagt stigende de sidste 25 år (Fig. 114). Antallet af overvintrende blishøns i de danske farvande har været relativt stabilt siden 1970, men med stor årlige udsving. I milde vintre er der registreret op til 200.000 blishøns i danske farvande og i hårde vintre mindre end 100.000.

Figur 114. Udviklingen i den nordvesteuropæiske overvintrende bestand af blyshøne 1973/74-1995/96 (data fra Wetlands International's midvintertællinger).

Nugældende jagttid: I Danmark må blyshønen jages 1. september - 31. januar. Den må endvidere jages i de fleste øvrige europæiske lande, dog ikke i Norge, Sverige, Holland, Luxembourg og Irland.

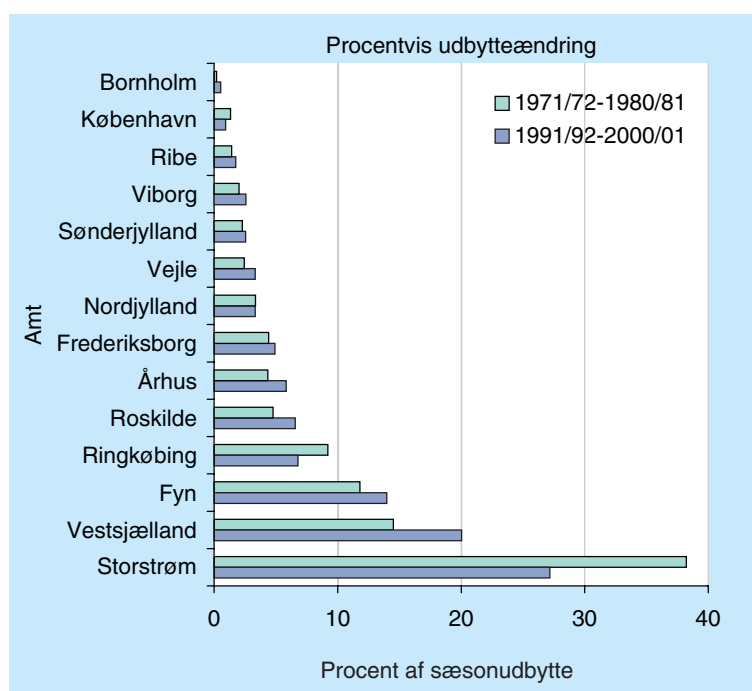
Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af blyshøne, der har været opgjort siden 1968, steg fra 60.000 til 90.000-100.000 fugle i midten af 1970'erne (Fig. 115). Stigningen afspejler ikke afskydningen, men skyldes overvejende nyoprettelse af en blyshøne-rubrik i vildtudbytteskemaet i 1968, hvilket ikke alle jægere var opmærksomme på med det samme. Blyshønen er udsat for en stor dødelighed i isvintre, hvorfor bestanden og dermed også udbyttet efter sådanne vintre er mindre end i de foregående år. Det var bl.a. tilfældet efter isvinteren 1978/79. Nedgangen efter midten af 1980'erne kan formentlig delvis tilskrives forbud mod motorbådsjagt i en række fjorde og vige fra december 1987.

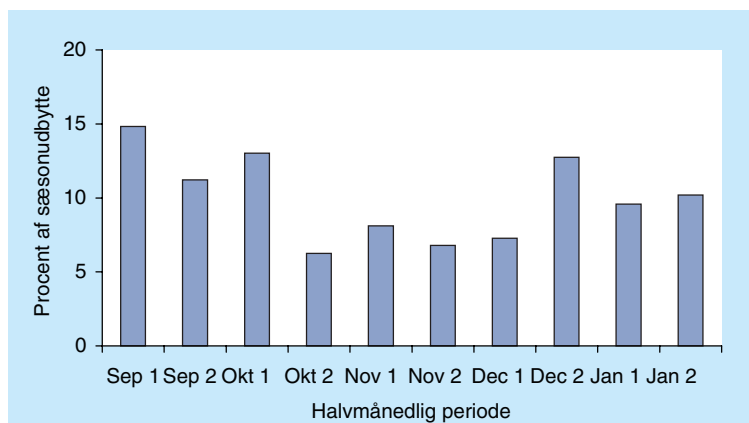
Figur 115. Det årlige jagtudbytte af blishøne i Danmark, 1968/69-2000/01.

Over 60% af blishønsene nedlægges i Storstrøms, Vestsjællands og Fyns Amter (Fig. 116). Den største procentvise ændring i udbyttet fra 1970erne til 1990erne er registreret i Storstrøms Amt (Fig. 116), hvilket skyldes, at i denne egn af landet var fællesjagter på blishøns fra motorbåde i fjerne meget udbredt indtil begrænsningen i motorbådsjagten. Antalsmæssigt er udbyttet i samme amt faldet fra 30.000 til 5.000 fugle.

Blishønsene nedlægges nogenlunde jævnt gennem jagtsæsonen (Fig. 117). En fjerdedel af blishønsene nedlægges på morgentræk, en fjerdedel fra motorbåd/pram, en fjerdedel ved fælles drivjagter og en fjerdedel på anden vis.

Figur 116. Jagtudbytte af blishøne i amter (gennemsnit for sæsonerne 1971/72-1980/81 og 1991/92-2000/01).

Figur 117. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af blyshøne nedlagt i jagtsæsonerne 1986/87-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Jagtudbytte i andre lande: I Vesteuropa nedlægges årligt mindst 200.000 blyshøns.

Jagten indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning er forholdsvis begrænset i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten vurderes ikke at have negativ effekt på bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Blyshøne er ofte presset på sit fødegrundlag i vinterperioden og er udsat for ekstra høj dødelighed i isvintre. Dette vil fortsat kunne tilgodeses ved jagtstop i isvintre.

Vadefugle

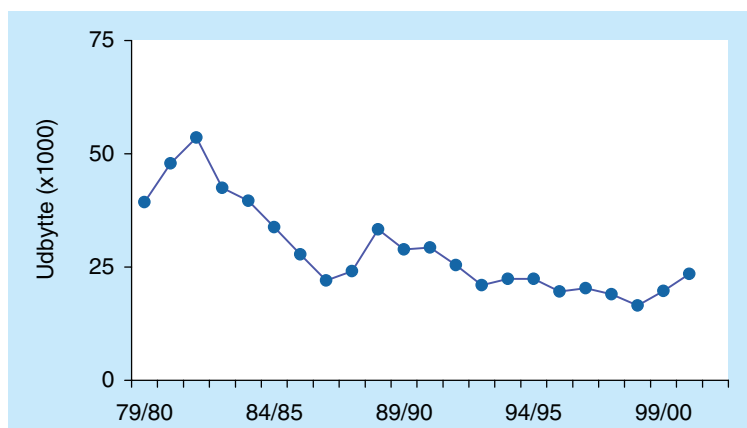
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Ukendt
Ynglebestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	Ugunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Sandsynligvis bæredygtig

Forekomst: Dobbeltbekkasin er en almindelig ynglefugl i Danmark. Fugle fra Skandinavien, Baltikum og Rusland passerer Danmark i store antal på træk i marts-maj og juli-oktober. Arten overvintrer fåtalligt i Danmark.

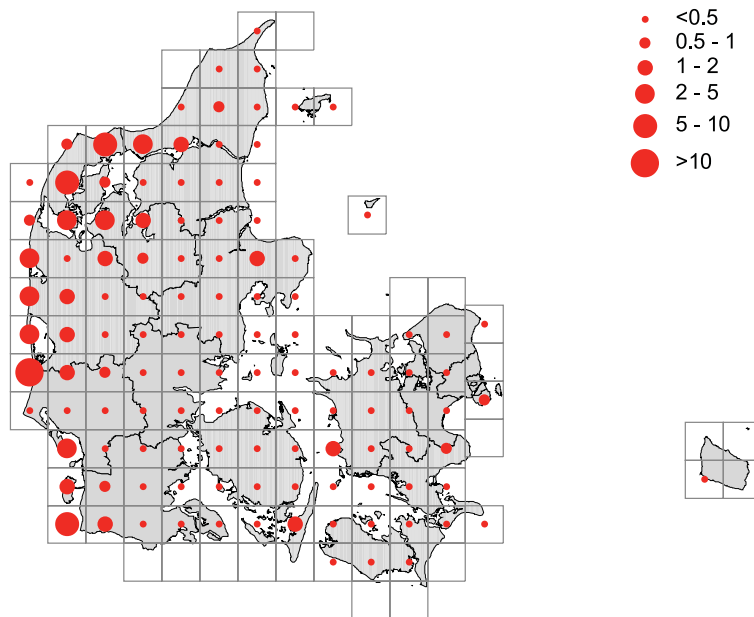
Bestandsudvikling: Den europæiske bestand har været i tilbagegang i det sidste århundrede på grund af afvanding og opdyrkning eller skovtilplantning af egnede yngle-, raste- og overvintringslokaliteter. Også i Danmark er ynglebestanden gennem 1900-tallet gået kraftigt tilbage. Omkring 1980 blev antallet af ynglepar vurderet til 3.000-4.000 og midt i 1990'erne til 2.500-3.000 par. Tilbagegangen er især sket på indlandslokaliteter som våde enge, småmoser og langs vandløb. Der foreligger ingen præcis opgørelse af den samlede europæiske bestand, men det skønnes, at flyway-bestanden tæller 2,4-3,9 millioner fugle. Det er imidlertid vanskeligt at opgøre størrelsen af bestanden og følge ændringerne i bestandens udvikling.

Nugældende jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december. Dobbeltbekkasinen må jages i de fleste europæiske lande, dog ikke i Finland, Sverige, Tyskland, Holland og Luxembourg.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet af bekkasiner var i midten af 1940'erne 40.000-50.000 fugle og steg til 70.000-80.000 sidst i 1960'erne og første halvdel af 1970'erne. Derefter begyndte det at falde til et niveau på 25.000-30.000 fugle midt i 1980'erne og her har det ligget siden (Fig. 118). Dobbeltbekkasin udgør 91% af det samlede bekkasinudbytte. Udbyttenedgangen skyldes sandsynligvis en kombination af den generelle tilbagegang i bestanden og at jagttidens start fra 1983 blev udskudt til 1. sep-

Figur 118. Det årlige jagtudbytte af dobbeltbekkasin i Danmark, 1979/80-2000/01.

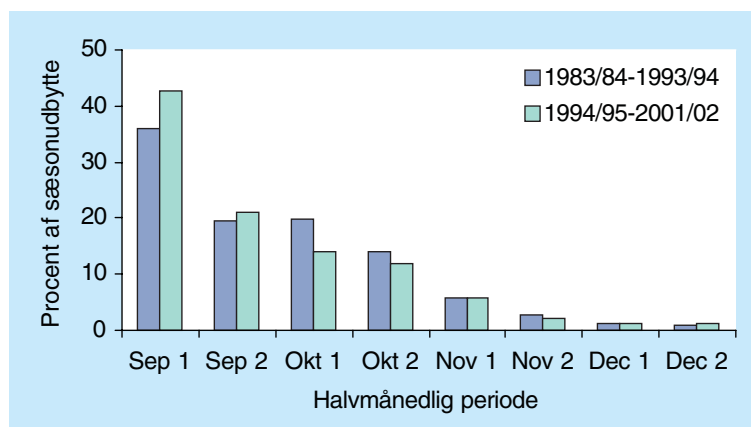

Figur 119. Geografisk fordeling af dobbeltbekkasin nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

tember. Der har været en udbyttenedgang for landet som helhed på 66% fra 1970erne til 1990erne. Størst har tilbagegangen været på Øerne, hvor der i Vestsjællands og Storstrøms Amter har været et fald på 82%. I de jyske amter har tilbagegangen været 60-65%.

Dobbeltbekkasinerne bliver især nedlagt omkring de centrale og vestlige dele af Limfjorden, ved de vestjyske fjorde og Vadehavet (Fig. 119).

Den tidsmæssige fordeling af jagtudbyttet viser, at efterårstrækket er i gang ved jagtens begyndelse, og 60% af udbyttet nedlægges i september. Efter midten af november nedlægges kun få dobbeltbekkasinere (Fig. 120). Halvdelen af bekkasinerne nedlægges ved at jæger og hund fin-

Figur 120. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af dobbeltbekkasin nedlagt i jagtsæsonerne 1983/84-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

der og letter fuglene; den anden halvdel nedlægges på trækjagt, hovedsageligt om morgenen.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede udbytte i Europa er ukendt, men har været faldende de seneste årtier. Således er udbyttet i Frankrig faldet fra 650.000 fugle først i 1980'erne til mindre end 300.000 sidst i 1990'erne. Endvidere er arten inden for de seneste år blevet fredet i bl.a. Holland og Sverige.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning i Europa andrager muligvis op mod en halv million fugle. Jagtens effekt på ynglebestanden vurderes til at være forholdsvis beskeden, idet tilbagegangen sandsynligvis i højere grad skyldes en forringelse af ynglestederne (se diskussion afsnit 2.3.2 på side 20). Udbyttet i Danmark bidrager med under 10% til den samlede afskydning i Europa. Der er behov for en nærmere undersøgelse af jagtens mulige effekter på bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december.

Bemærkninger: Selv om bestanden har været faldende de sidste årtier, vurderes det, at bestanden grundet dens størrelse kan tåle en videreførelse af den nugældende jagttid.

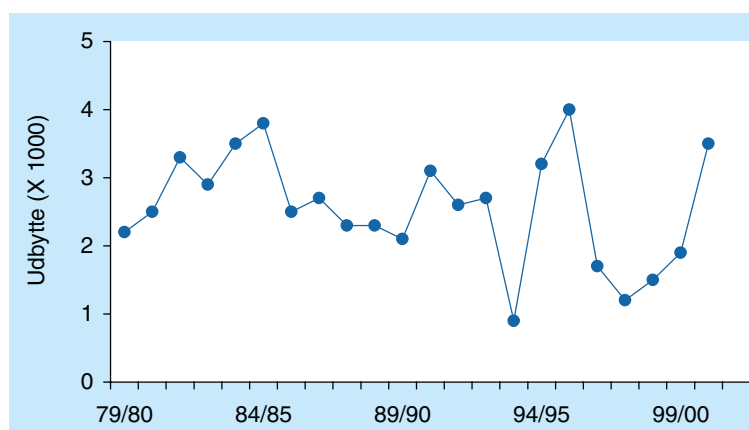
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Ukendt
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte	Stabilt-faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Enkeltbekkasiner fra yngleområder i Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer ret almindeligt på træk i marts-april og september-december; et mindre antal forekommer som overvintrende.

Bestandsudvikling: Størrelsen af den totale bestand er anslået til 500.000 par, men der hersker stor usikkerhed om dette antal. I Skandinavien yngler mere end 30.000 par. Den totale bestand vurderes til at være stabil i nogle opgørelser og i andre til at være i tilbagegang.

Nugældende jagttid: I Danmark må arten jages 1. september - 31. december. Arten må endvidere jages i Frankrig, Irland, Nordirland, Spanien og Portugal.

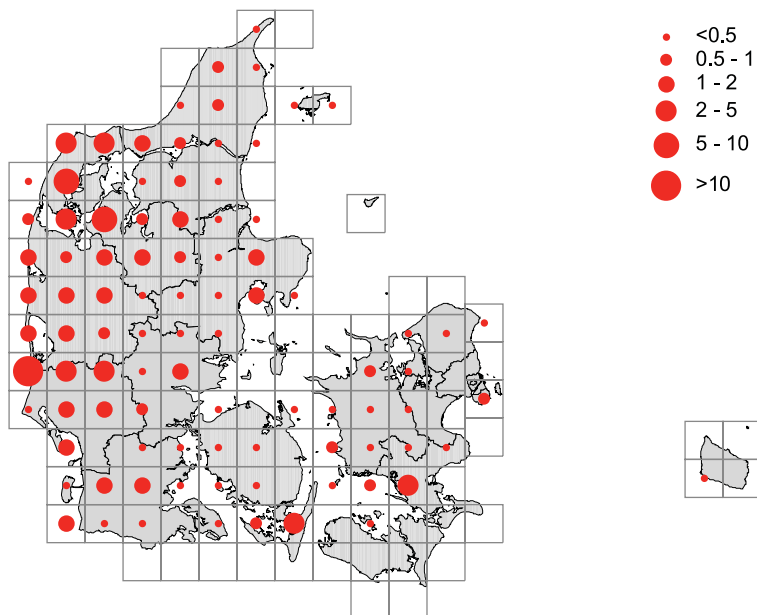
Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af enkeltbekkasin er i vildtudbyttestatistikken slået sammen med udbyttet af dobbeltbekkasin. Vingundersøgelserne har vist, at udbyttet af enkeltbekkasin udgør i gennemsnit knap 9% af det samlede bekkasinudbytte, svarende til 2.500 fugle og varierende fra 1.000 til 4.000 (Fig. 121).

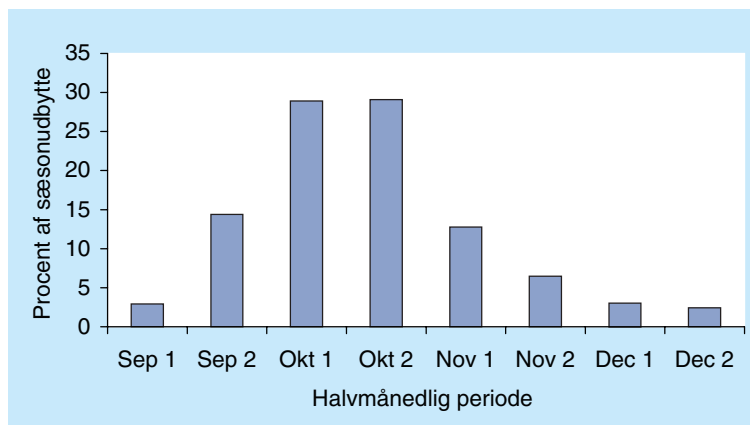
Figur 121. Det årlige jagtudbytte af enkeltbekkasin i Danmark, 1979/80-2000/01.

Enkeltbekkasiner nedlægges i højere grad end dobbeltbekkasiner inde i landet, men hovedområderne er som for dobbeltbekkasinen de centrale og vestlige dele af Limfjorden og de vestjyske fjordområder (Fig. 122).

Enkeltbekkasinens hovedtræk om efteråret finder sted i oktober, hvorfor kun få nedlægges i september, og 60% af udbyttet stammer fra oktober. Efter udgangen af november nedlægges kun få enkeltbekkasiner (Fig. 123).

Figur 122. Geografisk fordeling af enkeltbekkasin nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 123. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af enkeltbekkasin nedlagt i jagtsæsonerne 1983/84-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Jagtudbytte i andre lande: I Frankrig nedlægges der årligt 50.000 enkeltbekkasiner. Udbyttets størrelse i de øvrige lande kendes ikke.

Jagtens indflydelse på bestanden: På grund af ufuldstændig viden om bestanden er det ikke muligt at vurdere jagtens indflydelse på bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. december.

Bemærkninger: En totalfredning kunne overvejes, men selv da vil arten på grund af forvekslingsmuligheder med dobbeltbekkasin blive nedlagt i nogen udstrækning.

Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

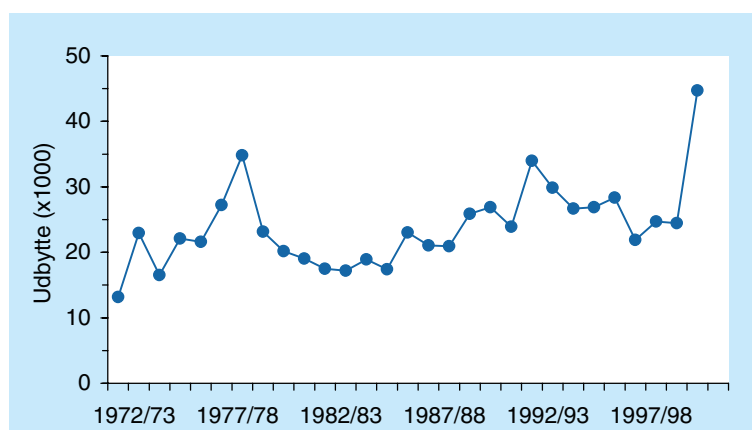
Forekomst: Skovsneppe er en almindelig dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den europæiske bestand, som yngler fra de Britiske Øer i vest gennem Nord- og Mellemeuropa til langt ind i Rusland i øst. Store antal fra de skandinaviske, baltiske og nordvestrussiske bestande passerer Danmark på forårs- (marts-april) og efterårstræk (oktober-december) på vej mellem ynglepladserne og vinterkvartererne i Vest- og Sydvesteuropa. Skovsnuppen overvintrer i vekslende antal i Danmark, afhængig af vinterens strengthed.

Bestandsudvikling: Der foreligger ikke eksakte opgørelser over den europæiske bestands størrelse og udvikling, men den vurderes at være på mere end 2 millioner par og stabil. Den danske ynglebestand har været tiltagende i det meste af dette århundrede. I 1940erne blev den opgjort til 100-200 par. Sidst i 1980erne var der 1.500-2.000 par og i begyndelsen af 2000-tallet mindst 2.000 par.

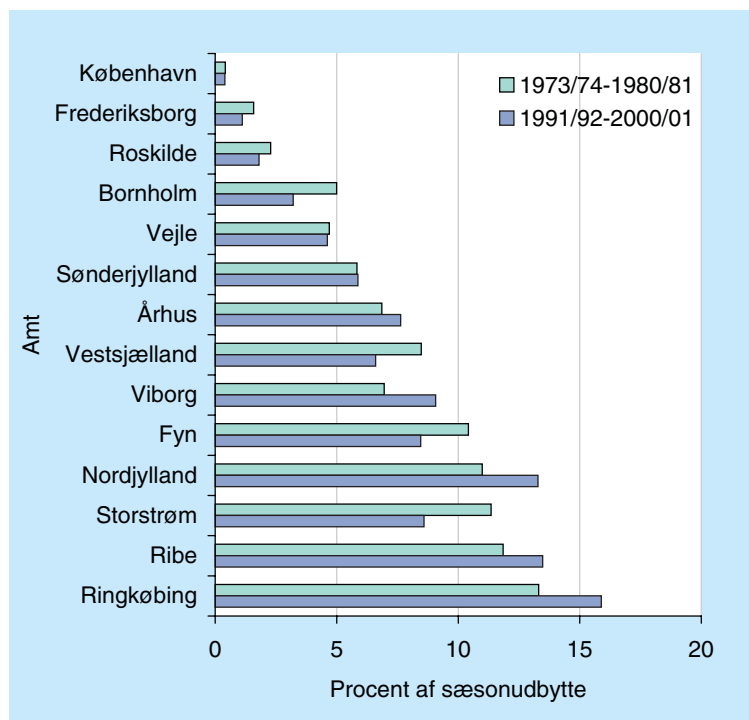
Nugældende jagttid: I Danmark må skovsnuppen jages 1. oktober - 31. december. Skovsnuppen må endvidere jages i hele sit europæiske udbredelsesområde undtagen Holland. I nogle lande er forårs- (sommer)jagt tilladt på trækkende fugle, men udelukkende på hanner.

Jagtudbytte i Danmark: I perioden 1973-2000 var det gennemsnitlige årlige udbytte godt 24.000 skovsnipper. Der har været en stigende tendens i de seneste 15-20 år (Fig. 124).

Skovsneppe nedlægges over hele landet, men især i Jylland. Den amtsvise fordeling af udbyttet viser, at der nedlægges flest i Ringkøbing, Ribe og Nordjyllands Amter (Fig. 125). Udbyttets geografiske for-

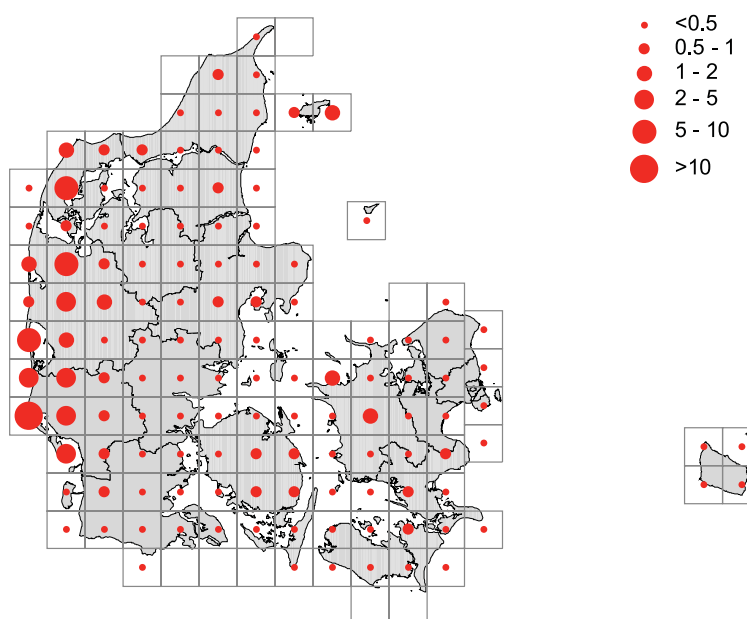

Figur 124. Det årlige jagtudbytte af skovsneppe i Danmark, 1972/73-2000/01.

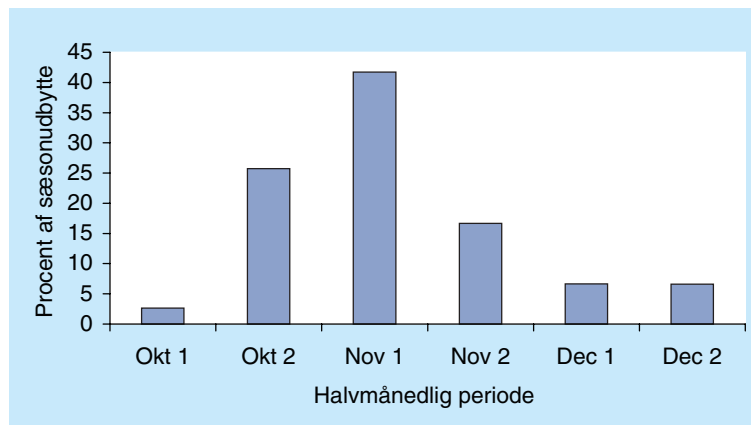

Figur 125. Jagtudbytte af skovsneppe i amter (gennemsnit for sæsonerne 1973/74-1980/81 og 1991/92-2000/01).

deling er de sidste 30 år rykket mod vest: i 1970erne blev 60% af skovsnepperne nedlagt i Jylland mod 70% i 1990erne. En mere detaljeret opdeling af udbyttet viser, at skovsnepperne især nedlægges i de mere

Figur 126. Geografisk fordeling af skovsneppe nedlagt i Danmark baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver de gennemsnitlige procentvise andele, der er nedlagt pr. kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 127. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af skovsneppe nedlagt i jagtsæsonerne 1985/86-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

kystnære egne af Vestjylland (Fig 126), idet det er her de store sneppefald forekommer.

Jagtudbyttets tidsmæssige fordeling og størrelse afhænger især af vejrforholdene, idet disse har afgørende betydning for såvel træktidspunktet som sneppernes opholdstid i Danmark. Trækket og jagtudbyttet kulminerer normalt mellem 20. oktober og 10. november (Fig. 127). I milde efterår og vintre kan der være mange fugle frem til nytår. Omkring en fjerdedel af skovsnepperne nedlægges for stående hund, mens de øvrige tre fjerdedele nedlægges mere tilfældigt på klapjagter samt i forbindelse med skov- og fasanjagt.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede europæiske udbytte blev sidst i 1970'erne anslået til 3,7 millioner fugle. Der foreligger ikke oplysninger, der tyder på, at udbyttet er faldet nævneværdigt.

Jagtens indflydelse på bestanden: Til trods for et stort udbytte i Europa synes jagten ikke at have haft en begrænsende effekt på den samlede europæiske bestand.

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. december.

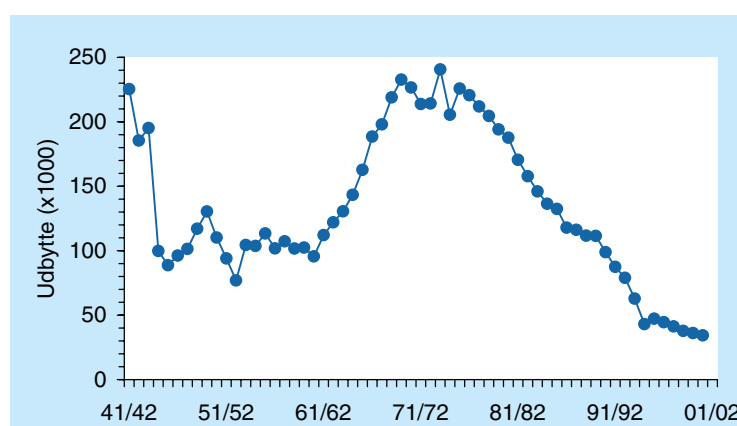
Bemærkninger: Antallet af overvintrende skovsnepper i Danmark er begrænset, og fuglene forlader landet i kuldeperioder. En udvidelse af jagttiden til 15. januar vil formentlig kunne finde sted uden bestandsmæssige konsekvenser.

Måger

Jagtudbyttet af måger i Danmark

I den danske vildtudbyttestatistik er måger slået sammen i én gruppe. Før DMU Kalø begyndte indsamling af mågevinger i 1985 var kendskabet til udbyttets størrelse af de enkelte arter ukendt.

Det samlede mågeudbytte var indtil først i 1960'erne ca. 100.000 fugle om året, hvorefter det i løbet af få år steg til over 200.000. Her lå det indtil midt i 1970'erne, hvorefter det gradvist er faldet og nåede i slutningen af 1990'erne ned på ca. 35.000 fugle (Fig. 128). Udviklingen i udbyttet hænger bl.a. sammen med anlæg af åbne lossepladser og deres senere lukning, indskrænkninger i jagttidens længde samt fra 1994 totalfredning af hættemåge og stormmåge.

Figur 128. Det årlige jagtudbytte af måger i Danmark, 1941/42-2000/01.

Vingeundersøgelserne viste, at indtil 1994 udgjorde sølvmåge 40% af udbyttet, storm- og hættemåge hver 25%, svartbag 10% og sildemåge under 1%. Totalfredningen af storm- og hættemåge fra 1994 medførte et fald i mågeudbyttet på en tredjedel. Efter 1994 har sølvmåge i gennemsnit udgjort knap 80% af mågeudbyttet, svartbag 20% og sildemåge under 1%.

Hovedparten af mågerne nedlægges i forbindelse med jagt på andre arter. Op mod halvdelen nedlægges på træk, især morgentræk, en tredjedel fra motorbåd og resten på anden vis, f.eks. ved minkfarme og lossepladser. Tidligere blev en betragtelig del nedlagt ved lossepladser.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestande	
Nordsø-sildemåge (Kattegat)	Stigende
Baltisk sildemåge (Sydøst-Danmark)	Faldende
Britisk sildemåge (Vestjylland)	Stigende
Bevaringsstatus	
Nordsø-sildemåge (Kattegat)	Gunstig
Baltisk sildemåge (Sydøst-Danmark)	Ugunstig-aftagende
Britisk sildemåge (Vestjylland)	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	
Nordsø-sildemåge (Kattegat)	Bæredygtig
Baltisk sildemåge (Sydøst-Danmark)	Ikke bæredygtig
Britisk sildemåge (Vestjylland)	Bæredygtig

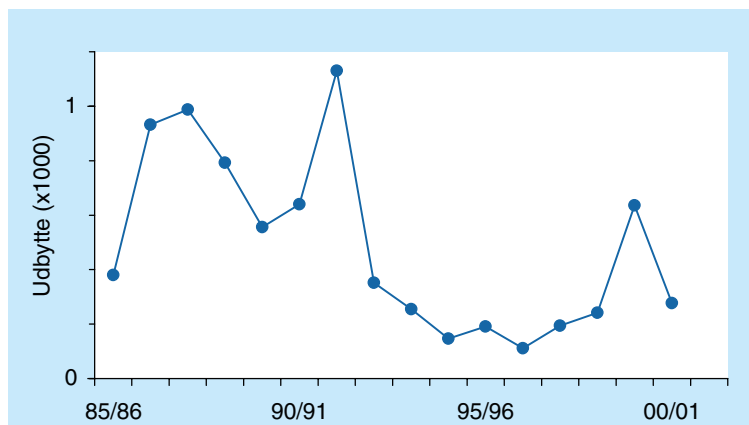
Forekomst: Sildemåge er en ret almindelig kolonirugende ynglefugl i Danmark. Fugle fra Østersøegnene, Vestsverige og Sydnorge forekommer på træk og som sommergæster i de danske farvande. Sildemågen trækker i august-september til Afrika og kun ganske få fugle optræder i de danske farvande om vinteren. Underarterne har meget forskellige trækforhold: Baltisk sildemåge trækker overvejende til Østafrika, mens de to andre underarter trækker til Sydvest-Europa og Vestafrika.

Bestandsudvikling: Sildemåge forekommer i tre underarter i Danmark. Den 'baltiske sildemåge' har været i kraftig tilbagegang i hele dens udbredelsesområde og yngler med omkring 10 par på Bornholm/Ertholmene og 5 par på Saltholm. Den samlede bestand af baltisk sildemåge var sidst i 1990'erne nået ned under 15.000 par. 'Nordsø-sildemåge' yngler med mere end 4.000 par i Danmark, især i Kattegat-området, og er formentlig stadig i fremgang. Et mindre antal af den 'britiske sildemåge' yngler i Vestjylland. Sidst i 1990'erne talte bestanden af britisk sildemåge og Nordsø-sildemåge tilsammen en halv million fugle, og disse underarters bestande er i fremgang.

Nugældende jagttid: I Danmark må sildemågen jages 1. september - 31. januar. Sildemåge må endvidere jages i Tyskland, Storbritannien og Irland. I Storbritannien betragtes sildemågen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af sildemåge har siden 1994 været mindre end 500 om året (Fig. 129). Næsten alle fugle nedlægges i september og næsten alle er ungfugle. Det meget lille udbytte skyldes dels artens fåtallighed, dels at den trækker tidligt ud af landet om efteråret.

Jagtens indflydelse på bestanden: Afskydningen af underarten Nordsø-sildemåge er beskeden i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten vurderes ikke at have effekt på denne bestand. Men det er sandsynligt at nedlæggelse af baltisk sildemåge bidrager til den hastige tilbagegang i denne underarts bestand.

Figur 129. Det årlige jagtudbytte af sildemåge i Danmark, 1985/86-2000/01.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Ynglebestanden af 'Nordsø-sildemåge' i Kattegatområdet er i fremgang og kan tåle videreførelse af den nugældende jagttid. I forbindelse med hensyntagen til tilbagegangen i bestanden af de baltiske sildemåger bør det overvejes at give arten en særfredning i Storstrøms og Bornholms Amter i september.

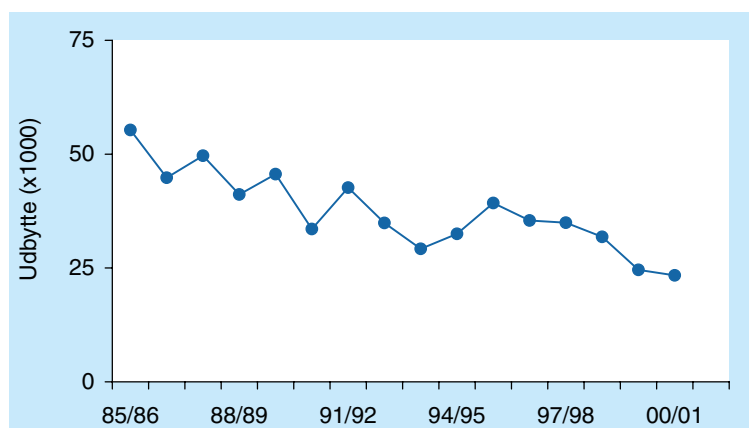
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stigende
Ynglebestand i Danmark	Stabil-faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Sølvmåge er en almindelig kolonirugende ynglefugl i Danmark og almindelig som træk- og vintergæst fra Skandinavien, Nordrusland og Baltikum. Store antal af yngre, ikke-ynglende sølvmåger forekommer langs de danske kyster om sommeren.

Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand er opgjort til ca. 55.000-58.000 par midt i 1990'erne. Bestanden voksede fra 17.000 par i 1920'erne til over 62.000 par i perioden 1960-1970 primært forårsaget af anlæg af store, åbne lossepladser. Bekæmpelse har i visse kolonier (Saltholm og Ertholmene ved Christiansø) været foretaget af hensyn til flysikkerhed og til den øvrige fauna. Efter disse bekæmpelseskampagner og lukning af de åbne lossepladser er bestanden gået lidt tilbage. Den nordvest-europæiske bestand er i fremgang og vurderet til 2-2,5 millioner fugle.

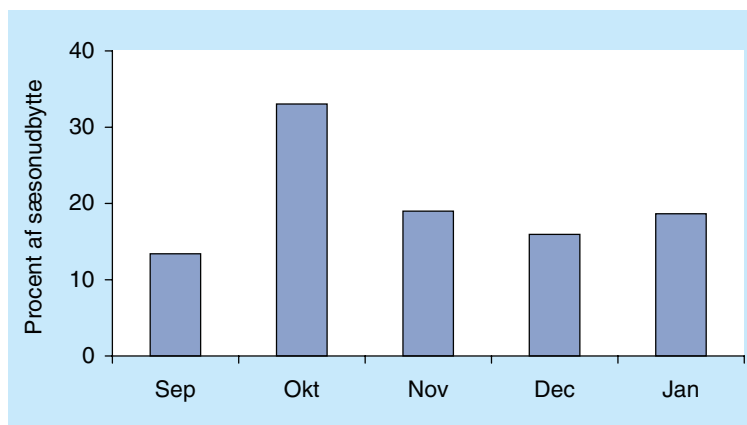
Nugældende jagttid: I Danmark må sølvmåge jages 1. september - 31. januar og må reguleres året rundt ved havbrug. Sølvmåge må endvidere jages i Norge, Sverige, Tyskland, Storbritannien og Irland. I Storbritannien betragtes sølvmågen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af sølvmåge er i perioden 1985-2000 faldet fra 54.000 til 23.000 (Fig. 130).

Figur 130. Det årlige jagtudbytte af sølvmåge i Danmark, 1985/86-2000/01.

Sølvmågen nedlægges især langs kysterne i de indre danske farvande. De fleste bliver nedlagt i oktober (Fig. 131). Næsten halvdelen nedlægges på træk, især om morgenen, en tredjedel fra motorbåd og 10% ved lossepladser, minkfarme og lignende.

Figur 131. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af sølvmåge nedlagt i jagtsæsonerne 1985/86-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt 15.000-20.000 sølvmåger og et tilsvarende antal i Norge. Jagtudbyttet i andre lande er ukendt.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning er lille i forhold til bestandsstørrelsen. Det vurderes, at den danske ynglebestands størrelse i højere grad er begrænset af fødeudbuddet end af afskydningen.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Da den vesteuropæiske bestand er stor, er der ud fra en bestandsmæssig synsvinkel ikke grund til at ændre den nugældende jagttid.

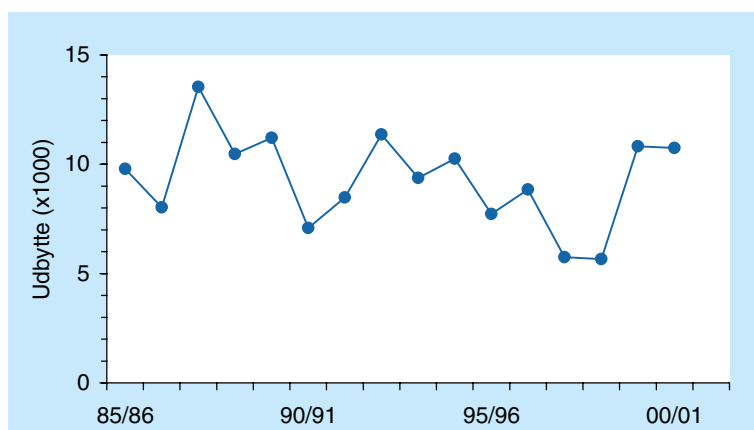
Bestands- og jagtforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Svartbag er en fåtallig kolonirugende ynglefugl i Danmark, som tilhører den østatlantiske bestand. Fugle fra Skandinavien og Nordrusland forekommer almindeligt som træk- og vintergæster i de danske farvande.

Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand er af forholdsvis ny dato, idet det første ynglefund er fra 1930. Siden er antallet vokset til 1.500-1.600 par midt i 1990'erne. Hovedparten af ynglebestanden forekommer på øer og småholme i de indre danske farvande. Den østatlantiske bestand, der er vurderet til op mod en halv million fugle, er stabil.

Nugældende jagttid: I Danmark må svartbag jages 1. september - 31. januar. Svartbag må endvidere jages i Norge, Sverige, Tyskland, Storbritannien og Irland. I Storbritannien betragtes svartbagen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Det danske jagtudbytte af svartbag har siden 1985 ligget stabilt på omkring 10.000 fugle (Fig. 132).

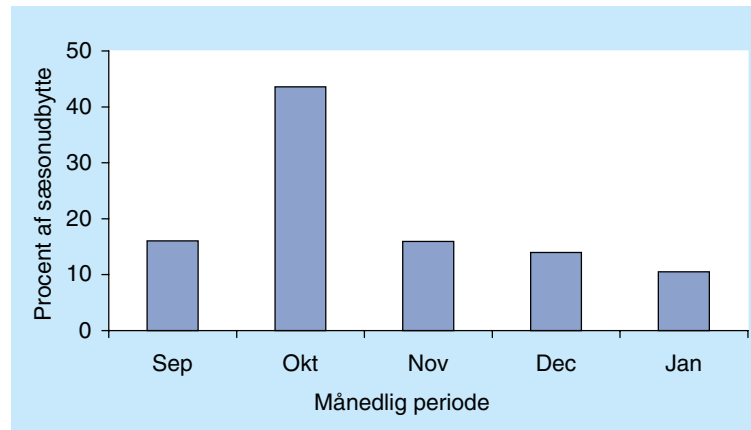

Figur 132. Det årlige jagtudbytte af svartbag i Danmark, 1985/86-2000/01.

Svartbagene nedlægges spredt over hele landet, og de fleste nedlægges i oktober (Fig. 133).

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt op til 4.000 svartbage og det samme er formodentlig tilfældet i Norge. Der er ingen tegn på, at jagten har en begrænsende effekt på bestanden.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning er lille i

Figur 133. Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af svartbag nedlagt i jagtsæsonerne 1985/86-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

forhold til bestandsstørrelsen, og jagten vurderes ikke at have en begrænsende effekt på bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Da den vesteuropæiske bestand er stor, er der ud fra en bestandsmæssig synsvinkel ikke grund til at ændre den nugældende jagttid.

Duer

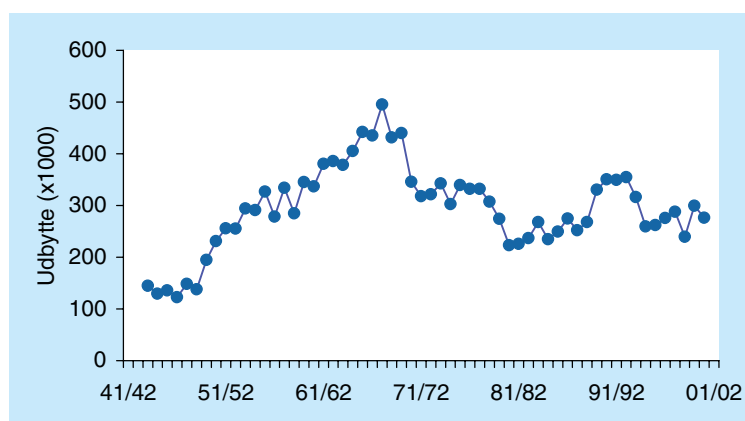
Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Skandinavien	Stabil-stigende
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Ringduen er en almindelig ynglefugl i Danmark. Omkring halvdelen af de danske ringduer er trækfugle, der overvintrer i Vest- og Sydeuropa. Ringduer fra Skandinavien forekommer talrigt som træk- og vintergæster i Danmark.

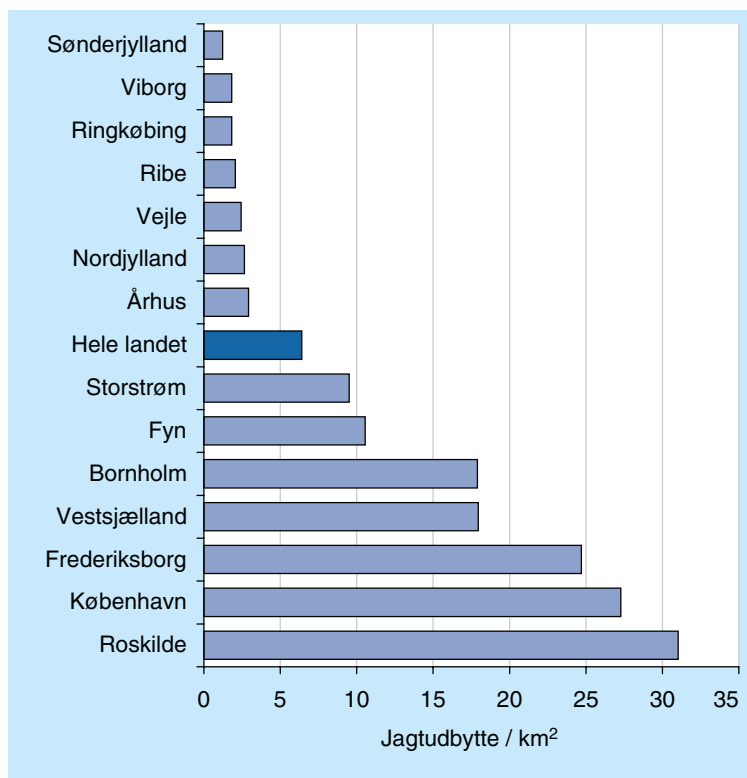
Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand vurderes at være steget ca. 75% fra 1976 til 1995. I 1993-94 blev ynglebestanden vurderet til 291.000 par, men den er muligvis noget højere. Den samlede europæiske bestand er stabil eller svagt stigende.

Nugældende jagttid: I Danmark må ringdue jages fra 1. september til 31. januar. Arten må reguleres hele året i gartnerier, frugthaver, frugtplantager og planteskoler og i juli-august på ikke-høstede marker, når de optræder i flok. Ringduen må jages i alle europæiske lande. I Storbritannien betragtes ringduen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte af ringdue lå i 1940'erne på ca. 150.000 fugle, hvorefter det steg til 495.000 i slutningen af 1960'erne (Fig. 134). Herefter faldt udbyttet til et niveau omkring 300.000, hvor det holdt sig i nogle år. Fra midten af 1970'erne gik udbyttet yderligere tilbage til 225.000. Frem til begyndelsen af 1990'erne skete der en stigning til 350.000, men fra og med 1994, hvor jagtens begyndelse blev udsat til 1. september, har udbyttet ligget på knap 300.000. Udbyttet varierer betydeligt fra amt til amt og er generelt højt på Øerne, op til 25-30 duer pr. km² i Roskilde, Københavns og Frederiksborg Amter, og lavt i Jylland med 1-3 duer pr. km² (Fig. 135).

Figur 134. Det årlige jagtudbytte af ringdue i Danmark, 1943/44-2000/01.

Figur 135. Jagtudbytte af ringdue i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Jagtens indflydelse på bestanden: Det er uvist, om jagten påvirker bestandens størrelse.

Beskyttelsesmæssige problemer i forbindelse med jagten: Ringduens yngletid er ikke afsluttet i september, hvorfor nogle af de duer der nedlægges er fugle med unger i reden. Undersøgelser har vist, at disse meget sene unger i meget stor udstrækning omkommer i løbet af efteråret og vinteren og således ikke bidrager til opretholdelse af bestanden.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Ringdue kan have unger til langt hen på efteråret. Ud af 95 ringduer nedlagt i Danmark i august 1978 og 1979 havde 44 duemælksproducerende kirtelvæv. Ud af 14 ringduer nedlagt i september i samme år havde seks duemælksproducerende kirtelvæv. Da bestanden er svagt voksende, og da der i forvejen reguleres et betragteligt antal ringduer i august, vil en fremrykning af starten på jagtsæsonen til 1. august sandsynligvis ikke indebære bestandsmæssige problemer. Diskussionen om tidspunktet for starten på jagtsæsonen for ringduer er således primært af etisk karakter.

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Stabil-faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt-faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Forekomst: Tyrkerdue er en almindelig ynglefugl i Danmark, og arten forekommer tillige som fåtallig trækgæst fra Sverige og Mellemeuropa. Tyrkerduen er oprindelig en asiatisk art, der indvandrede til Europa i begyndelsen af det 20. århundrede.

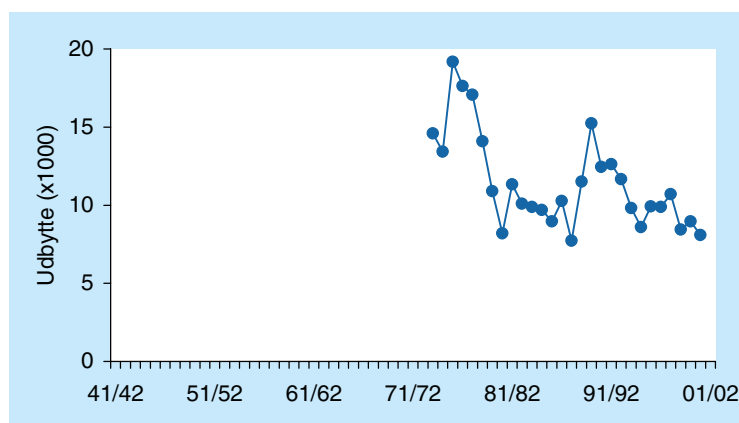
Bestandsudvikling: Tyrkerdue blev første gang konstateret ynglende i Danmark i 1950. Den bredte sig hurtigt til hele landet, og den samlede ynglebestand i 1993/94 blev vurderet til 48.000 par. Tællinger gennem de seneste 15-20 år antyder, at der er sket en tilbagegang i efterårs- og vinterbestanden. Årsagen hertil kendes ikke.

Nugældende jagttid: I Danmark må tyrkerdue jages fra 1. oktober til 31. december.

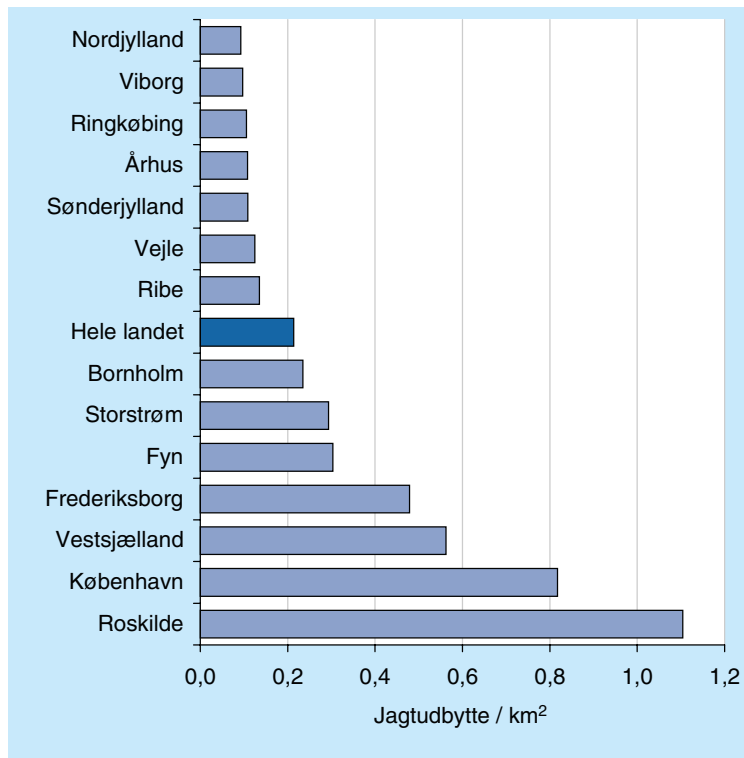
Jagtudbytte i Danmark: Tyrkerduen blev jagtbar i 1973. I 1975 var jagtudbyttet næsten 20.000, men faldt til under 8.000 i 1987, for så at stige kraftigt de næste par sæsoner til 15.000 i 1989. Siden har udbyttet vist en faldende tendens, og i 2000 blev der nedlagt 8.100 fugle (Fig. 136). Tendensen i udbyttet kan ligesom tællingerne tages som et tegn på et fald i efterårsbestanden gennem de seneste par årtier. Det gennemsnitlige udbytte pr. km² er 4-5 gange højere på Øerne end i Jylland, størst i Roskilde og Københavns Amter (Fig. 137).

Jagtens indflydelse på bestanden: Ukendt, men sandsynligvis ikke af væsentlig betydning.

Forvaltningsproblemer: I byer kan tyrkerduer samles i større flokke om vinteren og være til gene ved bl.a. foderstoffirmaer.

Figur 136. Det årlige jagtudbytte af tyrkerdue i Danmark, 1973/74-2000/01.

Figur 137. Jagtudbytte af tyrkerdue i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Anbefalet jagttid: 1. oktober - 31. december.

Bemærkninger: Selv om bestanden har været faldende de sidste to årtier, vurderes det, at bestanden kan tåle videreførelse af den nugældende jagttid.

Kragefugle

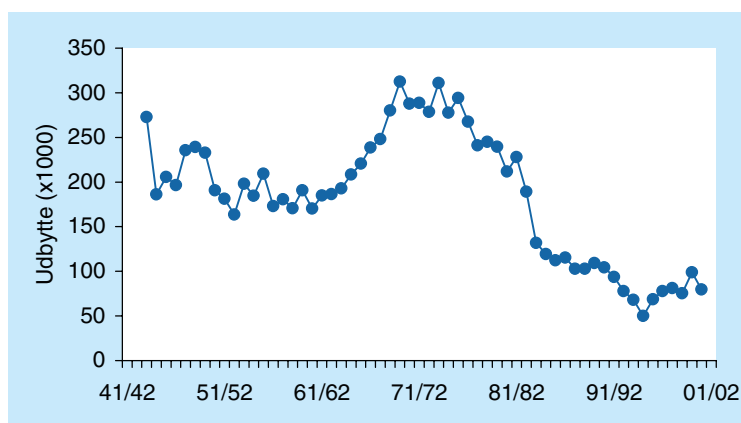
Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Der findes to underarter af krage i Danmark. Tendensen går i retning af at opfatte de to underarter som selvstændige arter. Gråkrage forekommer almindeligt i hele landet, mens sortkrage overvejende forekommer i landets sydlige dele. De danske ynglefugle er standfugle. Et betydeligt antal skandinaviske og russiske gråkrager trækker gennem landet, men der er også en del, der overvintrer.

Bestandsudvikling: Den danske bestand af gråkrage er sidst i 1980'erne skønnet til 100.000-220.000 par og af sortkrage til 300-4.000 par. I perioden 1982-1994 har krage ikke haft en jagttid, men har måttet reguleres. Denne indskrænkning i forhold til tidligere er sandsynligvis årsag til, at bestanden har været i en langsom, men stabil vækst siden begyndelsen af 1980'erne.

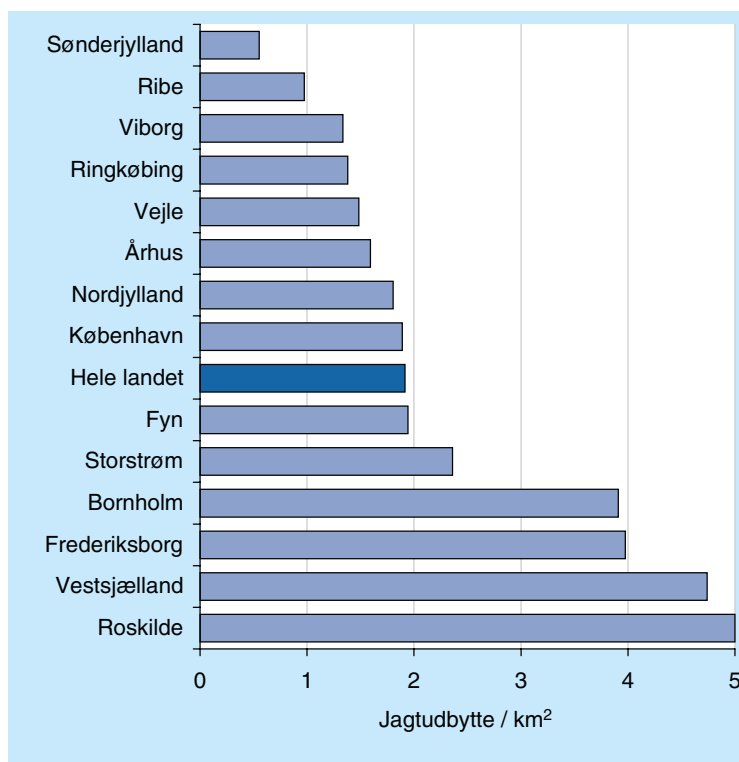
Nugældende jagttid: I Danmark må krage jages fra 1. september til 31. januar. Krage må desuden reguleres i februar, hvis den gør skade på markafgrøder eller den øvrige fauna. 1. april 1994 blev der indført forbud mod at fange krager i fælder.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte, der er opgjort siden 1943, var indtil 1964 gennemsnitligt knap 200.000 fugle. Derefter steg det og nåede i 1969 op på 312.000. Indtil 1976 lå udbyttet på ca. 300.000, hvorefter det begyndte at falde (Fig. 138). Fra 1981 til 1983 faldt udbyttet fra 228.000 til 132.000, og frem til 1994 skete der yderligere et fald til 50.000. Efter

Figur 138. Det årlige jagtudbytte af krage i Danmark, 1943/44-2000/01.

jagttidsændringen i 1995 er udbyttet steget til et niveau omkring 80.000 (Fig. 138).

Figur 139. Jagtudbytte af krage i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Udbyttetigningen i 1960'erne skyldtes formodentlig en gradvis overgang fra brug af giftæg (forbudt i 1967) til regulær jagt og fældefangst. Derved blev et større antal krager registreret i vildtudbyttestatistikken. Nedgangen i udbyttet fra midt i 1970'erne til 1982 kan ikke umiddelbart forklares. Halveringen af udbyttet i perioden 1982-1994 skyldes formentlig reducerede muligheder for kragejagt efter EF-fuglebeskyttelsesdirektivets ikrafttræden i 1982. I jagtsæsonen 1990/91 blev 40% af krageudbyttet nedlagt i marts-maj. Den tidsmæssige fordeling af udbyttet efter jagtlovsændringen gældende fra 1995 kendes ikke, men ændringen medførte et effektivt stop for jagt/regulering i forårsperioden.

Udbyttet pr. km² er næsten dobbelt så stort på Øerne som i Jylland (Fig. 139). De største udbytter tages i Frederiksborg, Roskilde og Vestsjællands Amter samt på Bornholm, mens de mindste tages i Sønderjyllands og Ribe Amter (Fig. 139).

Jagten indflydelse på bestanden: En kraftig jagtlig efterstræbelse tidligere har utvivlsomt betydet, at lokale ynglebestande var begrænset af jagten. Indskrænkning i jagttiden har vist, at kragebestanden hurtigt kan genetableres. Det er sandsynligt, at forbudet mod fældefangst og den kortere jagt- og reguleringsperiode har medført en yderligere stigning i bestanden.

Forvaltningsproblemer: Jagt og regulering af krager sker af hensyn til den øvrige fauna. Det er muligt at opnå en mærkbar reduktion af lokale ynglebestande gennem målrettet jagt/fangst/regulering, men det kræver en intensiv, årlig indsats i forårsmånederne. Med den nugældende

jagt- og reguleringsperiode og forbud mod fældefangst er det formentlig kun undtagelsesvist muligt at reducere tætheden i ynglebestanden i et område.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Såfremt lokale ynglebestande skal kunne nedbringes, vil det være nødvendigt at give mulighed for jagt og/eller fangst umiddelbart før ynglesæsonens start.

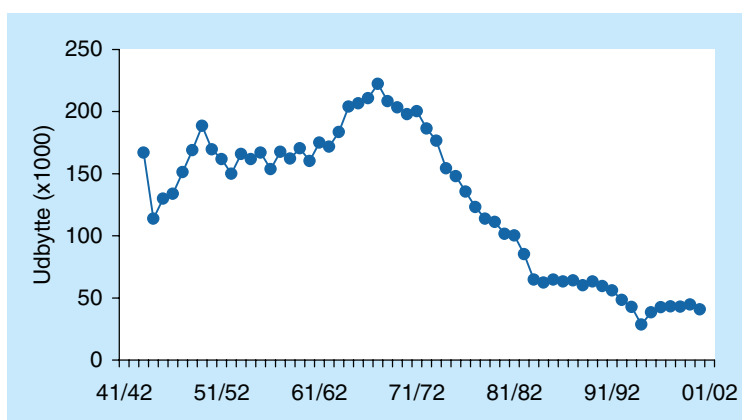
Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Forekomst: Husskade er en almindelig ynglestandfugl i Danmark.

Bestandsudvikling: Husskade forekommer i det meste af landet, men den er fåtallig i visse områder såsom på Møn, Vestlolland og Ærø. Den danske ynglebestand blev i 1993-94 vurderet til 249.000 par. I perioden 1982-1994 har husskaden ikke haft en jagttid, men har måttet reguleres. Denne indskrænkning i forhold til tidligere er sandsynligvis årsag til, at bestanden har været i en langsom, men vedvarende vækst siden begyndelsen af 1980'erne.

Nugældende jagttid: I Danmark må husskade jages fra 1. september til 31. januar. Desuden må arten reguleres i februar, hvis den gør skade på markafgrøder eller på den øvrige fauna. 1. april 1994 blev det forbudt at fange husskader i fælder.

Jagtudbytte: Det årlige udbytte, der er opgjort siden 1943, var indtil 1962 i gennemsnit 160.000 fugle. I de følgende år steg det til godt 200.000, hvor det holdt sig indtil 1971. Derefter begyndte et vedvarende fald indtil 1983, hvor der blev nedlagt 65.000 husskader. Frem til 1994 faldt udbyttet yderligere til 29.000, men i de seneste år har det ligget på godt 40.000 (Fig. 140).

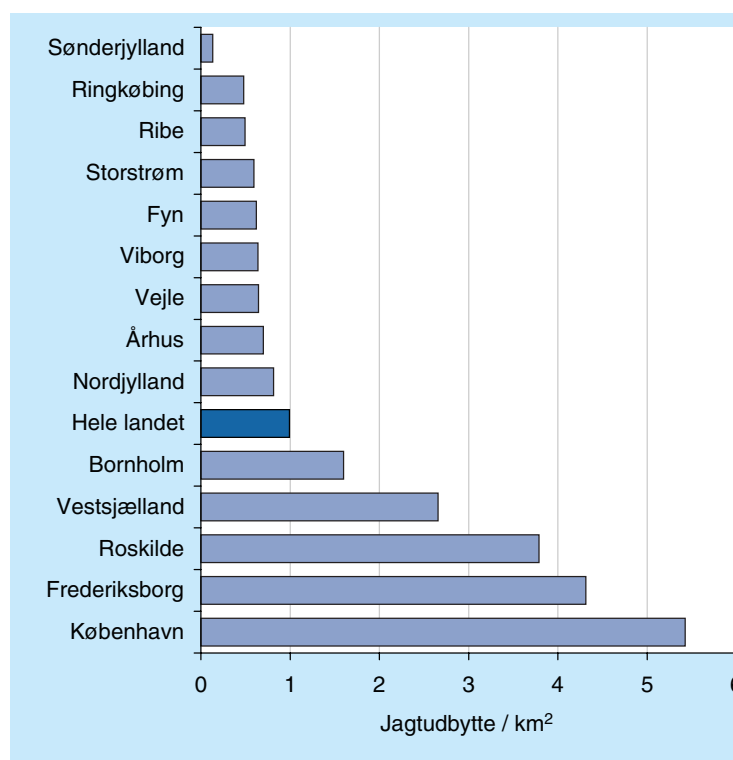

Figur 140. Det årlige jagtudbytte af husskade i Danmark, 1943/44-2000/01.

Udbyttetigningen i 1960'erne skyldtes formodentlig en gradvis overgang fra brug af giftæg, der blev forbudt i 1967, til regulær jagt og fældefangst. Derved blev et større antal husskader registreret i vildtudbyttestatistikken. Tilbagegangen i udbyttet op gennem 1970'erne skyldes formentlig, at fældefangst sammen med beskydning af ynglende fugle blev drevet så effektivt, at bestandsniveauet blev påvirket i nedadgående retning. Faldet i udbyttet i perioden 1982-1994 skyldes formentlig re-

ducerede muligheder for husskadejagt efter EF-fuglebeskyttelsesdirektivets ikrafttræden i 1982. I sæsonen 1990/91 blev 49% af husskadeudbyttet nedlagt i marts-maj. Den tidsmæssige fordeling af jagtudbyttet efter jagtlovsændringen i 1994 kendes ikke, men ændringen medførte et effektivt stop for jagt og regulering i forårsperioden.

Det gennemsnitlige udbytte pr. km² er omkring tre gange så højt på Øerne som i Jylland. De største udbytter tages i Københavns, Frederiksborg og Roskilde Amter, mens de mindste tages i Sønderjyllands, Ribe og Ringkøbing Amter (Fig. 141).

Figur 141. Jagtudbytte af husskade i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1996/97-2000/01).

Jagtens indflydelse på bestanden: En kraftig jagtlig efterstræbelse tidligere har utvivlsomt betydet, at lokale ynglebestande var begrænset af jagten, men det kan endnu ikke vurderes, om forbudet mod fældefangst og den kortere jagt- og reguleringsperiode har medført en yderligere stigning i bestandens vækstrate.

Forvaltningsproblemer: Jagt og regulering af husskader sker af hensyn til den øvrige fauna. Det er muligt at opnå en mærkbar reduktion af lokale ynglebestande gennem målrettet jagt/fangst/regulering, men det kræver en intensiv, årlig indsats i forårsmånederne. Med den nugældende jagt- og reguleringsperiode og forbud mod fældefangst er det formentlig kun undtagelsesvist muligt at reducere tætheden i ynglebestanden i et område.

Anbefalet jagttid: 1. september - 31. januar.

Bemærkninger: Såfremt lokale ynglebestande skal kunne nedbringes, vil det være nødvendigt at give mulighed for jagt og/eller fangst umiddelbart før ynglesæsonens start.

Arter hvor genindførelse af jagt kan overvejes

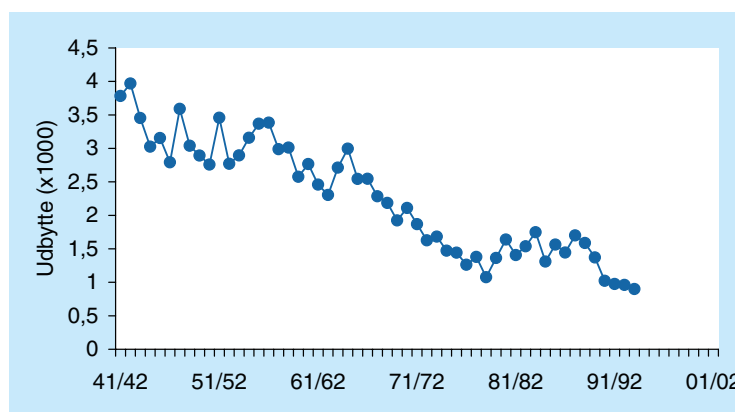
Bestandsforhold	Status
Bestand i Danmark	Stigende?
Bevaringsstatus	Gunstig

Forekomst: Grævling er almindeligt forekommende overalt i Danmark med undtagelse af en række øer, bl.a. Bornholm, Møn, Amager, Samsø, Anholt, Læsø, Mors, Fanø og Rømø.

Bestandsudvikling: Grævlingebestanden var formentlig i tilbagegang frem til sidst i 1970'erne. Nedgangen menes især at være sket som følge af forringelse af de levesteder, bl.a. indskrænkninger i arealer med vedvarende græs, hvor grævlingen finder sit vigtigste fødeemne, som er regnorm. I 1980'erne stabiliseredes bestanden tilsyneladende, men der var fortsat tilbagegang i bynære skovområder med mange forstyrrelser foranlediget af rekreative aktiviteter. Grævlingen blev fredet i 1994, og artens status er ikke undersøgt efter fredningen, men det generelle indtryk er, at bestanden er gået frem, og at grævlingen bliver stadig mere almindelig.

Tidligere jagttid: I perioden umiddelbart forud for totalfredningen i 1994 havde grævling jagttid fra 1. oktober til 31. januar.

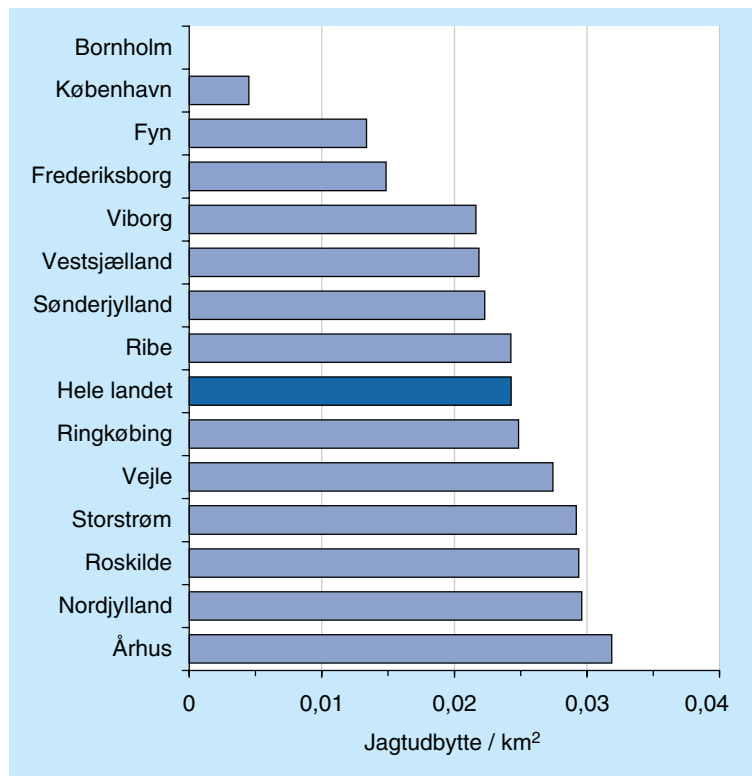
Jagtudbytte: I begyndelsen af 1940'erne var det årlige jagtudbytte af grævling omkring 3.500. Frem til 1978 faldt udbyttet til ca. 1.100, hvorefter det steg, og i 1980'erne lå udbyttet ca. 1.500, men faldt så til under 1.000 i årene umiddelbart før totalfredningen i 1994 (Fig. 142). Det faldende udbytte skyldtes hovedsagelig en aftagende interesse for grævlingeagt og i mindre omfang en tilbagegang i bestanden.

Figur 142. Det årlige jagtudbytte af grævling i Danmark, 1941/42-1993/94.

I de sidste fem sæsoner, hvor grævling havde jagttid, var udbyttet pr. km² størst i Århus, Nordjylland, Roskilde og Storstrøms Amter og mindst i Københavns og Frederiksborg samt på Fyn (Fig. 143).

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagten og det relativt beskedne jagtudbytte var næppe en trussel mod bestanden som sådan, men det kan

Figur 143. Jagtudbytte af grævling i amter og i hele landet (gennemsnit for sæsonerne 1989/90-1993/94).

ikke udelukkes, at jagten var en medvirkende årsag til nedgangen i grævlingebestanden før 1980. Det kan heller ikke udelukkes, at den fremgang, der er sket efter 1994, skyldes en reduceret dødelighed på grund af jagtstoppet.

Anbefalet jagttid: Det anbefales, at arten ikke får en jagttid.

Bemærkninger: Når det anbefales, at der ikke genindføres jagttid på grævling, sker det ud fra et forsigtighedsprincip. Efter jagtfredningen vurderes biltrafik at være blevet den altoverskyggende dødsårsag, og trafik kan utvivlsomt lokalt begrænse antallet af grævlinger. En beslutning om en eventuel genindførelse af jagttid på grævling må dels ske på grundlag af en bedre dokumentation af, at bestanden er i fremgang, dels ud fra en undersøgelse af effekten af den stigende trafikintensitet og den generelle udvikling i levestedernes kvalitet.

Bestandsforhold	Status
Flyway-bestand	
Mørkbuget knortegås	Stabil-aftagende
Lysbuget knortegås	Stigende
Bevaringsstatus	
Mørkbuget knortegås	Gunstig?
Lysbuget knortegås	Ugunstig-tiltagende

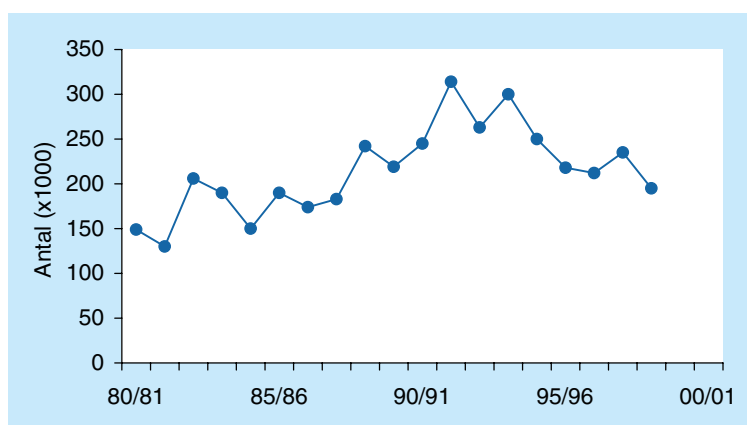
Forekomst: To underarter af knortegås forekommer i Danmark i træk-tiden og om vinteren:

- Mørkbuget knortegås yngler i Nordsibirien og overvintrer i Danmark, Tyskland, Holland, England og Frankrig. I Danmark forekommer den i de indre danske farvande og i Vadehavet.
- Lysbuget knortegås yngler på Svalbard og i Nordøstgrønland og overvintrer i Danmark og det østlige England. Denne underart forekommer i Vadehavet og i det nordlige Jylland, fra Grenå i øst til Nissum Fjord i vest.

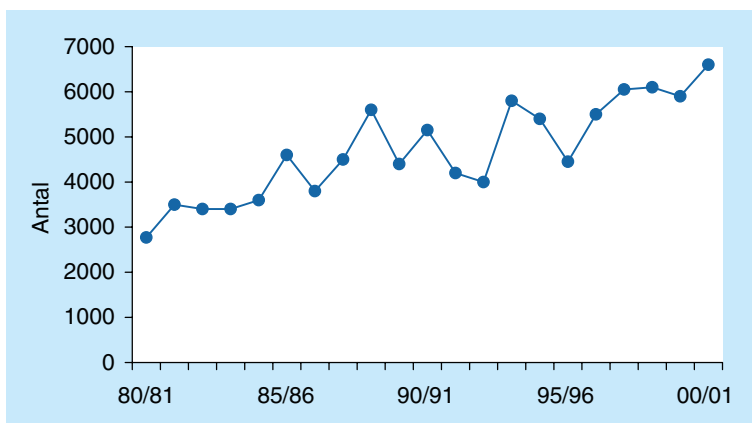
Bestandsudvikling: Bestanden af mørkbuget knortegås steg fra ca. 30.000-40.000 i 1960erne til 250.000-300.000 i begyndelsen af 1990erne, men er i sidste halvdel af 1990erne faldet til 195.000-235.000 (Fig. 144). Bestanden af lysbuget knortegås var i 1960erne reduceret til 1.600-2.000 individer, men efterfølgende voksede bestanden og nåede 4.000-6.000 individer i begyndelsen af 1990erne, et niveau den fortsat befinder sig på (Fig. 145).

Tidligere jagttid i Danmark: Frem til og med jagtsæsonen 1971/72 havde arten jagttid fra 1. august til 31. december. Begge underarter har været fredet i Danmark fra og med jagtsæsonen 1972/73.

Jagttid i andre lande: Knortegås er fredet i hele sit udbredelsesområde med undtagelse af Rusland, hvor den jages ved Hvidehavet og langs nordkysten.

Figur 144. Bestandsudvikling for den sibiriske ynglebestand af mørkbuget knortegås, 1980/81-1998/99, opgjort ved Wetlands International's midvinter-optællinger i januar.

Figur 145. Bestandsudvikling for ynglebestanden af lysbuget knortegås fra Svalbard og Nordøstgrønland, 1980/81-2000/01, opgjort ved midvinter-optællinger i januar.

Jagtudbytte: I 1960erne blev der i Danmark årligt nedlagt ca. 2.200 knortegæs, hvoraf 200-400 var lysbuede, men i år med stor ungeproduktion blev der skudt betydeligt flere mørkbuede knortegæs, sandsynligvis op til 10.000-14.000.

Jagtens indflydelse på bestandene: I 1950erne og 1960erne begrænsede jagten bestandenes størrelse; begge bestande gik afgørende frem efter jagtfredningen i Danmark i 1972.

Anbefalet jagttid: En jagttid kan gives i perioden 16. oktober - 15. november for mørkbuget knortegås.

Bemærkninger: Bestanden af lysbuget knortegås kan ikke bære en jagtlig udnyttelse. Bestanden af mørkbuget knortegås har en størrelse, hvor en jagtlig udnyttelse vil kunne være forsvarlig. En eventuel genindførelse af jagt på mørkbuget knortegås må nøje overvejes, og må i givet fald ske i henhold til en forvaltningsplan, der som et minimum tager højde for følgende forhold:

- En genindførelse af jagt bør ske under hensyntagen til, at gæssene ikke vil være sky overfor jægere i de første år, og at der derfor kan være risiko for, at mange gæs forholdsvis nemt vil kunne nedlægges. Det må være en forudsætning for en eventuel senere udvidelse af jagten, at bæredygtigheden kan dokumenteres.
- Dette kan søges opnået ved en kort jagttid. I dårlige yngleår trækker de mørkbuede knortegæs tidligt til og igennem Danmark (fra slutningen af september), mens trækket sker noget senere (fra først i oktober) i gode yngleår. En jagttid fra 16. oktober vil således medvirke til, at en jagtlig udnyttelse begrænses først og fremmest til gode yngleår, hvor især unge gæs vil indgå i udbyttet.
- Det må undgås, at jagt kommer til at medføre, at gæssenes generelle flugtafstand forøges væsentligt. Dette kan formentlig bedst opnås ved kun at tillade jagt på knortegås fra opankret båd eller ved trækjagt.
- Jagt bør heller ikke medføre, at gæssene fordrives fra deres naturlige fødesøgningsarealer og fortrækker til dyrkede arealer, hvor de kan

forårsage markskader. De senere års oprettelser af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder samt reservatudvidelsen i Vadehavet dækker hovedparten af gæssenes rasteområder, og må forventes at kunne bidrage i betydeligt omfang til at fastholde gæssene i de nuværende fødesøgningsområder.

- Der må ikke kunne ske forvekslinger med lysbuget knortegås. De to underarter kan være meget vanskelige at skelne, og jagt må derfor begrænses til de dele af landet, hvor lysbuget knortegås ikke forekommer - dvs. til de indre danske farvande syd for Djursland.

I henhold til EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet (Bilag II, Liste 2) er de eneste medlemsstater, hvor knortegås må jages, Danmark og Tyskland. En genindførelse af jagt på knortegås i Danmark må derfor forventes at tiltrække sig international opmærksomhed. En international forvaltningsplan under Bonn-konventionen ville i princippet kunne skabe ro om en dansk jagttid, og en sådan aftale har været drøftet i en årrække. Men det er for indeværende tvivlsomt, om der vil kunne opnås enighed om en sådan plan, med mindre mulighederne for en dansk jagttid udskydes på ubestemt tid. Udarbejdelse af en national forvaltningsplan, som skitseret ovenfor, må derfor ske på en måde så den vil kunne indpasses i en efterfølgende international plan.

Den betydelige internationale opmærksomhed omkring den mørkbugede knortegås indebærer samtidigt, at resultaterne af en eventuel genindførelse af jagttid på knortegæs i Danmark må kunne dokumenteres nøje. Et overvågningsprogram, der kan tilvejebringe dokumentation for effekterne af en jagttid, må derfor indgå i elementerne til en forvaltningsplan.

Bestandsforhold	Status
Flyway-bestand	Stabil
Ynglebestand i Danmark	Lille, sårbar
Bevaringsstatus	
Sydlig bestand	Ugunstig-aftagende
Øvrig bestand	Gunstig

Forekomst: Hjejler fra Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordrusland raster talrigt i Danmark. De største rastepladser findes i Nordvestjylland og i Vadehavsområdet; mindre rastepladser er fordelt på kysten i den øvrige del af landet. Hjejlerne, der passerer gennem Danmark, overvintrer fortrinsvis i Frankrig, Sydengland, Spanien, Portugal og Marokko. Antallet af efterårsrastende hjejler i Danmark steg fra ca. 150.000 i midten af 1970'erne til ca. 240.000 i midten af 1990'erne; fremgangen var mest udtalt i Østdanmark. Fremgangen i antallet af rastende hjejler kan delvis skyldes, at en stigende andel af de voksne fugle forbliver i Danmark og fælder inden de trækker videre. Vest- og Nordvestjylland udgør formentlig det vigtigste fældningsområde for Skandinavien hjejler.

Bestandsudvikling: Den samlede overvintrende bestand af hjejler i Vesteuropa og i Nordafrika er skønnet til 1,8 millioner fugle og omfatter fugle fra hele Europa, inklusiv Island. Bestanden af skandinaviske, finske, baltiske og russiske hjejler er på 700.000-1.000.000 individer, mens den islandske tæller godt 900.000. Der har inden for de seneste årtier været tilbagegang for de sydlige ynglebestande (de Britiske Øer, Tyskland, Danmark, Syd-Norge, Syd-Sverige og de baltiske lande), mens bestandene i de øvrige yngleområder har holdt sig på nogenlunde samme niveau. I Danmark er ynglebestanden nede på ca. 5 par på tre lokaliteter.

Tidligere jagttid: Hjejle har haft følgende jagttider i Danmark siden slutningen af 1960'erne: 1. august - 31. december (1967/68-1980/81), 16. august - 31. december (1981/82), 1. september - 31. december (1982/83). Hjejle har været fredet i Danmark siden 1983/84.

Jagttid i andre lande: Hjejle har jagttid i Norge, Storbritannien, Irland, Frankrig og Portugal.

Jagtudbytte i Danmark: I 1970'erne blev der årligt nedlagt omkring 25.000 hjejler i Danmark. Hovedparten af fuglene blev skudt i august-september, med overvægt af gamle fugle i august (Fig. 146).

Jagtudbytte i andre lande: Den samlede afskydning er vurderet til omkring 100.000 fugle, hvoraf Frankrig tegner sig for 60%, de Britiske Øer for 15% og Portugal for 15%.

Beskyttelsesmæssige problemer i forbindelse med jagten: Hjejle optræder efterår og forår i store flokke, som gør dem udsatte for jagtlige forstyrrelser. I forsøgsreservatet på Ulvshale-Nyord på Møn gik antallet af rastende hjejler frem fra mindre end 1.000 før reservatoprettelse i

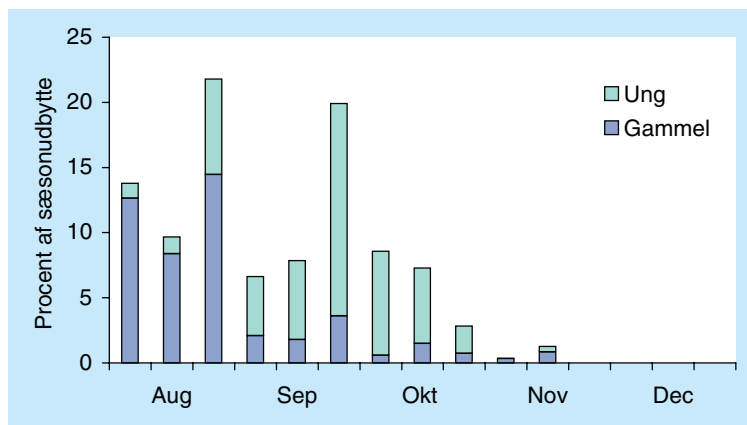

Fig. 146. Sæsonmæssig fordeling og alderssammensætning af udbyttet af hjejle. Gennemsnit for jagtsæsonerne 1979/80 og 1980/81.

1989 til 6.000-7.000 efter reservatoprettelse (1989-93); dette underbygger, at jagtlig forstyrrelse forud for reservatoprettelse påvirkede hjejlerne. Det er sandsynligt, at fremgangen i antallet af rastende hjejler fra midten af 1970'erne til midten af 1990'erne skyldes bedre rastemuligheder, specielt i Østdanmark, som følge af mindre forstyrrelse på grund af fredningen. I Østdanmark er rastepladserne generelt mindre end i Vestdanmark, hvilket giver fuglene færre muligheder for at opsøge alternative lokaliteter i tilfælde af forstyrrelse.

Anbefalet jagttid: En jagttid kan gives i perioden 1. oktober - 31. december.

Bemærkninger: Ud fra en bestandsmæssig betragtning er der mulighed for at have en jagttid på hjejle. Det gælder imidlertid ikke for den sydlige bestand, som de danske ynglefugle tilhører. Det er kun få af de danske reservater, der omfatter landområder, som hjejler kan benytte, f.eks. under højvande, om efteråret. Såfremt der indføres jagttid på hjejle, bør det sikres, at hjejlerne i de vigtigste områder har adgang til uforstyrrede rastepladser. Sådanne sikre rastepladser burde som et minimum oprettes i udvalgte områder i marsken i Vadehavet, Vestjylland, Limfjordsområdet og Østvendssyssel.

Ud fra hensynet til den sydlige bestand af hjejle og ud fra en populationsdynamisk betragtning vil det være at foretrække, at jagten i givet fald tidligst starter i midten af september, idet det fra dette tidspunkt hovedsageligt vil være ungfugle, som nedlægges. En indførelse af jagt bør følges op med et overvågningsprogram til belysning af bl.a. jagtens indflydelse på fuglenes valg af opholdsområde.

Bestandsforhold	Status
Bestande	
Flyway-bestand	Voksende?
Ynglebestand i Danmark	Faldende
Bevaringsstatus	
Flyway-bestand	Usikker
Ynglebestand i Danmark	Ugunstig

Forekomst: I Danmark yngler stor regnspove spredt i Jylland, på Læsø og Saltholm. Arten ynglede i 1800-tallet, men forsvandt som følge af jagtlig efterstræbelse. Den genindvandrede i 1920'erne og 1930'erne. Bestanden kulminerede omkring 1980 med 300-400 par, hvorefter den er faldet til ca. 300 par. Tilbagegangen skyldes opdyrkning og/eller tilgroning af heder og hedemoser samt rekreative aktiviteter i visse yngleområder. Fugle fra Sverige, Finland, de Baltiske lande og Nordrusland passerer Danmark i store antal i marts-april og juni-november. Antallet af rastende stor regnspove i Danmark har været stigende gennem 1990'erne. I milde vintre kan arten overvintre i Vadehavsregionen.

Bestandsudvikling: Antallet af overvintrende store regnspove i Nordvest-, Vest- og Sydeuropa blev midt i 1990'erne vurderet til 420.000. Flyway-bestanden er i fremgang.

Tidligere jagttid: Stor regnspove har haft følgende jagttider i Danmark siden slutningen af 1960'erne: 1. august - 31. december (1967/68-1980/81), 16. august - 31. december (1981/82-1982/83), 1. september - 31. december (1983/84-1993/94). Stor regnspove har været fredet i Danmark siden 1994/95.

Jagttid i andre lande: Stor regnspove må jages i Irland, Nordirland og Frankrig.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af "Regnspover" (stor og lille) faldt de sidste fem år inden fredningen i 1994 fra 8.900 til 5.100 fugle. Heraf udgjorde lille regnspove årligt ca. 100 fugle. Jagtudbyttet af stor regnspove bestod af 5% gamle fugle og 95% ungfugle.

Jagtudbytte i andre lande: Jagtudbyttet i Frankrig var sidst i 1990'erne på 30.000-40.000 fugle. Udbyttet i Irland kendes ikke, men består i stor udstrækning af lokale fugle.

Anbefalet jagttid: Det anbefales, at arten ikke får en jagttid.

Bemærkninger: En indførelse af jagt på arten i Danmark vil næppe have en direkte målelig effekt på den samlede bestand. Men arten er i dens valg af opholdsområde meget følsom, når den er udsat for jagt. Derfor kan en genindførelse af jagt forventes at øge artens nuværende flugtafstand, og resultere i at arten afholder sig fra at udnytte ellers egnede fouragerings- og rastelokaliteter. Arten havde en lang flugtafstand sammenlignet med andre arter af vadefugle i årene, hvor den

havde en jagttid i Danmark. Der er indikationer på, at arten er blevet mindre sky efter den blev fredet, men der foreligger ikke egentlige undersøgelser. Efter at arten blev fredet i 1994, steg antallet af stor regnspeve i Vadehavet betydeligt, og stigninger har også været registreret i flere af de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder.

Litteratur

- Anon 2001: Period of reproduction and prenuptial migration of Annex II bird species in the EU; Key concepts of article 7(4) of directive 79/409/EEC, September 2001.
- Anon udkast 2002: Plan for forvaltning af kronstyr i Danmark. - Rapport fra arbejdsgruppe under Skov- og Naturstyrelsen, 42 sider.
- Asferg, T. 1996: Fejlkilder i den danske vildtudbyttestatistik. Omfang og effekt af manglende indberetninger. - Faglig rapport fra DMU, nr. 167, 25 sider.
- Asferg, T. 2002: Vildtudbyttet i Danmark i jagtsæsonen 2000/2001. - Faglig rapport fra DMU, nr. 393, 34 sider.
- Asferg, T. & Jeppesen, J.L. 1996: Rådyrjagten i Danmark 1993/94. - Faglig rapport fra DMU, nr. 152, 39 sider.
- Asferg, T. & Prang, A. 1997: Kragefuglejagt i Danmark. Reguleringen af krage, husskade, skovskade, råge og allike i sæsonen 1990/91 og jagtudbyttet i perioden 1943-1993. - Faglig rapport fra DMU, nr. 219, 58 sider.
- Bregnballe, T., Rasmussen, P.A.F., Laursen, K., Kortegaard, J. & Hounisen, J.P. 2001: Regulering af jagt på vandfugle i kystzonen: Forsøg med døgnregulering i Østvendssyssel. - Faglig rapport fra DMU, Nr. 363, 104 sider.
- Clausager, I. 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001: Vingeindsamling fra jagtsæsonerne 1986/87-2001/02 i Danmark. Vildtbiologisk Station, senere Danmarks Miljøundersøgelser. - Rapporter fra Vildtbiologisk Station og Faglig rapport fra DMU, Nr. 1, 31, 58, 85, 115, 137, 168, 201, 242, 282, 324, 364 og 403.
- Clausen, P., Madsen, J., Jepsen, P.U. & Søgaard, B. 1997: Reservatnetværk for vandfugle. - Tema-rapport fra DMU, Nr. 12, 48 sider.
- Clausen, P., Bøgebjerg, E., Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P. & Kjær, P.A. 2000: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle: Status 1998. Arbejdsrapport fra DMU, Nr. 124.
- Clausen, P., Bøgebjerg, E., Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P. & Petersen, I.K. 2001: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle: Status 1999. Arbejdsrapport fra DMU, Nr. 146.
- Delany, S., Reyes, C., Hubert E., Pihl, S., Rees, E., Haanstra L. & van Strien, A. 1999: Results from the International Waterbird Census in the Western Palearctic and Southwest Asia 1995 and 1996. - Wetlands International Publication No. 54, Wetlands International, Wageningen, the Netherlands, 178 sider.
- Ebbinge, B.S., Heesterbeek, J.A.P., Ens, B.J. & Goedhart, P.W. 2002: Density dependent population limitation in dark-bellied brent geese *Branta b. bernicla*. - Avian Science 2: 63-75.
- Eis, S., Kanstrup, N. & Kramer, J. 2000: Lovsamling for naturområdet. Relevante love og bekendtgørelser for jagt/fiskeri/landbrug/skovbrug/fritidsaktiviteter/natur. - Skov- og Naturstyrelsen, Danmarks Jægerforbund, 187 sider.
- Fox, A.D. & Madsen, J. 1997: Behavioural and distributional effects of hunting disturbance on waterbirds in Europe: implications for refuge design. - Journal of Applied Ecology 34: 1-13.
- Gillissen, N., Haanstra, L., Delany, S., Boere, G. & Hagemeyer, W. 2002: Numbers and distribution of wintering waterbirds in the Western Palearctic and Southwest Asia in 1997, 1998 and 1999. Results from

- the International Waterbird Census. - Wetlands International Global Series No. 11, Wetlands International, Wageningen, the Netherlands, 178 sider.
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. - Dansk Ornitologisk Forening, Gads Forlag, Viborg, 825 sider.
- Hansen, H.P. 2001: Jagt i Danmark år 2000 - Analyserapport. - Roskilde Universitetscenter, TEK-SAM Forlaget.
- Jensen, F.P. 1996: EF-Fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder. Kort og områdebeskrivelser. - Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 273 sider.
- Jepsen, P.U. 1973: Studies of the moult migration and wing-feather moult of the Goldeneye (*Bucephala clangula*) in Denmark. - Dan. Rev. Game Biol. 8 (6), 23 sider.
- Joensen, A.H. 1973: Moulting migration and wing-feather moult of seaducks in Denmark. - Dan. Rev. Game Biol. 8 (4), 42 sider.
- Landry, P. & Migot, P. (red.) 2000: Enquête nationale sur les Tableaux de Chasse à tir Saison 1998-1999 avec le concours de l'Union nationale des fédérations départementales des chasseurs. - Office national de la Chasse, Frankrig, Faune sauvage 251, 216 sider.
- Madsen, J. 1998: Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. II. Tests of hunting disturbance effects. - Journal of Applied Ecology 35: 398-417.
- Madsen, J. 2001: Can geese adjust their clocks? Effects of diurnal regulation of goose shooting. - Wildlife Biology 7: 222-229.
- Madsen, J. & Pihl, S. 1993: Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle i Danmark. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig Rapport fra DMU, nr. 72, 135 sider.
- Madsen, J. & Fox, A.D. 1995: Impacts of hunting disturbance on waterbirds - a review. - Wildlife Biology 1: 193-207.
- Madsen, J., Hounisen, J.P., Bøgebjerg, E. & Jørgensen, H.E. (1995): Rastende bestande af vandfugle i forsøgsreservaterne, 1985-1993. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig Rapport fra DMU, nr. 132, 39 sider.
- Madsen, J., Asferg, T., Clausager, I. & Noer, H. 1996: Status og jagttider for danske vildtarter. - Temarapport fra DMU, Nr. 6, 112 sider.
- Madsen, J. & Fox, A.D. 1997: The impact of hunting disturbance on waterbird populations - the concept of flyway networks of disturbance-free areas. - Gibier Faune Sauvage 14: 201-209.
- Madsen, J., Cracknell, G. & Fox, A.D. (red.) 1999: Goose Populations of the Western Palearctic. A review of status and distribution. - Wetlands International Publication No. 48, Wetlands International, Wageningen, Holland og Danmarks Miljøundersøgelser, Kalø, Danmark, 343 sider.
- Noer, H. & Madsen, J. 1996: Shotgun pellet loads and infliction rates in pink-footed geese *Anser brachyrhynchus*. - Wildlife Biology 2: 65-73.
- Noer, H., Madsen, J., Strandgaard, H. & Hartmann, P. 1996: Anskydning af vildt. - Tema-rapport fra DMU, Nr. 8, 52 sider.
- Noer, H., Hartmann, P., Madsen, J. & Christensen, T.K. 2001: Anskydning af vildt. Status for undersøgelser 2001. - Faglig rapport fra DMU, Nr. 367, 43 sider.
- Olesen, C.R., Asferg, T. & Forchhammer, M.C. 2002: Rådyret - fra fåtallig til almindelig. - Tema-rapport fra DMU, nr. 39, 59 sider.
- Olsen, R.V. 2002: Hjortevildtoversigten 2002. - Jæger 11 (9): 32-39.
- Pihl, S., Søgaard, B., Ejrnæs, R., Aude, E., Nielsen, K.E., Dahl, K. & Laurson, J.S. 2000: Naturtyper og arter omfattet af EF-Habitatdirektivet. - Faglig rapport fra DMU, Nr. 322, 219 sider.
- Scott, D.A. & Rose, P.M. 1996: Atlas of Anatidae populations in Africa and

- Western Eurasia. - Wetlands International Publication No. 4, Wetlands International, Wageningen, Holland, 336 sider.
- Stoltze, M. & Pihl, S. 1997: Gulliste 1997. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen, 48 sider.

Danmarks Miljøundersøgelser

Danmarks Miljøundersøgelser - DMU - er en forskningsinstitution i Miljøministeriet. DMU's opgaver omfatter forskning, overvågning og faglig rådgivning indenfor natur og miljø.

Henvendelser kan rettes til:

URL: <http://www.dmu.dk>

Danmarks Miljøundersøgelser
Frederiksborgvej 399
Postboks 358
4000 Roskilde
Tlf.: 46 30 12 00
Fax: 46 30 11 14

Direktion
Personale- og Økonomisekretariat
Forsknings- og Udviklingssektion
Afd. for Systemanalyse
Afd. for Atmosfærisk Miljø
Afd. for Marin Økologi
Afd. for Miljøkemi og Mikrobiologi
Afd. for Arktisk Miljø
Projektchef for kvalitets- og analyseområdet

Danmarks Miljøundersøgelser
Vejsøvej 25
Postboks 314
8600 Silkeborg
Tlf.: 89 20 14 00
Fax: 89 20 14 14

Overvågningssektionen
Afd. for Terrestrisk Økologi
Afd. for Ferskvandssøkologi
Projektchef for det akvatiske område

Danmarks Miljøundersøgelser
Grenåvej 12-14, Kalø
8410 Rønde
Tlf.: 89 20 17 00
Fax: 89 20 15 15

Afd. for Landskabsøkologi
Afd. for Kystzoneøkologi

Publikationer:

DMU udgiver faglige rapporter, tekniske anvisninger, temarapporter, samt en årlig beretning. En database med DMU's aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter er tilgængelig via DMU's hjemmeside. I årsberetningen findes en oversigt over det pågældende års publikationer.

Faglige rapporter fra DMU/NERI Technical Reports

2001

- Nr. 382: Bystruktur og transportadfærd. Hvad siger Transportvaneundersøgelsen? Af Christensen, L. 166 s. (elektronisk)
- Nr. 383: Pesticider 2 i overfladevand. Metodafprøvning. Af Nyeland, B. & Kvamm, B. 45 s. + Annex 1, 75,00 kr.
- Nr. 384: Natural Resources in the Nanortalik Area. An Interview Study on Fishing, Hunting and Tourism in the Area around the Nalunaq Gold Project. By Glahder, C.M. 81 pp., 125,00 kr.
- Nr. 385: Natur og Miljø 2001. Påvirkninger og tilstand. Af Bach, H., Christensen, N. & Kristensen, P. 368 s., 200,00 kr.
- Nr. 386: Pesticider 3 i overfladevand. Metodeafprøvning. Af Nyeland, B. & Kvamm, B. 94 s., 75,00 kr.
- Nr. 387: Improving Fuel Statistics for Danish Aviation. By Winther, M. 56 pp., 75,00 DKK

2002

- Nr. 388: Microorganisms as Indicators of Soil Health. By Nielsen, M.N. & Winding, A. 82 pp., 90,00 DKK
- Nr. 389: Naturnær skovrejsning – et bæredygtigt alternativ? Af Aude, E. et al. 47 s. (elektronisk)
- Nr. 390: Metoder til at vurdere referencetilstanden i kystvande – eksempel fra Randers Fjord. Vandrammedirektiv-projekt. Fase II. Af Nielsen, K. et al. 43 s. (elektronisk)
- Nr. 391: Biologiske effekter af råstofindvinding på epifauna. Af Lisbjerg, D. et al. 54 s. (elektronisk)
- Nr. 392: Næringssaltbegrænsning af makroalger i danske kystområder. Et samarbejdsprojekt mellem Ringkøbing Amt, Nordjyllands Amt, Viborg Amt, Århus Amt, Ribe Amt, Sønderjyllands Amt, Fyns Amt, Roskilde Universitetscenter og Danmarks Miljøundersøgelser. Af Krause-Jensen, D. et al. 112 s. (elektronisk)
- Nr. 393: Vildtudbyttet i Danmark i jagtsæsonen 2000/2001. Af Asferg, T. 34 s., 40,00 kr.
- Nr. 394: Søerne i De Østlige Vejler. Af Jeppesen, E. et al. 90 s., 100,00 kr.
- Nr. 395: Menneskelig færdsels effekt på rastende vandfugle i saltvandssøen. Af Laursen, K. & Rasmussen, L.M. 36 s., 50,00 kr.
- Nr. 396: Miljøundersøgelser ved Maarmorilik 1999-2000. Af Møller, P. et al. 53 s. (elektronisk)
- Nr. 397: Effekt af lystfiskeri på overvintrende troldeænder i Store Kattinge Sø. Af Madsen, J. 23 s. (elektronisk)
- Nr. 398: Danske duehøges populationsøkologi og forvandling. Af Drachmann, J. & Nielsen, J.T. 51 s., 75,00 kr.
- Nr. 399: NEXT 1998-2003, Pesticider 1 i drikkevand. Samlet rapport over 3 præstationsprøvningsrunder. Af Nyeland, B. & Kvamm, B.L. 43 s. (elektronisk)
- Nr. 400: Population Structure of West Greenland Narwhals. A Multidisciplinary Approach. By Riget, F. et al. 53 pp. (electronic)
- Nr. 401: Dansk tilpasning til et ændret klima. Af Fenger, J. & Frich, P. 36 s. (elektronisk)
- Nr. 402: Persistent Organic Pollutants in Soil, Sludge and Sediment. A Multianalytical Field Study of Selected Organic Chlorinated and Brominated Compounds. By Vikelsøe et al. 96 pp. (electronic)
- Nr. 403: Vingeindsamling fra jagtsæsonen 2001/02 i Danmark. Wing Survey from the 2001/02 hunting season in Denmark. Af Clausager, I. 62 s., 50,00 kr.
- Nr. 404: Analytical Chemical Control of Phtalates in Toys. Analytical Chemical Control of Chemical Substances and Products. By Rastogi, S.C., Jensen, G.H. & Worsøe, I.M. 25 pp. (electronic)
- Nr. 405: Indikatorer for Bæredygtig Transport – oplæg til indhold og strategi. Af Gudmundsen, H. 112 s., 100,00 kr.
- Nr. 408: Blykontaminering af havfugle i Grønland fra jagt med blyhagl. Af Johansen, P., Asmund, G. & Riget, F. 31 s. (elektronisk)
- Nr. 409: The State of the Environment in Denmark 2001. Bach, H., Christensen, N. & Kristensen, P. (eds). 368 pp., 200,00 DKK
- Nr. 411: Satellite Tracking of Humpback Whales in West Greenland. Dietz, R. et al. 38 pp. (electronic)
- Nr. 412: Control of Pesticides 2001. Chemical Substances and Chemical Preparations. By Krongaard, T. Petersen, K.K. & Christoffersen, C. 28 pp. (electronic)
- Nr. 413: Vegetation i farvandet omkring Fyn 2001. Af Rasmussen, M.B. 138 s. (elektronisk)
- Nr. 418: Atmosfærisk deposition 2001. NOVA 2003. Af Ellermann, T. (primo december) (elektronisk)
- Nr. 419: Marine områder 2001 - Miljøtilstand og udvikling. NOVA 2003. Af Ærtebjerg, G. (red.) (primo december) (elektronisk)
- Nr. 420: Landovervågningsoplande 2001. NOVA 2003. Af Bøgestrand, J. (primo december) (elektronisk)
- Nr. 421: Søer 2001. NOVA 2003. Af Jensen, J.P. (primo december) (elektronisk)
- Nr. 422: Vandløb og kilder 2001. NOVA 2003. Af Bøgestrand, J. (primo december) (elektronisk)
- Nr. 423: Vandmiljø 2002. Tilstand og udvikling - faglig sammenfatning. Af Andersen, J.M. et al. 56 s., 100,00 kr.